

Eline Berg Brekke & Natalia Line Harstveit

**«Vi gir ikke opp så lett» – Å bli voksen i Norge
som enslig mindreårig fra Afghanistan**

Masteroppgave i sosialt arbeid

Fakultet for samfunnsvitenskap, OsloMet – Storbyuniversitetet

Oslo, 2021

Sammendrag

Bakgrunn: Enslige mindreårige fra Afghanistan kommer fra et land med store utfordringer og flykter i håp om en bedre fremtid. Flukten oppleves for mange traumatisk, da de får erfaringer med ting man tenker barn ikke burde oppleve. Vel fremme i Norge blir de ivaretatt av det norske velferdssystemet og skal her begynne overgangen til voksenlivet i en fremmed kultur. Intuitivt kan man tenke seg at denne gruppen har store utfordringer med livet i Norge, da de kommer fra en annen bakgrunn og har med seg en tung bagasje før de skal starte et nytt liv i Norge på egenhånd. Allikevel viser forskning at enslige mindreårige fra Afghanistan topper statistikken over hvor mange flyktninger som er sysselsatt gjennom skole og/eller jobb (Dalgard, 2016).

Forskningsspørsmål og metode: Hvordan forstår og mestrer enslige mindreårige fra Afghanistan sin situasjon i overgangen til voksenlivet i Norge? For å få svar på forskningsspørsmålet har vi gjennomført 13 kvalitativt semistrukturerte intervjuer med afghanske menn mellom 18-25 år som kom til Norge som enslige mindreårige.

Resultater: Det er tre teoretiske perspektiver som ligger til grunn for analysen av datamaterialet: akkulturasjon, anerkjennelse og mestring. Formålet har vært å belyse informantenes førstepersonsbeskrivelser inn under disse mer abstrakte begrepene som vi mener er treffende for deres situasjon – dette kan fungere som en sammenfatning av deres egen oppfatning av sin situasjon. Formålet er ikke å vurdere hvor hensiktsmessige informantenes mestringsstrategier er, men å belyse og analysere deres opplevelse av egen situasjon. Studien viser at informantene befinner seg i en situasjon preget av kulturelle forskjeller og en kamp for anerkjennelse. Denne siste kan sees på som en mestringsstrategi og handler på ulike måter om å vinne selvspekt gjennom relasjoner til andre og seg selv. Studien har identifisert ulike tendenser til å holde på avstand ulike deler av fortiden ved å undertrykke følelser og holde seg opptatt, men også hvordan informantene aktivt arbeider med seg selv, samt hvordan de arbeider for andre ved å for eksempel velge yrker som innebærer å hjelpe andre. De mestringsstrategiene studien har identifisert er følgende: undertrykke følelser og søke distraksjon, «overselvstendighet», omdanne fortiden fra å være en belastning til å bli en styrke, omdefinering av erfaringen med å bli diskriminert, rette fokus mot motivasjon for et bedre liv, være takknemlig og gripe mulighetene, vektlegging av det gode i situasjonen, arbeid med seg selv og hjelpe andre.

Nøkkelord: Akkulturasjon, mestring, anerkjennelse, enslige mindreårige, flyktninger, integrering, Afghanistan.

Abstract

Background: Unaccompanied refugee minors from Afghanistan come from a country with great challenges and flee in the hope of a better future. Many has traumatic experiences from the flight, as they have come across situations no children should have to experience. When they arrive in Norway, they are taken care of by the Norwegian welfare system, preparing them for the transition into adulthood in a foreign culture. Intuitively, one can imagine they have major challenges adapting to a life in Norway, as they come from a different cultural background and carry a heavy baggage before they start a new life on their own in Norway. Nevertheless, research shows that unaccompanied refugee minors from Afghanistan top the statistics on employment through school and / or work (Dalgard, 2016).

Research question and method: How do unaccompanied minors from Afghanistan understand and cope with their situation in the transition to adulthood in Norway? To answer this research question, we conducted 13 qualitatively semi-structured interviews with Afghan men aged 18-25 who came to Norway as unaccompanied minor asylum seekers.

Results: The analysis of the data material is based on three theoretical perspectives: acculturation, recognition and coping. The purpose of the study has been to categorize their first-person descriptions under these more abstract concepts we find suitable to describe their situation - as a summary of their own perception of their situation. The purpose is not to assess to what degree the coping strategies are working, but to illuminate and analyze their experience of their own situation. The study shows that the informants are in a situation characterized by cultural differences and a struggle for recognition. The latter can be seen as a coping strategy and is in various ways about gaining self-respect through relationships with others and oneself. The study has identified different tendencies to keep difficult parts of the past at a distance, by suppressing emotions and staying occupied. It has also found how they actively work to improve themselves, as well as how they work to improve other people's lives, for example by choosing professions that involve helping others. The coping strategies identified in the study are as following: suppressing emotions and seeking distraction, «over-independence», transforming the past from being a burden to becoming a strength, redefining the experience of being discriminated against, focusing on motivation for a better life, being grateful and seizing opportunities, emphasizing the good in the situation, work with yourself and help others.

Keywords: Acculturation, coping, recognition, unaccompanied minors, refugees, integration, Afghanistan.

Forord

Først og fremst vil vi takke alle våre modige og reflekterte informanter for at de tok seg tid til å dele sine erfaringer med oss. Hadde det ikke vært for dem hadde ikke denne oppgaven blitt til.

Videre vil vi takke vår dyktige veileder Dag Jenssen for gode råd og konkrete tilbakemeldinger. Du har vist stort engasjement for vårt prosjekt fra start til slutt og hjulpet oss med å se lyset i enden av tunnelen.

Vi vil også rette en stor takk til lesesalgjengen i Stensberggata 26. Dere har bidratt til mye glede og latter underveis, samt vært gode støttespillere og sparringspartnere.

Tusen takk til familie, venner og kjæreste for oppmuntring og god hjelp.

Avslutningsvis vil vi takke hverandre for godt samarbeid, mye humor og gjensidig støtte og raushet i en lærerik, krevende og spennende periode.

Natalia Line Harstveit og Eline Berg Brekke

Oslo, mai 2021

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	I
Abstract.....	II
Forord	III
Kapittel 1: Innledning.....	1
1.1 Forskningsspørsmål	1
1.2 Begrepsavklaring og bakgrunnsinformasjon.....	2
1.2.1 Hvem er de enslige mindreårige?.....	2
1.2.2 Asyl- og innvandringspolitikk for enslige mindreårige.....	3
1.2.3 Enslige mindreårige fra Afghanistan og aktivitetsstatus	3
1.2.4 Overgang til voksenlivet.....	4
1.3 Bakgrunn for valg av tema og samfunnsrelevans	5
1.4 Hva er skrevet om temaet tidligere?	6
1.5 Avgrensninger	9
1.6 Oppgavens videre oppbygging.....	10
Kapittel 2: Teoretiske perspektiver: Akkulturasjon, anerkjennelse og mestring.....	11
2.1 Anerkjennelse.....	12
2.1.1 Anerkjennelsesteori – Axel Honneth.....	12
2.1.2 Tidligere forskning med anerkjennelseperspektiv	15
2.1.3 Supplerende forståelse av anerkjennelse	16
2.2 Stress, mestring og den salutogene modell	18
2.2.1 Stress og mestring	18
2.2.2 Mestring.....	20
2.2.3 Den salutogene modell: opplevelse av sammenheng	22
2.2.4 Tidligere forskning med mestringsperspektiv.....	24
2.3 Akkulturasjon.....	25
2.3.1 Kollektivistisk og individualistisk kultur.....	25
2.3.2 Akkulturasjonsstrategier og akkulturativt stress	26
Kapittel 3: Metode.....	29
3.1 Fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming.....	29
3.1.2 Dobbelt hermeneutikk	30
3.2 Kvalitativ metode	31
3.3 Livsverdenintervju.....	31
3.3.1 Utforming av intervjuguide.....	32
3.3.2 Utvalg	33
3.3.3 Rekruttering	34
3.3.3.1 Gavekort til informantene.....	35

3.3.4 Gjennomføring av intervjuene	36
3.3.4.1 Begrensninger i gjennomføring av intervjuene	37
3.4 Analyse og transkribering	38
3.5 Pålitelighet	40
3.5.1 Påliteligheten til metoden	41
3.5.2 Påliteligheten til datamaterialet.....	42
3.5.3 Påliteligheten til forskeren	43
3.5.4 Generaliserbarhet.....	44
3.6 Etske vurderinger	45
3.6.1 Søknad til NSD.....	47
3.6.2 Konfidensialitet og anonymitet	47
Kapittel 4: Presentasjon og analyse av funn.....	49
4.1 Bakgrunn: Fra Afghanistan til Norge	50
4.1.1 Afghanistan	50
4.1.2 Informantenes livsbetingelser i Afghanistan og flukten til Norge.....	50
4.2 Akkulturasjon: Å være ung afghaner i Norge	53
4.2.1 Språk og vilje til å integreres	54
4.2.2 Integrering gjennom sosialisering med nordmenn og fotballens betydning.....	56
4.2.3 Fra Afghanistan til Norge: å finne sin plass.....	58
4.2.4 En tapt barndom?.....	62
4.2.5 Forståelse og opplevelse av diskriminering	64
4.3 Kampen for anerkjennelse	65
4.3.1 Emosjonell anerkjennelse	65
4.3.1.1 Først anerkjenne seg selv.....	66
4.3.1.2 Anerkjennelse fra nære relasjoner.....	67
4.3.2 Rettslig anerkjennelse og realisering av rettigheter	69
4.3.3 Solidaritet og sosial anerkjennelse	72
4.4 Mestringsstrategier	74
4.4.1 Undertrykke følelser og søke distraksjon	75
4.4.2 Overselvstendighet	77
4.4.3 Omdanne fortiden fra å være en belastning til å bli en styrke	79
4.4.4 Omdefinering av erfaringen med å bli diskriminert.....	80
4.4.5 Rette fokus mot motivasjon for et bedre liv.....	82
4.4.6 Være takknemlig og gripe mulighetene.....	83
4.4.7 Vektlegging av det gode i situasjonen.....	85
4.4.8 Arbeid med seg selv	87
4.4.9 Hjelp andre	89

Kapittel 5: Diskusjon og konklusjon.....	92
5.1 Oppgavens utgangspunkt og tilnærming	92
5.2 Informantenes forståelse og mestring av sin situasjon i overgangen til voksenlivet	93
5.3 Studiens praktiske implikasjoner og anbefalinger.....	96
Litteraturliste.....	98
Oversikt over vedlegg	103
Vedlegg 1: Informasjonsskriv.....	104
Vedlegg 2: Intervjuguide	108
Vedlegg 3: Godkjenningbrev fra NSD.....	110

Kapittel 1: Innledning

Jeg tror det at, min erfaring er at vi gir ikke opp så lett som andre kanskje gjør. Vi takler den vanskelige tiden bedre fordi vi vet at her i Norge får vi en sjanse som ikke kan misbrukes og vi må derfor gjøre det beste ut av det.

- Informant (19 år)

Denne masteroppgaven omhandler et utvalg på 13 afghanske menn mellom 18 og 25 år, som kom til Norge som enslige mindreårige asylsøkere. Studien har et styrkeperspektiv som utgangspunkt, og har som mål å gi økt kunnskap om hvordan unge menn fra Afghanistan, som kom hit som enslige mindreårige asylsøkere, forstår og mestrer sin situasjon i overgangen til voksenlivet i Norge.

I dette kapittelet vil vi presentere forskningsspørsmål. Deretter vil vi avklare hva det innebærer å være enslig mindreårig og gå nærmere inn på de som er fra Afghanistan, som er den gruppen vi har valgt å forske på. Vi anser det også som relevant med en kort utgreiing om asyl- og innvandringspolitikk. Deretter presenterer vi formålet med forskningen og bakgrunnen for valg av tema, hva tidligere forskning sier om dette temaet, hvilke avgrensninger vi har gjort og hvordan resten av oppgaven er bygget opp.

1.1 Forskningsspørsmål

En viktig hensikt med studien har vært å la de enslige mindreåriges stemme komme til uttrykk. Hvordan er det å komme til Norge som enslig mindreårig fra Afghanistan og tilbringe deler av oppveksten sin her, etter å ha gjennomgått en vanskelig flukt? Hvilke opplevelser har flyktningene med seg fra Afghanistan, og hvordan mestrer de overgangen fra barn til voksen samtidig som de navigerer i et nytt kulturelt landskap? Det er deres opplevelse av egen situasjon som her skal presenteres. Det er altså de enslige mindreåriges fortellinger som står i fokus. Vi har derfor valgt ut forskningsspørsmålet:

Hvordan forstår og mestrer enslige mindreårige fra Afghanistan sin situasjon i overgangen til voksenlivet i Norge?

Overgangen til voksenlivet er en krevende periode hvor man møter mange ulike utfordringer, uavhengig av bakgrunn. Med studiens forskningsspørsmål vil vi se på en gruppe som skal finne ut av de ulike utfordringene, men samtidig med at de har med seg potensielt traumatiske

erfaringer fra flukten og prøver å finne sin plass i samfunnet. Studien vil rette fokus mot denne livsfasen og møtet med det norske samfunnet. Forskningsspørsmålet vil besvares med en fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming og datamaterialet vil sees i lys av teori om anerkjennelse, mestring og akkulturasjon for å forsøke å tydeliggjøre informantenes forståelse og mestringsstrategier.

1.2 Begrepsavklaring og bakgrunnsinformasjon

I det følgende avklarer vi hva det innebærer å være en enslig mindreårig og legger fram bakgrunnsinformasjon som ansees relevant for oppgaven.

1.2.1 Hvem er de enslige mindreårige?

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI) definerer en enslig mindreårig asylsøker som en person under 18 år som kommer til Norge alene, uten noen med foreldreansvar, og som søker om beskyttelse i Norge. Når enslige mindreårige asylsøkere får oppholdstillatelse og tildeles kommune kalles de enslige mindreårige flyktninger (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, 2016). Ulike kilder omtaler den samme gruppen som henholdsvis enslige mindreårige, enslige mindreårige asylsøkere og enslige mindreårige flyktninger. Vi velger å referere til denne gruppen, og da studiens informanter, som enslige mindreårige videre i oppgaven. Informantene har i dag status som flyktninger eller norske statsborgere og er ikke lenger mindreårige, men de hadde status som enslige mindreårige asylsøkere da de kom til Norge.

Siden de er barn som har flyktet fra vanskelige leveforhold, forfølgelse og krig, blir enslige mindreårige definert som en risikogruppe. Mange er i mangel av omsorg fra foreldre, veiledning og trygghet, samtidig som de befinner seg i et nytt land hvor kultur, språk og tradisjoner er fremmed for dem. De fleste enslige mindreårige sliter i tillegg med senvirkninger og psykiske lidelser som følge av traumatiske opplevelser (Svendsen et al., 2018, s. 8).

1.2.2 Asyl- og innvandringspolitikk for enslige mindreårige

Asyl- og innvandringspolitikk er et omdiskutert område og er med jevne mellomrom gjenstand for debatt i mediene. Vi vil ikke gå så dypt inn på dette på av hensyn til oppgavens fokus, men vil her presentere det vi tenker er relevant for oppgaven.

Alle mennesker har rett til å søke asyl, men for å kunne søke asyl må man befinne seg i landet man søker asyl i. Innbyggere i de landene hvor det er mange som har behov for beskyttelse (blant annet Afghanistan, Eritrea og Somalia), innvilges i få tilfeller visum på bakgrunn av innvandringsregulerende hensyn (Utlendingsdirektoratet, 2020). Det gjør at det i praksis blir vanskelig å søke asyl, og asylsøkerne har få reelle muligheter til å ta seg lovlig inn i Norge. Derfor tyr mange til menneskesmuglere og legger på flukt for å komme seg inn i Europa.

Det varierer hvor mange enslige mindreårige som kommer til Norge og de kommer hovedsakelig fra Asia og Afrika, med hovedvekten av dem fra Afghanistan. Det er en sammensatt gruppe med veldig ulik bakgrunn. Omtrent 80 prosent av enslige mindreårige flyktninger i Norge er gutter, og frem til i dag er 2015 det året det kom flest. Da var det 5480 personer som søkte asyl som enslig mindreårig. Antallet som får innvilget opphold går stadig nedover, og bruken av begrenset oppholdstillatelse blir mer og mer utbredt (Svendsen et al., 2018, s. 20-21). Den viktigste grunnen for de strenge reglene for opphold er å sende et signal om at unge ikke skal legge ut på en farlig flukt og å føre en kontroll med innvandringen. Bruken av begrenset oppholdstillatelse og lang behandlingstid av asylsøknaden har blitt kritisert fra flere hold på grunn av den psykiske påkjenningen de enslige mindreårige opplever som følge av den usikre situasjonen. Kritikken peker spesielt på at enslige mindreårige allerede er en sårbar gruppe og at denne praksisen utfordrer ivaretagelsen av deres rettigheter i henhold til FNs barnekonvensjon (NOAS, 2017).

1.2.3 Enslige mindreårige fra Afghanistan og aktivitetsstatus

Av de 9 943 personene som mellom 1996 og 2018 har fått opphold i Norge som enslige mindreårige flyktninger, utgjør de fra Afghanistan den største gruppen med 46 prosent (SSB, 2020). Av disse var 98 prosent gutter (Kirkeberg & Lunde, 2019). Tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at blant enslige mindreårige flyktninger fra Afghanistan, sammenlignet med enslige mindreårige fra andre land som ble bosatt samme år, er det en større andel som er aktive (i arbeid, utdanning eller introduksjonsprogram) tre år etter

bosetting. Forskjellen mellom gruppene enslige mindreårige flyktninger fortsetter også å øke. Andelen aktive blant enslige mindreårige fra Afghanistan, som ble bosatt i 2009, var på 91 prosent tre og fire år fra tidspunktet for bosetting. Dette var samme nivå som for jevnaldrende i befolkningen generelt. Andelen aktive blant enslige mindreårige flyktninger mellom 18 og 29 år, fra alle land, var på 77 prosent per 4. kvartal 2014 (Dalgard, 2016).

For den samme kohorten, altså de enslige mindreårige fra Afghanistan, synker andelen aktive seks år etter at de ble bosatt. Andelen aktive er da på om lag 80 prosent og holder seg på dette nivået til ti år etter at de ble bosatt. Kirkeberg og Lunde (2021) forklarer dette med at det først og fremst er andelen som er i utdanning (inkludert introduksjonsordning), som går ned. Antallet sysselsatte forsetter derimot å stige, men ikke nok til å dekke nedgangen i antallet under utdanning. Det kan derfor se ut til at en stor andel av de som avslutter utdanningen sin ikke går ut i arbeid.

1.2.4 Overgang til voksenlivet

Overgangen til voksenlivet er i denne oppgaven knyttet til skillet mellom under og over 18 år. I Norge blir man ansett som voksen og myndig ved fylte 18 år. Denne overgangen kom raskt for informantene som kom til Norge da de var mellom 11 og 16 år.

Familiens medvirkning og ressurser er i de fleste land vesentlig for ungdommers overgang til voksenlivet. Offentlige ordninger i de nordiske velferdsstatene bidrar til at ungdommer som starter på høyere utdanning kan flytte for seg selv (Lidén et al., 2020). Ordningene er på denne måten med på å bidra til å utjevne sosiale forskjeller. For enslige mindreårige blir slike ordninger særdeles viktige, da de i liten grad har mulighet til å få økonomisk støtte fra andre hold og fordi de som oftest er i Norge alene. Til forskjell fra de fleste ungdommer vokst opp i Norge bor enslige mindreårige ofte i bofellesskap sammen med andre flyktninger eller asylsøkere. Den relasjonelle og emosjonelle støtten de mottar kommer derfor i større grad an på i hvilken grad det er lagt til rette for det og hvorvidt kommunen de bor i har tiltak eller tilbyr tjenester som kan dekke disse behovene. Lidén et al. (2020) har undersøkt hvordan enslige mindreårige erfarer hvordan oppfølgingen blir redusert og til slutt avvirket. De fant at i en rekke kommuner blir 18 år brukt som en milepæl for endring av botiltak, og at de da flytter fra bofellesskap til alene på hybel. Mange av de enslige mindreårige beskriver denne overgangen som ensom og som en stor forandring. Flere faktorer blir viktige for å kunne klare

seg på egen hånd, deriblant økonomiske ferdigheter, systemkunnskap, språkbeherskelse, og praktiske og relasjonelle forhold som stabile voksenrelasjoner og nære vennskap.

På grunn av at botiltak og vergemålet opphører når de blir 18 år, kan overgangen fra barn til voksen oppleves som mer markant for enslige mindreårige enn for barn som vokser opp i Norge. 18-årsdagen får derfor en annen betydning enn for mange ungdommer vokst opp i Norge, samtidig som enslige mindreårige også har og opplever de samme utfordringene som ungdommer som har vokst opp i Norge. Hvorvidt de får hjelp til utfordringer i overgangen avhenger i stor grad av politiske føringer og økonomi i de enkelte kommunene, samt enkeltindivider som tar seg tid til å hjelpe dem. Flere verger har derfor pekt på et behov for å utvide vergemålet til de enslige mindreårige er 20 år, fordi det fortsatt er en del kompliserte prosesser de trenger hjelp til selv om de er myndige (Lidén et al., 2020).

1.3 Bakgrunn for valg av tema og samfunnsrelevans

Interessen for enslige mindreårige er basert på at de står i krysningspunktet mellom integrering og omsorg. Enslige mindreårige fra Afghanistan topper statistikken over andelen aktive blant enslige mindreårige, så hva er det som gjør at de tilsynelatende klarer seg så bra? I likhet med andre enslige mindreårige, kan man kanskje tenke seg at det er flere risikofaktorer for disse ungdommene? Faktorer som for eksempel traumer, manglende sosialt sikkerhetsnett og familie, og manglende språkkunnskaper. Samtidig kan man tenke seg at overgangen til voksenlivet er krevende nok i seg selv uten disse faktorene i tillegg.

Hvordan forstår de selv sin egen situasjon? Enslige mindreårige skiller seg fra andre asylsøkere ved at de flykter som nettopp enslige og som mindreårige. De skal ikke bare tilpasse seg en fremmed kultur og det norske samfunnet, men de skal også tre inn i voksenlivet. Det vil si at denne gruppen må manøvrere seg som nye borgere i et fremmed land, samtidig som de skal gjøre seg klare for voksenlivet og de utfordringer det medfører. Enslige mindreårige skal ikke bare tilpasse seg en fremmed kultur, andre normer og et nytt samfunn, men de skal samtidig vokse opp i det nye landet de har flyktet til.

Et viktig formål med oppgaven er et ønske om å bedre integreringsprosessen i Norge ved å se nærmere på denne gruppen som statistisk sett gjør det bra. De fleste er under utdanning eller i jobb, som er et av målene på vellykket integrering. Studien gir innsikt i unike historier fra unge menn som kom hit som enslige mindreårige, og kan si noe om muligheter og

utfordringer knyttet til integrering og overgangen til voksenlivet i Norge. Deres redegjørelse av mestringsstrategier, både personlige strategier og strategier knyttet til omgivelsene rundt, kan bidra til å belyse hvilke ressurser enslige mindreårige besitter og hvordan de selv kan være en ressurs. Samtidig kan funnene i oppgaven bidra til at andre unge innvandrere kan kjenne seg igjen i fortellingene og det kan igjen bidra til at de opplever seg som en del av en normalitet. De kan kanskje føle seg mindre alene om sine opplevelser, eller kanskje blir de motivert av hva andre med lignende bakgrunn har fått til. Ved å kaste lys på hvilke strategier som viser seg å fungere og hva som kan forbedres kan man si noe om hvor fokuset bør ligge i integreringspolitikken. Innsikter om én gruppe kan kanskje også være overførbart til andre grupper innvandrere. For å sikre god integrering og skape et velferdssamfunn med samhold, tillit og små forskjeller, er det viktig at det legges til rette for økt deltakelse i samfunns- og arbeidsliv (Meld. St. 13 (2018–2019)). Samfunnet er tjent med at denne gruppen føler seg verdsatt og blir ivaretatt, slik at de opplever at de er en ressurs.

1.4 Hva er skrevet om temaet tidligere?

Det er publisert et stort omfang av forskning på enslige mindreårige i Norge og det vil naturligvis ikke være mulig å dekke alt her. Det er også publisert mye internasjonal forskning på temaet. Denne studien vil hovedsakelig ta utgangspunkt i norsk materiale da fokuset er hvordan informantene har det i Norge. Det er allerede referert til deler av Lidén et al. (2020) sin rapport “Fra bosetting til voksenliv: den kommunale tjenestekjeden” i avsnittet om overgang til voksenlivet. Vi vil her presentere et utvalg andre relevante rapporter og artikler som er skrevet om enslige mindreårige.

Mye av forskningen som er gjort på enslige mindreårige, gjelder på de som fortsatt er mindreårige. Det foregår for eksempel et forskningsprosjekt ved nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress som kartlegger enslige mindreåriges traumeerfaringer og psykisk helse (NKVTS, 2009-2024). Studien ser på hvilke erfaringer enslige mindreårige har før de ankommer Norge og hvilke utfordringer de har når de kommer til Norge. De enslige mindreårige blir intervjuet igjen etter bosetting i kommuner for å kartlegge hvordan deres utfordringer er etter flytting. Den siste fasen av studien skal kartlegge de eventuelle utfordringene flyktningene har etter å ha bodd i Norge i flere år.

NTNU samfunnsforskning, i regi av Svendsen et al. (2018), har publisert en kunnskapsoppsummering som har som mål å gi en oversikt over nåværende kunnskap om enslige mindreårige i Norge. Hovedtemaene er: lovgivning og ansvarsfordeling, mottak og asylprosess, levekår og psykisk helse, bo- og omsorgsløsninger, skoletilbud etter bosetting og overgang til voksenlivet. Et av hovedfunnene er at enslige mindreårige savner steder å bli kjent med norske ungdommer på, da de ofte går på videregående skole gjennom voksenopplæringen. Forskerne har funnet at denne gruppen har en betydelig motstandsdyktighet, på tross av at den blir vurdert som ekstra sårbar. De fant også at det fortsatt er behov for forskning på enslige mindreåriges overgang til voksenlivet i Norge, da forskningen som foreligger er svært begrenset, selv om det er rettet mer fokus på området de siste årene. Det påpekes spesielt et behov for å forske på hvordan minoritetsbakgrunn og integreringsprosessen påvirker denne overgangen (Svendsen et al., 2018).

Rapporten viser til at enslige mindreårige er i gjennomsnitt 15-16 år når de blir bosatt og tildelt kommune, og derfor kommer overgangen til voksenlivet ganske raskt. Enslige mindreårige får derfor kort tid til å bli integrert og etablere relasjoner før de skal ut i voksenlivet. Et av tiltakene som viser seg å ha god effekt, er ettervern. Ettervern fører ofte til at flere fullfører utdanning eller får seg jobb. Forskning viser også at utfordringer og bekymringer i hverdagen, for eksempel knyttet til familie i hjemlandet, stjeler fokus fra planlegging av fremtiden, utdanning og arbeid.

Siden det har vært mangel på forskning på overgangen til voksenlivet og langsiktig integrering for enslige mindreårige, ser man ofte til forskning på overgangen til voksenlivet for barn som har hatt barnevernstiltak. Rapporten fra NTNU Samfunnsforskning viser at det finnes mange likheter mellom barn som har hatt barnevernstiltak og enslige mindreårige, men det er allikevel viktige forhold som er ulike, blant annet: de er i et nytt og fremmed samfunn, må lære norsk og mangler kanskje utdanning fra hjemlandet (Svendsen et al., 2018).

Samtidig som det er den samme forventningen om at de skal bli selvstendige voksne etter kort tid. I tillegg til dette, har enslige mindreårige ofte manglende støtte fra relasjoner og begrenset nettverk. Rapporten viser også at en del enslige mindreårige lever med store forventninger om å gjøre det godt, da det er flere som avhenger av de skal lykkes, for eksempel familie i hjemlandet. Dette kan både virke positivt og negativt for utviklingen, da presset kan bli så stort at de tar på seg for mye og ender opp med vonde tanker om seg selv eller psykiske utfordringer.

Videre setter Svendsen et al. (2018) lys på perspektiver som savnes i den forskningen som er gjort på enslige mindreårige. Enslige mindreåriges egen stemme er blant perspektiver som framstår som lite belyst og mangelfullt. Det skrives det at det er behov for forskning på den enkeltes potensiale og ressurser, og da gjerne i sammenheng med de psykososiale belastningene som det allerede er ganske mye kunnskap om. Dette omtaler forfatterne som et styrkeperspektiv. Det er også lite fokus på hva som skiller denne gruppen fra andre i samme livsfase og aldersgruppe (Svendsen et al., 2018).

Vi vil også trekke frem en artikkel skrevet av Paulsen (2018). Artikkelen ser på oppfølging av ungdom i barnevernet, med fokus på overgangen til voksenlivet. Selv om artikkelen ikke tar for seg spesifikt enslige mindreårige, er det flere likhetstrekk mellom enslige mindreårige og ungdom som mottar ettervernstiltak fra barnevernet, slik som rapporten til Svendsen et al. (2018) fremhever. Det begrunnes med at enslige mindreårige også har oppfølging av barnevernet og begge gruppene mangler ofte den uformelle sosiale støtten som andre ungdom har i for eksempel familie. Samtidig har flere enslige mindreårige fortsatt kontakt med familien i hjemlandet og mottar en viss form sosial støtte over for eksempel telefon. Paulsen (2018) finner at det viktigste for at ungdommene skal lykkes, er sosial støtte og langvarige relasjoner, men samtidig understreker den at det finnes ulike former for sosial støtte. Et eksempel på dette er at ungdommen kan mangle utviklende støtte, det å ha noen som veileder de videre i livet, selv om de opplever at de mottar emosjonell støtte fra sitt nettverk. Det er derfor viktig i arbeidet med ungdom å identifisere hvilken støtte de mottar og hvilken som eventuelt mangler. Man må også undersøke om de relasjonene er relasjoner som vil være en del av ungdommens liv også etter barnevernet trekker seg ut, som er en av grunnene til at man ikke kan sidestille familiær støtte og formell støtte fra for eksempel ansatte på barnevernsinstitusjonen.

Paulsen (2018) viser til at barn i barnevernet er i en spesielt sårbar situasjon da de fleste har opplevd flere risikofaktorer i barndommen. Dette kan føre til at overganger er utfordrende, og da kanskje spesielt en så stor overgang som overgangen til voksenlivet. Selv om dette tilsier at de har behov for mer oppfølging i overgangen til voksenlivet viser forskning at det dessverre ikke er sånn, da de går glipp av oppfølgingen som ofte finner sted i uformelle nettverk.

En form for støtte som det ofte rettes for lite fokus og forskning mot er vennerelasjoner, Paulsen (2018) oppfordrer til at det må på plass en mer systematisk satsning på dette forskningsområdet. Overgangen til voksenlivet etter barnevernstiltak oppleves brå for mange

ungdommer da de har få relasjoner å støtte seg til etter de formelle blir avsluttet. Paulsen (2018) problematiserer derfor dagens ettervernsordninger. Det at ungdommene opplever en del utfordringer knyttet til overgangen til voksenlivet kan også føre til at det blir vanskeligere for dem å tenke langsiktig og legge planer for fremtiden, da de har mer enn nok med å håndtere situasjonen som er akkurat nå. Dersom de i tillegg blir møtt med lave forventninger fra systemets side på hva de kan oppnå, skaper dette en uheldig situasjon for ungdommer med mer begrensede muligheter (Paulsen, 2018).

Det har nå blitt presentert et utvalg tidligere forskning på enslige mindreårige og overgangen til voksenlivet, for å vise hva vi allerede vet om forskningsspørsmålet til studien. Forskningen viser at overgangen til voksenlivet kommer fort og at dette kan oppleves krevende for en sårbar gruppe. Man ser også at enslige mindreårige har varierende, og ofte manglende, støtte i Norge. Samtidig er det funnet at denne gruppen har en styrke i at de er betydelige motstandsdyktige. I teorikapittelet vil vi se nærmere på tidligere forskning som omhandler de teoretiske perspektivene.

1.5 Avgrensninger

Denne studien er avgrenset til å omhandle afghanske menn mellom 18 og 25 år som kom til Norge som enslige mindreårige asylsøkere. Overgangen til voksenlivet kommer som nevnt raskere for de som er under offentlig omsorg, og vi anser derfor denne aldersgruppen som passende som informanter for vårt formål med oppgaven. Informantene bekrefter at de ikke klarte å fokusere på fremtiden og legge videre planer før de fikk endelig svar på sin søknad om oppholdstillatelse. På grunn av studiens fokus er oppgaven avgrenset til å omhandle de som har fått varig oppholdstillatelse.

Opgaven tar i bruk et styrkeperspektiv, og oppmerksomheten rettes mot de som har klart seg best og hvordan de forstår og mestrer sin situasjon. Alle informantene som har takket ja til å delta er flyktninger som etter norsk målestokk har klart seg godt; det vil si at de er alle i jobb og/eller utdanning og snakker godt norsk. Dette ble ikke stilt som et krav for å delta, men man kan tenke seg at det er de mer ressurssterke som ser verdien av å delta i et slikt prosjekt og at det derfor er lettere å komme i kontakt med dem. Det kunne vært en styrke for vårt prosjekt å også intervju de det ikke har gått så bra med, men det var vanskelig å rekruttere dem.

Det har vært viktig å avgrense fokusområde og innfallsvinkel for å få mulighet til å gå i dybden på de teoretiske perspektivene. Studien forsøker ikke å finne en fasit på hva man burde fokusere på i dagens innvandringspolitikk, snarere å berike dagens kunnskapsstatus med unge innvandrere sin egen stemme og sette fokus på deres opplevelse av overgangen til voksenlivet. Ved å benytte oss av en fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming vil vi kunne rette fokus mot deres stemme, noe vi kommer nærmere inn på i metodekapittelet.

1.6 Oppgavens videre oppbygging

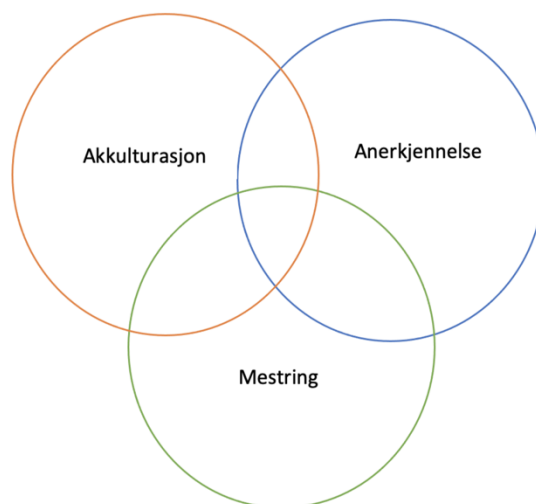
Oppgaven er inndelt i fem kapitler. Dette første kapittelet har redegjort for bakgrunnen for studien, begrepsavklaring og kontekst, og studiens avgrensning. Det andre kapittelet presenterer studiens teoretiske perspektiver. De vil anvendes som et teoretisk rammeverk for analysen av hvordan informantene forstår og mestrer sin situasjon. Kapittel tre redegjør for studiens metode. Deretter vil funn fra datamaterialet analyseres ved hjelp av de teoretiske perspektivene presentert i kapittel to. Avslutningsvis vil det i femte kapittel presenteres en sammenfatning og konklusjon av studien, og funnene vil sees i lys av tidligere forskning som er presentert i kapittel en og to.

Kapittel 2: Teoretiske perspektiver: Akkulturasjon, anerkjennelse og mestring

Etter å ha fått et overblikk over forskningen som er gjort på feltet, har vi spurt oss hvilke teoretiske perspektiver som kan bidra til å bygge et egnet teoretisk rammeverk for analysen. Formålet med å anvende teoretiske perspektiver er å gi forskeren noen briller å se studien og dataene med. Brillene brukes til å fortolke informantenes allerede fortolkede verden og ordne deres erfaringer (Jenssen, 2021). Dette kan forstås som dobbel hermeneutikk, som vi vil utdype i metodekapittelet.

I dette kapittelet vil vi redegjøre for de teoretiske perspektivene vi benytter. Det finnes som vi har sett, en del forskning på denne gruppen. Noe av den tidligere forskningen har brukt noen av de samme teoriene, og vi vil derfor også presentere et utvalg av nyere forskning på enslige mindreårige knyttet til de ulike teoretiske perspektivene.

Vi tar for oss teori om akkulturasjon, anerkjennelse og mestring, og knytter teoriene til forskningsspørsmålet. Vi vil presisere at de delene av teoriene og begrepene som presenteres ikke tar for seg alle deler av de nevnte teoriene. Vi anser likevel teorijennomgangen som adekvat for å besvare oppgavens forskningsspørsmål. De teoretiske perspektivene utfyller hverandre og henger sammen. På hver sin måte og sammen sier de noe om, eller ordner og sammenfatter de, hvordan verden kan erfares for enslige mindreårige.

Figur 1: teoretiske perspektiv

Som figur 1 viser, utfyller og overlapper de tre teoretiske perspektivene akkulturasjon, anerkjennelse og mestring hverandre. Individets muligheter til å mestre avhenger i stor grad av den kulturelle konteksten individet befinner seg i, men også psykologiske faktorer. En enslig mindreårig asylsøker fra Afghanistan sine muligheter til å mestre, har for en del å gjøre med hans evne til å håndtere de utfordringer som oppstår i møte med det norske samfunn, samt i hvilken grad han opplever seg møtt i kampen for anerkjennelse.

Vi vil først presentere anerkjennelse, før vi går videre til teori om stress, mestring og opplevelse av sammenheng, og til sist akkulturasjon.

2.1 Anerkjennelse

Flere nyere artikler om enslige mindreårige tar opp anerkjennelsesproblematikk. Denne oppgaven vil også bruke dette perspektivet, men knytte det sammen med de andre teoretiske perspektivene som er valgt ut. Tidligere forskning har vært særlig oppmerksom på om systemet gir nok anerkjennelse. Denne studien vil være opptatt av det, men også se på strategier som har med anerkjennelse å gjøre. Anerkjennelse er et kjent begrep som de fleste bruker i dagligtalen, ofte i forbindelse med å sette pris på noen eller noe. Det finnes imidlertid mange definisjoner på hva anerkjennelse går ut på, som favner om mer enn slik vi bruker det i dagligtalen. Oppgaven tar utgangspunkt i Axel Honneth sin forståelse av anerkjennelse og det vil her redegjøres for hans teoretiske perspektiv. Vi vil også se på noen andre tilnærminger til anerkjennelse og presentere noe av kritikken som er rettet mot Honneth sin anerkjennelsesteori.

2.1.1 Anerkjennelsesteori – Axel Honneth

Den tyske sosialfilosofen Axel Honneth argumenterer i sin anerkjennelsesteori for at man ikke bare kan se på anerkjennelse på gruppe- og samfunnsnivå, da det også eksisterer ulike former for anerkjennelse på individnivå. Han går så langt som å si at «mennesket er avhengig av å erfare anerkjennelse for å kunne være menneske.» (Honneth, 2008, s. 145). Man kan ut fra dette se på anerkjennelse som noe som alltid har med relasjoner å gjøre, om enn ikke bare personlige relasjoner, da det også favner relasjoner til for eksempel stat eller samfunn.

Relasjonene bidrar til å forme individets identitet og autonomi. Det er viktig for mennesker å oppleve anerkjennelse. Anerkjennelse er med på å bekrefte hvem vi er overfor oss selv og overfor andre. Dette fører til at når man er i situasjoner eller relasjoner hvor man ikke opplever anerkjennelse vil man reagere, det vil oppleves ugreit. Skjefstad og Ellingsen (2015) viser til at en del mennesker som har behov for hjelp fra velferdssystemet står i fare for å ikke oppleve tilstrekkelig anerkjennelse. Dette kan skyldes at de står utenfor arbeidsmarkedet, er i mangel av støttende nettverk og har psykiske og sosiale utfordringer slik som å være ensom. Kanskje har de utfordringer i relasjoner, og dette kan føre til mangel på anerkjennelse på individ-, gruppe- og samfunnsnivå (Ellingsen & Skjefstad, 2015).

Honneth sin anerkjennelsesteori går ut på at det eksisterer tre grunnleggende anerkjennelsesformer: kjærlighet, rettigheter og solidaritet. Han argumenterer for at anerkjennelse finnes i ulike sosiale fellesskap, omtalt som anerkjennelsessfærer, og at anerkjennelse er noe mennesker kjemper for å oppnå. Han deler inn de ulike anerkjennelsessfærene i den private sfære, den rettslige sfære og den solidariske sfære (Ellingsen & Skjefstad, 2015, s. 99).

«Honneth snakker om at vi har tre ulike selvforhold – selvtillit, selvrespekt og selvaktelse – der disse selvforholdene utvikles gjennom anerkjennelse i de ulike sfærene.» (Ellingsen & Skjefstad, 2015, s. 100). Det å oppleve anerkjennelse er grunnleggende for et godt liv, selv om Honneth ikke understreker hva det konkret vil si å ha et godt liv (Jenssen, 2021).

Honneth mener den private sfæren består av trygge omsorgspersoner og nære venner, altså relasjoner der man kan være den man er selv om man er sammen med andre. Han mener dette vil være den viktigste formen for de fleste da det her ikke finnes betingelser for anerkjennelsen. Et eksempel på ubetinget anerkjennelse kan være foreldres forhold til sine barn. Enslige mindreårige har ofte mindre kontakt med og oppfølging av familie, som for mange peker seg ut som viktige relasjoner i den private sfæren. Sfæren kan også inneholde nære relasjoner man får i for eksempel støtteapparatene (Paulsen et al., 2020). Anerkjennelse kommer i denne sfæren til uttrykk som kjærlighet gjennom nærhet, omsorg og støtte – likevel innrammet av hjelperens profesjonelle rolle. Dette er en god læringsarena for sosiale relasjoner og kan påvirke og utvikle ens selvtillit (Ellingsen & Skjefstad, 2015, s. 99).

Den rettslige sfæren handler om å ha en rettsstatus i det samfunnet man lever i, og være respektert som et individ. Rettsstatus innebærer å ha kunnskap om og tilgang til rettigheter.

Også i Norge hvor vi har en demokratisk velferdsstat, finnes det tilfeller hvor individer har svekket rettsstatus. Et eksempel på det er nettopp enslige mindreårige. Svendsen et al. (2018) fant i en kunnskapsoppsummering om enslige mindreårige at det kan se ut til at enslige mindreårige sin flyktningstatus i mange tilfeller veier tyngre enn deres status som barn. Dette gjelder spesielt for de mellom 15 og 18 år, da disse faller inn under utlendingsdirektoratets sitt ansvarsområde og ikke barnevernet. Det vil si at enslige mindreårige i praksis får færre rettigheter enn jevnaldrende barn. Honneth er opptatt av at dersom man ikke får de rettighetene man har krav på i samfunnet, kan det påvirke ens utvikling av selvrespekt; fordi man er avhengig av å oppleve respekt fra omverdenen for å respektere seg selv (Ellingsen & Skjefstad, 2015).

Den tredje og siste sfæren til Honneth, solidaritet, handler om tilknytning til et fellesskap gjennom å få anerkjennelse for egenskaper og ressurser som kan gagne fellesskapet. Et fellesskap kan være alt fra en vennegjeng, politiske organisasjoner, arbeidsplassen eller større fellesskap på samfunnsnivå. Når arbeidstakerne møter på jobb og det arbeidet de gjør er verdifullt for arbeidsplassen, blir det en velfungerende arbeidsplass hvor individene blir anerkjent som viktige for bedriften og fellesskapet. Et godt eksempel på dette i dag er sykepleiernes kamp for anerkjennelse under koronapandemien. Sykepleierne kjemper for å bli anerkjent for den viktige jobben de gjør for samfunnet – de vil at denne anerkjennelsen skal vises i form av lønn, i tillegg til applaus. Slike betingelser vil påvirke den selvrespekten eller selvkaktelsen individet har for seg selv og muligheten for utvikling.

Intersubjektivitet, at individers identitet blir til og utvikles i samspill med andre, er grunnleggende for Honneths teori (Paulsen et al., 2020). Det kan tenkes at enslige mindreårige har begrenset tilgang på sosial støtte, som igjen kan gi svakere muligheter for å oppleve anerkjennelse (Paulsen et al., 2020). På grunn av andre normkulturer her enn i Afghanistan, kan flyktninger oppleve at det de fikk anerkjennelse for i Afghanistan, får de ikke anerkjennelse for i Norge. I enkelte tilfeller kan de tvert imot oppleve sosiale sanksjoner på atferd som i hjemlandet er anerkjent. De må derfor lære seg nye spilleregler og å navigere i et fremmed landskap.

Tabell 1 viser de ulike formene for anerkjennelse og krenkelse, hvilken sfære de finner sted i og hvordan dette påvirker mennesket (Ellingsen & Skjefstad, 2015, s. 101):

Anerkjennelsesform	Anerkjennelsessfære	Selvforhold	Krenkelse
Kjærlighet	Den private	Selvtillit	Kroppslig krenkelse
Rettigheter	Den rettslige	Selvrespekt	Nektelse av rettigheter
Solidaritet	Den solidariske	Selvaktelse	Nedverdiggelse

Tabell 1: Former for anerkjennelse og krenkelse.

Honneth mener at anerkjennelse og krenkelse henger sammen og at man må forstå hva krenkelse gjør med mennesker for å forstå hva anerkjennelse er. Han setter krenkelse som det motsatte av anerkjennelse (Ellingsen & Skjefstad, 2015). Det å oppleve krenkelse kan påvirke måten vi oppfatter oss selv på eller hvordan vi utvikler selvforholdene våre. Et eksempel på krenkelse i rettighetssfæren er diskriminering av grupper eller marginalisering og at man ikke får tilgang på de rettighetene man har krav på. På mange måter lever vi et samfunn der krenkelse er blitt et hovedtema og har fått økt bevissthet. Det at flere benytter seg av klageordninger i offentlig forvaltning viser at det er flere som kjenner på denne krenkelsen i rettighetssfæren. Dersom man i tillegg får medhold på klagen sin viser det at det foregår krenkelser i rettighetssfæren i Norge. Dette kan ramme både individer og grupper (Ellingsen & Skjefstad, 2015).

2.1.2 Tidligere forskning med anerkjennesperspektiv

I desember 2020, etter at vi hadde intervjuet nesten alle informantene, ble det publisert en artikkel i tidsskriftet Fontene forskning som tar for seg enslige mindreåriges vei inn i voksenlivet. I denne artikkelen trekker Paulsen et al. (2020) frem behovet for en anerkjennende praksis i arbeid med enslige mindreårige flyktninger. De fant at det er behov for anerkjennende praksis både i møtet mellom ansatte og ungdommene, samt på systemnivå og måten man utformer tjenestene til denne gruppen. Ved å ta i bruk en anerkjennende måte å jobbe på vil man kunne imøtekomme behovet ungdommen har for tillit, og hjelpe dem med å skape relasjoner til mennesker som kan være viktige for deres nettverk videre i livet. Artikkelen fant også at en anerkjennende praksis på systemnivå, da med et fokus på god informasjon om rettigheter og endring av strukturer, kan bedre integrering av enslige

mindreårige ungdommer. Deres forskning viser hvordan manglende opplevelse av anerkjennelse kan gjøre overgangen til voksenlivet i et nytt land vanskeligere for enslige mindreårige flyktninger (Paulsen et al., 2020).

2.1.3 Supplerende forståelse av anerkjennelse

Honneth sin forståelse av anerkjennelse har vært kritisert, det har vært lagt til og trukket fra. Vi skal nå se på fire supplerende forståelser av anerkjennelse. For det første kan man se på anerkjennelse som et grunnleggende element, slik Lis Møller understreker. Det å være anerkjennende ovenfor andre er å respektere at mennesket er et handlende subjekt med individualitet og subjektive motiver til å gjøre som man gjør (Møller, 2008). Hun understreker at det å anerkjenne andre ikke handler om å være enig med den andre, men at man respekterer at den andre handler som han gjør og at man viser interesse for dette. Ved å anerkjenne den andre viser man respekt for at den andre har autoritet over egne opplevelser, følelser og verdier. Anerkjennelse som grunninnstilling kan vise seg i forskjellige former i ulike relasjoner mellom mennesker (Møller, 2008). Møller (2008) fokuserer på anerkjennelse på individnivå i møtene mellom mennesker. Hun mener anerkjennelse handler om hvordan man møter andre mennesker generelt, mens Honneth legger mer vekt på kampen. Men kan anerkjennelse være relevant når man ser på gruppe- og systemnivå også?

For det andre kan man se anerkjennelse mer i lys av økonomiske ressurser og fordelingen av dette. Nancy Fraser (2005) retter fokuset på anerkjennelse mot et kollektivt nivå og fordeling av ressurser. For henne handler anerkjennelse også om hvordan ressurser fordeles i samfunnet, hvordan man forholder seg til kulturelle ulikheter og hvem som får makt, noe Honneth ikke ser. Man kan derfor også forstå viktigheten av anerkjennelse som et samfunnsperspektiv, ikke kun som et fenomen individer opplever i møte med andre individer eller i grupper. Hun har utviklet sin egen teori, en rettferdighetsteori, og har rettet kritikk mot Honneth sin anerkjennelsesteori (Fjørtoft, 2009). Kritikken går hovedsakelig på om man skal se på urettferdighet som «et spørsmål om fordeling og anerkjennelse, eller om alle former for urettferdighet kan forstås som mangel på anerkjennelse.» (Fjørtoft, 2009). Honneth sin teori tar utgangspunkt i det siste. Han ser på anerkjennelse som et grunnleggende menneskelig behov, og urettferdighet handler derfor om individers egne opplevelser og forståelse av krenkelse og manglende anerkjennelse. Det som noen kan oppleve som krenkende, gjelder

ikke for alle. Fraser sitt standpunkt er at Honneth sin teori, der målet om anerkjennelse bunner i selvrealisering og et godt liv, ikke er reelt i en verden hvor man har forskjellig oppfatning av hva et godt liv innebærer. Det som oppleves som rettferdig vil derfor variere, og idealet om gjensidig anerkjennelse vil være vanskelig å oppnå med mindre man er enige om hva som er et godt liv (Fjørtoft, 2009). Disse perspektivene kan også overføres som relevante for enslige mindreårige. Kanskje man i Afghanistan har andre tanker om hva et godt liv er enn man har i Norge. Kan det være at man opplever anerkjennelse på en annen måte etter å ha gjennomgått en flukt som enslig mindreårig, med de potensielle krenkelser det innebærer?

For det tredje kan man forstå anerkjennelse som et annet ord for respekt, og rette fokuset mot relevansen for sosialt arbeid. Skjefstad og Ellingsen (2015) argumenterer for at anerkjennelse er et verdiladet begrep som er grunnleggende for sosialt arbeid, i likhet med myndiggjøring og brukermedvirkning. De forklarer anerkjennelse ved å se på ulike minoriteters kamp mot sosial ulikhet og sosial urettferdighet, kampen for å bli likestilt med majoriteten, både på gruppe- og samfunnsnivå. Minoritetenes kamp, som Skjefstad og Ellingsen (2015) skisserer, er den samme kampen Honneth er opptatt av, og supplerer derfor hans forståelse. Frantz Fanon støtter dette ved å vise hvordan den langvarige kampen mot rasisme og kolonialisme er et godt eksempel på minoriteter som frarøves anerkjennelse. Han mente at frigjøring av disse minoritetene ikke bare handler om materielle grunnlag eller makt, men å bli anerkjent som et fullverdig individ med menneskelig verdighet (Eriksen, 2017). Det var ikke rom for anerkjennelse under kolonialismen. Kolonimaktene var ikke interessert i mørkhudede som mennesker, kun som arbeidskraft (Eriksen, 2017).

Det fjerde punktet er tematiseringen av barn innen anerkjennelsesteori. Honneth har fått kritikk for å ikke tematisere barn, da han retter mest fokus mot voksne. Han kritiseres for å ikke se unge som handlende subjekter med egen verdi, kun som «adults in waiting», uten at det legges vekt på at den fasen de er i livet er annerledes og viktig (Thomas, 2012). I denne studien legges det til grunn et syn på unge som subjekter i en verdifull livsfase. De unge har også behov for anerkjennelse i alle sfærene Honneth redegjør for, ikke kun den private sfæren.

Som vi ser har, anerkjennelse mye å gjøre med individets velferd. Det finnes andre relevante innganger til individets velferd og det gjelder blant annet aktørens egne ressurser eller styrker. Som vi skal se i analysen, kan kampen for anerkjennelse også forstås som en

mestringsstrategi. I anerkjennelse er man inne på dette med krenkelse, relasjonen til stat, nære og fjerne relasjoner – relasjoner der man har rett på noe eller trenger noe utenfra. I følgende del vil teori om stress, mestring og den salutogene modell, der individets egne ressurser og styrker er det som står i sentrum, trekkes frem.

2.2 Stress, mestring og den salutogene modell

Mye av det som er skrevet om enslige mindreåriges helse, levekår og psykososiale situasjon har de siste årene hatt et fokus på hvilke faktorer som fremmer psykisk helse. Mestring (*coping*) og salutogenese blir her ofte brukt som begreper i et ressurs- eller styrkeperspektiv (Svendsen et al., 2018). Enslige mindreårige tilhører en sårbar gruppe, samtidig som de viser styrke ved det å ha mobilisert krefter og ressurser gjennom å flykte alene fra Afghanistan til Europa. Siden vi ønsker å ta i bruk et styrke- og mestringsperspektiv i analysen vil vi trekke frem teori om stress, mestring og opplevelse av sammenheng. Da mestring og mestringsstrategier handler om å håndtere situasjonen som skaper stress, vil det først redegjøres for hva stress er, før oppgaven beveger seg videre til mestring og den salutogene modell (Lazarus & Folkman, 1984).

2.2.1 Stress og mestring

Flertallet av enslige mindreårige har opplevd alvorlige traumer som mellommenneskelig vold og misbruk, og mange har vedvarende klinisk forhøyede symptomer på posttraumatisk stress (PTS), angst og depresjon (Jensen et al., 2019). De opplever derfor i stor grad negativt stress som følge av opplevelser i hjemlandet og på flukten. Vi vil i denne oppgaven i hovedsak sette et fokus på hvordan de forstår og vurderer stressende situasjoner i Norge, og hvordan det påvirker deres mestringsforventninger.

Lazarus og Folkman (1984) sin definisjon av stress tilsier at det er en tilstand som oppstår når individet opplever at han eller hun ikke har de biologiske, sosiale og/eller psykiske ressursene som kreves for å møte omgivelsenes forventinger. Det er således en diskrepans mellom individets opplevde ressurser og kravene i situasjonen. Denne dynamiske forståelsen legger også til rette for en forståelse av at stress kan reguleres gjennom støtte fra omgivelsene (Samdal et al., 2017).

Stress kan utarte på ulike måter, og det finnes både godt og dårlig stress. Individets oppfatning av en gitt situasjon kan ha betydning for *self-efficacy* (mestringsforventning), det vil si individets vurdering av evnene han har til å gjennomføre spesielle typer oppgaver. Individet vil oppleve en gitt situasjon som preget av negativt stress dersom han har lave mestringsforventninger. Når mestringsforventningene derimot er høye, vil individet sette seg høyere mål og ha større motivasjon for å oppnå dem. Stress kan derfor være positivt og virke utviklende dersom individet opplever at han mestrer den stressende situasjonen. Omgivelsene kan bidra til å redusere stress ved å gi støtte til å håndtere situasjonene og til å gi tilpassede oppgaver. Forventningene og kravene fra omgivelsene har påvirkning på hvordan stresset erfares (Samdal et al., 2017).

Vurdering av opplevd stress henger sammen med individets mestringsressurser i miljøet, deriblant familie, venner, jobb og skole. Cohen og Wills (1985) trekker frem fire ulike former for støtte som er særlig viktig her. Disse er: tilhørighet i form av sosialt fellesskap, veiledning og informasjon, konkret hjelp, og verdsettelsen individet får gjennom emosjonell støtte. Disse formene for støtte, og i mange tilfeller også muligheten til å kunne benytte seg av dem hvis individet behøver det, kan redusere opplevelsen av stress (Samdal et al., 2017). Vurdering av opplevd stress påvirkes dermed av de faktorene og relasjonene som også er viktige når det kommer til anerkjennelse.

Når man beveger seg bort fra de mer ekstreme livsbetingelsene til de mildere og mer vanlige stresssituasjonene i hverdagen, øker også variasjonen av ulike måter å respondere til disse på (Lazarus & Folkman, 1984). For enslige mindreårige vil det antageligvis være flere tilgjengelige måter å respondere på stressende situasjoner i Norge, enn de hadde i akutte situasjoner underveis på flukten. Samtidig er de i et ukjent land, noe som vil prege deres vurdering av opplevd stress og kan bidra til andre stresssituasjoner.

Valenta og Garvik (2019) trekker frem forventinger i vurdering av en situasjon som viktig utgangspunkt for hvilket informasjonsbehov ungdommer har, og hvilke mestringsstrategier og handlingsalternativer som oppleves som relevante. Ideen om at hvordan en person konstruerer en hendelse påvirker den kognitive og atferdsmessige reaksjonen har en lang tradisjon innen psykologi, der det legges vekt på viktigheten av den subjektive meningen av enhver situasjon (Lazarus & Folkman, 1984).

Det vil variere hva som ansees som en stressende situasjon for hver enkelt og dermed hvordan man håndterer stresset. Å håndtere stress kan forstås som å mestre stress. Hvordan forstår vi mestring?

2.2.2 Mestring

Mestring er den prosessen der individet håndterer kravene som oppstår i forholdet mellom individ og samfunn som vurderes som stressende, og følelsene som oppstår som følge av dem (Lazarus & Folkman, 1984). Samdal et al. (2017) har oversatt Lazarus og Folkman sin definisjon av mestring til: «et kontinuerlig skifte av kognitive og atferdsmessige anstrengelser for å klare spesifikke ytre og/eller indre krav som vurderes til å beslaglegge eller utarme ressursene til personene» (Samdal et al., 2017, s. 7). Mestring kan komme til uttrykk på mange ulike måter, og de metodene som brukes kan forstås som mestringsstrategier. Da mestring henviser til forsøk på å håndtere krav som er vurdert som krevende, eksisterer symptomer på stress og mestringsstrategier side om side (Raghallaigh & Gilligan, 2010).

Hvilke verdier individet tillegger en situasjon eller oppgave vil også ha betydning for vurdering av stress i en situasjon. Her blir meningsfullhet og normer viktig. Vurderinger av hva som ansees som stressende avhenger av konteksten for situasjonen (Samdal et al., 2017). For eksempel vil visse verdier som står høyt og blir ansett som meningsfulle i Afghanistan, ikke være spesielt verdsatt i Norge og vice versa. Dette i seg selv kan være med på å skape stress, noe vi vil gå nærmere inn på når vi tar for oss teori om akkulturasjon.

Mestring har to overordnede funksjoner; den ene er å håndtere eller tilpasse problemet til miljøet som skaper stress (problem-fokusert mestring) og den andre er å regulere den emosjonelle responsen til problemet (følelsesfokusert mestring). Problem-fokusert mestring kan være i form av å søke informasjon som kan gi svar på en problemstilling. Selve flukten kan også forstås som en form for problem-fokusert mestring. Følelsesfokusert mestring kan ta form som positivt selvsnakk eller å gi seg selv anerkjennelse. Disse to funksjonene påvirker hverandre gjennom en stressende situasjon, både i positiv og negativ forstand. Måten et individ mestrer på, bestemmes delvis av hans eller hennes ressurser (inkludert f.eks. helse, sosial støtte og materielle ressurser), livssyn eller generell tro om kontroll, også kalt mestringstro. Videre påvirkes mestringen av forpliktelser; som kan ha en motiverende faktor som kan bidra til å opprettholde mestring, samt sosiale og problemløsningsferdigheter.

Mestring påvirkes også av begrensninger som minsker bruken av ressurser. Slike begrensninger kan inkludere personlige begrensninger som for eksempel internaliserte kulturelle verdier som legger til rette for visse måter å oppføre seg på, og psykologiske mangler. Begrensninger i miljøet rundt individet kan inkludere krav som konkurrerer om de samme ressursene, og institusjoner som hindrer mestringsforsøk. Høyt nivå av stress kan også forhindre et individ fra å bruke mestringsressursene sine effektivt (Lazarus & Folkman, 1984)¹.

Mye stress eller kriser kan bringe ut tilpasningsdyktige ressurser fra mennesker som ikke trodde de hadde de i seg. Disse menneskene kan komme styrket ut av en stressende situasjon og bruke denne styrken i senere kriser. På samme måte er det sannsynlig at mennesker som ble beskyttet fra visse typer stress som barn er desto mer sårbare for stress senere fordi de ikke har opparbeidet seg mestringsstrategier som de har behov for i hverdagen (Lazarus & Folkman, 1984). Flyktninger har ofte en forhistorie med mange stressende situasjoner i bagasjen. Kan det tenkes at noen til tross for mange stressende erfaringer klarer å mobilisere ressurser som gjør at de kommer styrket ut av det?

Under møte med stressende situasjoner blir mestring svært viktig. Mekanismene i en mestringsstrategi kan bidra til å opprettholde positive følelser i møte med slike situasjoner. Positive sammenligninger er et eksempel på en strategi som kan hjelpe til med å styrke individets håndtering av vanskelige situasjoner. Eksempler på slike sammenligninger kan være at en asylsøker ser på sin egen situasjon ut fra hvordan andre i hjemlandet har det, eller sin tidligere situasjon. På den måten kan det bidra til at individet vurderer stresset som mindre eller annerledes, enn om individet hadde sett på situasjonen isolert. Forholdet mellom forventninger og utfallet av situasjonen er en sentral faktor når det kommer til velferd.

Lazarus og Folkman (1984) understreker at definisjoner av hva som ansees som mestring må inkludere *forsøk* på å håndtere stressende krav, uavhengig av utfallet. Det betyr at ingen strategi vil bli vurdert som overlegent bedre enn andre. En strategis hensiktsmessighet bestemmes bare av dens utfall i et gitt møte og dens effekter på lang sikt. I noen tilfeller kan en type mestringsstrategi være hensiktsmessig på kort sikt, mens over lengre tid kan mestringsstrategien virke mot sin hensikt.

Eksempler på slike mestringsstrategier er fornektelse eller unngåelse. Et sentralt tema i forskning på mestring er at mennesker som bruker fornektelse eller unngåelse som metode for

¹ Vi bruker Lazarus & Folkman (1984) gjennomgående som kilde i resten av dette avsnittet

å takle stressende situasjoner vil oppleve større emosjonell lettelse ved første anledning, men betaler for denne lettelsen med fortsatt sårbarhet ved påfølgende anledninger. På en annen side vil folk som årvåkent møter en truende situasjon oppleve mer stress som utgangspunkt, men ved senere anledninger vil de oppleve mindre stress fordi de vil være bedre forberedt på å håndtere situasjonene. Enhver form for fornektelse, impliserer en hjelpeløshet overfor å kunne endre den objektive situasjonen.

Lazarus og Folkman (1984) har brukt fornektelse og fornektelse-lignende prosesser til å illustrere at ingen strategi burde bli markert som utelukkende god eller dårlig. Konteksten må tas i betraktning når man bedømmer mestring, og prinsipper må være utviklet for å kunne avgjøre hvorvidt en bestemt mestringsprosess passer til både personlige og situasjonelle aspekter ved samhandlingen. Denne tilnærmingen burde ikke bare bli brukt i forbindelse med fornektelse, men for praktisk talt enhver form for mestring.

Mestring avhenger av mange ulike faktorer og vi ser at kontekst er viktig for individets opplevelse av valgmuligheter knyttet til mestring og vurdering av stress. Det sentrale er hvor og hva individet befinner seg i. En annen måte å forstå kontekst på, er som sammenheng. Samtidig er også mestring avhengig av individets egne indre ressurser, slik som individets selvtillit og mestringsforventninger. Vi vil gå nærmere inn på dette i neste del, om Antonovskys teori om opplevelse av sammenheng.

2.2.3 Den salutogene modell: opplevelse av sammenheng

Aaron Antonovsky (2012) lanserte begrepet salutogenese som en ramme for å kunne svare på spørsmål om hva som fremmer og opprettholder helse og velvære. Han var opptatt av et helsefremmende perspektiv, fremfor å fokusere på hva som skaper sykdom. Antonovskys utgangspunkt for den salutogene modell var hans nysgjerrighet og motivasjon for å finne ut hvordan personer som overlevde et opphold i konsentrasjonsleir, fortsatt kunne leve et godt liv med de erfaringene i bagasjen. I likhet med mennesker som overlevde dette, vet vi at også har opplevd krig og ødeleggelser. Likevel ser det ut som enslige mindreårige fra Afghanistan ser ut til å klare seg godt til tross for dette. Derfor er vi nysgjerrige på hvordan de forstår sin situasjon og hva de gjør for å mestre.

Det sentrale i den salutogene modellen ligger i Antonovskys teori om og begrep *opplevelse av sammenheng* (OAS). OAS inneholder tre kjernekomponenter; begripelighet, håndterbarhet og

meningsfullhet. Begripelighet handler om at individet opplever situasjonen sin som forståelig. Håndterbarhet i denne sammenhengen handler om hvorvidt individet opplever at han eller hun har ressursene som behøves for å kunne takle kravene man møter på. Dersom individets mestring blir anerkjent, kan det bidra til opplevelse av håndterbarhet. Den siste komponenten, meningsfullhet, innebærer at individet er involvert i livsområder som oppleves som viktige, verdt å gjøre en innsats for og som gir mening.

Antonovsky (2012) trekker frem OAS som en stabil, generell og vedvarende holdning til verden. OAS løfter opp individet som en aktiv aktør i den sosiale konteksten. En person med sterk OAS vil konsentrere seg om å finne mening i situasjonen, og vil også være tilbøyelig til å forsøke å gjøre det han eller hun kan for å skape orden i situasjonen. Denne personen vil forsøke å finne de ressursene han eller hun kan ta i bruk for å mestre situasjonen. Det betyr ikke at en person med sterk OAS ikke ser de utfordringene som er, men han eller hun vil i større grad fokusere på det som kan gjøres noe med. En person med svak OAS vil i større grad bli lammet av kaoset i situasjonen, da han eller hun vil være tilbøyelig til å forvente at alt er u håndterlig.

En avgjørende faktor for sterk OAS er at individet har en opplevelse av at det er områder/aktiviteter i hans eller hennes liv som er viktige, enten fordi de gir indre tilfredsstillelse eller mening utover selve aktiviteten selv om det ikke gir personlig glede. Antonovsky (2012) påstår at hvor en person befinner seg på OAS-skalaen vil påvirke hvordan denne personen vurderer en stressfaktor. Grunnleggende tillit trekkes frem som en viktig ressurs i denne sammenheng, også omtalt som mestringstro.

Voksenlivet involverer mange forpliktelser, deriblant sosiale relasjoner, arbeid og sosiale roller. Det stilles også sterkere krav til å klare seg på egenhånd. I den tidlige fasen av voksenlivet vil erfaringene individene tar med seg fra barndoms- og ungdomstid kunne forsterke eller svekke en persons OAS. Uavhengig av hvor man kommer fra vil ungdommers hovedutfordring være å utvikle og etablere personligheten sin innenfor en forståelig sosial virkelighet. Ungdommer skal i overgangen til voksenlivet mestre tilværelsen gjennom sin egen, individuelle variant av andres måte å mestre sine omgivelser på. I denne prosessen kan man spørre seg i hvilken grad de sosiale strukturene i samfunnet og den kulturelle konteksten muliggjør eller motvirker opplevelsen av sammenheng (Antonovsky, 2012). For enslige mindreårige vil deres mestring av hverdagen og overgangen til voksenlivet være preget av dette.

Som vi ser så har Antonovsky og Lazarus og Folkman sine teorier mye til felles. Vurderingen av og forventningene til situasjonen påvirker i stor grad hvordan individet opplever den (Valenta & Garvik, 2019). Man kan hevde at tankesett er et dekkende begrep for hvor stor opplevelse av sammenheng individet opplever og i hvilken grad individet har tro på at han eller hun håndterer stresset. Både opplevelse av sammenheng og mestring avhenger også av individets ressurser i seg selv og sine omgivelser. Antonovsky (2012) framhever at god mestring avhenger av OAS.

2.2.4 Tidligere forskning med mestringsperspektiv

Når det gjelder tidligere forskning, har vi tatt utgangspunkt i norske artikler og rapporter, da studien ser på livet til informantene i Norge. Likevel vil vi trekke frem en artikkel fra Irland, skrevet av Raghallaigh og Gillian (2010). De har forsket på hvilke konkrete mestringsstrategier enslige mindreårige i Irland tar i bruk. De fant 6 forskjellige mestringsstrategier: (1) Opprettholde kontinuitet i en endret kontekst, (2) Tilpasse seg ved å lære og endre atferd, (3) Innta et positivt syn, (4) Undertrykke følelser og søke distraksjon, (5) Handle selvstendig, og (6) Mistillit². Raghallaigh og Gillian konkluderer med at til tross for at enslige mindreårige opplever ulike endringer og utfordringer i livene sine, tar de som aktive handlende aktører i bruk disse mestringsstrategiene for å håndtere omgivelsene sine krav (2010).

Som vi ser så oppstår stress som følge av at individet blir overveldet av krav fra miljøet og ikke opplever at han eller hun har de ressursene som trengs for å takle det. Forsøk på å takle det, både gode og dårlige, defineres som mestringsstrategier. Individets tro på at han eller hun klarer å mestre og hvordan stresset vurderes har stor påvirkning på opplevelsen av sammenheng. Videre har det blitt trukket frem tidligere forskning som utforsker mestring hos enslige mindreårige. I følgende delkapittel vil det redegjøres for akkulturasjon.

² Oversatt fra engelsk. Raghallaigh & Gillian, 2010, s. 226

2.3 Akkulturasjon

Når enslige mindreårige flytter fra kulturen de kjenner til og er vokst opp i, til en ny og ukjent kultur, er det mye å sette seg inn i. Denne prosessen er for de fleste langt fra knirkefri. Som innvandrer blir man nødt til å redefinere seg i et nytt samfunn (Skytte & Kjærum, 2008). De kulturelle og psykologiske endringene som kommer som følge av møte mellom ulike kulturer har blitt referert til som akkulturasjon (Sam & Berry, 2010). Sam og Berry definerer akkulturasjon som; «de fenomenene som oppstår som resultat av at ulike kulturer kommer i kontinuerlig førstehåndskontakt med hverandre, med påfølgende endringer i de opprinnelige kulturmønstrene til en eller begge grupper» (2010, s. 473). I denne oppgaven vil det i hovedsak fokuseres på akkulturasjon på individnivå.

2.3.1 Kollektivistisk og individualistisk kultur

For å forstå akkulturasjonsprosessen for de enslige mindreårige fra Afghanistan, må man se på forskjellene og likhetene mellom kulturelle verdier, normer og holdninger i den norske og afghanske kulturen. Relasjonen mellom de to kulturene spiller også en viktig rolle (Sam & Berry, 2010). Den norske kulturen blir som majoritetskulturen grunnlaget for de rådende verdiene og normene, som igjen påvirker hvilken atferd som får anerkjennelse og aksept. På bakgrunn av dette kan man stille spørsmål om hvilken plass den afghanske kulturen får i relasjon til den norske.

I likhet med en stor andel andre asylsøkere, kommer også enslige mindreårige fra Afghanistan fra et kollektivistisk levesett. Kollektivistisk kultur kjennetegnes ved at det er sterk gjensidig avhengighet og tilknytning mellom individene, og at det er gruppen og familiens behov som prioriteres framfor individets behov (Studsrod & Tuastad, 2017). Ære og skam er begreper som står sterkt i samfunn som er bygget på et kollektivistisk levesett. Barneoppdragelsen legger vekt på at barnas atferd og handlinger også påvirker familien. Ære blir derfor en kulturell verdi som regulerer individenes atferd gjennom skamfølelse. Dersom individet utfører en handling som svekker vedkommende sin ære, vil dermed også familiens ære bli krenket (Bufdir, 2018; Skytte, 2008).

Den norske kulturen kjennetegnes derimot av et individualistisk fokus hvor det legges vekt på at det er individets autonomi og selvstendighet som er viktigst. Individets behov prioriteres framfor gruppens behov (Studsrod & Tuastad, 2017). Individfokuset gjennomsyrrer også

barneoppdragelsen, hvor det blir oppfordret til at barn utvikler seg som selvstendige og autonome individer. Det er forventet og oppmuntret til at individet selv skal lage egne indre avtaler, ut fra rådende normer, som regulerer god og dårlig atferd og deretter sanksjonerer seg selv dersom man bryter disse indre avtalene (Skytte & Kjærum, 2008).

Den enslige mindreårige fra Afghanistan sin vei inn i voksenlivet vil være i en kontekst som er preget av det individualistiske fokuset som de trolig ikke er vant til fra hjemlandet. Det individualistiske samfunn hvor tradisjonelle roller, forventinger og klare yrkesretninger er i oppløsning og under stadig forandring, gjør at tilværelsen blir mindre forutsigbar (Soest & Hyggen, 2013, s. 101). Å forholde seg til disse endringene i en akkulturasjonsprosess kan oppleves utfordrende.

2.3.2 Akkulturasjonsstrategier og akkulturativt stress

På individnivå i en akkulturasjonsprosess vil det skje psykologiske endringer som alle individer gjennomgår før de eventuelt tilpasser seg sin nye situasjon. Disse endringene kan variere fra endringer i atferd; som for eksempel måten å forholde seg til andre individer på, klesstil og hva og hvordan man spiser, til mer belastende endringer som usikkerhet, angst og depresjon som kommer som følge av akkulturativt stress. Gjennom sitt arbeid med akkulturativt stress, har Berry³ fremhevet det emosjonelle perspektivet ved akkulturasjon med fokus på velvære i livet. Hans hypotese er at akkulturasjon kan sammenlignes med store, utfordrende livshendelser som kan framprovosere reaksjoner på stress hos individet. Dersom tilpassede mestringsstrategier og ressurser i form av sosial støtte ikke er på plass, vil det ha spesielt stor påvirkning på opplevd stress. Ved å trekke linjer til Lazarus og Folkman sin stressmodell, lanserte Berry den akkultorative stressmodellen. Akkulturativt stress, i henhold til denne modellen, oppstår som følge av utfordringer som oppleves og vurderes som u håndterlige fordi individet ikke kan tilpasse seg dem ved å endre atferden sin. I likhet med Lazarus og Folkman sin stressmodell, er det likevel ikke alle endringer som følge av akkulturasjon som resulterer i akkulturativt stress. Dette er fordi faktorer som alder, kjønn og sosial støtte kan påvirke akkulturasjonsopplevelsen (Sam & Berry, 2010)⁴.

³ Sam & Berry (2010) refererer til Berry, i det som omhandler akkulturativt stress.

⁴ I dette avsnittet, om akkulturasjonsstrategier og akkulturativt stress, støtter vi oss på Sam & Berry (2010).

Individets eventuelle tilpasning til sin nye situasjon innebærer psykologiske så vel som sosiokulturelle tilpasninger. Psykologiske tilpasninger omhandler individets tilfredshet, selvtillit og velvære, og sosiokulturell tilpasning handler om i hvilken grad individet oppnår de nødvendige ferdighetene for å kunne manøvrere seg i sitt nye miljø. Slike ferdigheter kan inkludere for eksempel språk, og kunnskap om lover, regler og normer. Mangel på slike ferdigheter kan føre til vanskeligheter med å mestre hverdagsliv og sosiale interaksjoner.

Innen akkulturasjon identifiseres fire ulike akkulturasjonsstrategier for innvandrere, henholdsvis assimilasjon, segregasjon, integrasjon og marginalisering. Assimilasjon innebærer at individet ikke ønsker å bevare sin egen kultur og tilstreber å bli så lik kulturen til det nye samfunnet som mulig. Segregasjon oppstår når individer legger stor vekt på å holde på sin opprinnelige kultur og unngå samhandling med medlemmer av det nye samfunnet. Integrasjonsstrategien blir brukt av individer som ønsker å bevare sin egen kultur samtidig som de har god kontakt med andre kulturelle grupper og ønsker å være en del av et større sosialt fellesskap. Marginalisering henger ofte sammen med kulturelt tap og utenforskap, og er definert av lite muligheter til eller mangel på interesse i kulturell ivaretagelse, og lite interesse i å ha relasjoner med andre. De ulike strategiene er ikke rene og uforanderlige strategier, og kan forandre seg avhengig av konteksten. Strategien som tas i bruk påvirkes også av bosted og holdninger majoritetssamfunnet har til innvandrere.

Funn fra en rekke studier viser til at individets valg av akkulturasjonsstrategi påvirker hvor godt individet tilpasser seg. Integrasjonsstrategien er i de fleste tilfeller den som gjør at individet blir mest tilpasningsdyktig, og henger sammen med bedre psykologisk og sosiokulturell tilpasning. Sam og Berry (2010) trekker frem kompetanse innen både majoritetssamfunnet samt sin egen opprinnelseskultur, og tilgjengelige ressurser fra begge disse kulturene som mulige årsaker til at integrasjon er den strategien som i større grad legger til rette for god tilpasning. De doble ressursene styrker individets muligheter til å mestre kulturelle overganger.

Til tross for at man kan påstå at de fleste som lever i multikulturelle samfunn vil ha opplevd en eller annen form for akkulturasjon, har forskning på akkulturasjon i stor grad fokusert på flyktninger, asylsøkere, innvandrere og etniske minoriteter. Funn viser at eldre innvandrere, kvinner, og de som mangler sosial støtte opplever mer akkulturativt stress (Sam & Berry, 2010).

Som det er blitt redegjort for her, består akkulturasjonsprosessen av en rekke kulturelle og psykologiske endringer som oppstår når ulike kulturer møtes. I dette tilfellet er det i hovedsak møtet mellom den afghanske kollektivistiske kulturen og den norske individualistiske kulturen det dreier seg om. Endringene som oppstår i dette møtet, kan ta form som akkulturativt stress. Valg av akkulturasjonsstrategi kan ha stor påvirkning på individets trivsel og akkulturativt stress, og integreringsstrategien er den som oftest gjør individet mest tilpasningsdyktig og styrker muligheten til å mestre overgangen mellom de ulike kulturene.

I neste kapittel presenteres den metodiske tilnærmingen til oppgaven.

Kapittel 3: Metode

Dette kapittelet vil redegjøre for oppgavens metode. Det å ha en metodologisk tilnærming handler om å gå en spesifikk vei for å nå et mål (Johannessen et al., 2016). Denne spesifikke veien velges ut fra en vurdering av hva som er mest hensiktsmessig for å kunne besvare forskningsspørsmålet.

Vi vil først redegjøre for den vitenskapsteoretiske tilnærmingen, deretter kort redegjøre for hva kvalitativ metode er samt valg og anvendelse av kvalitative metodiske verktøy. Studiens pålitelighet vil også bli drøftet, før det avslutningsvis tas stilling til etiske vurderinger tilknyttet prosjektet.

3.1 Fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming

Lindseth og Nordberg (2004) har utviklet en fenomenologisk-hermeneutisk analysemetode for å undersøke levd erfaring gjennom tolkning av intervjuetekster⁵. Vi har latt oss inspirere av denne og bruker en fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming som vitenskapsteoretisk utgangspunkt. Fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming sikter til meningsproduksjon og meningstolkning, knyttet til aktørenes livsverden. Livsverden er den daglige sfæren vi går i alle sammen, til forskjell fra for eksempel systemverden som er politiske system, finanssystem, velferdssystem m.m. Vi er opptatt av det erfaringsnære gjennom å undersøke livsverden og informantenes levde erfaring.

For å bli klar over den levde erfaringens betydning må den uttrykkes. Gjennom intervjuene med informantene produseres meningsinnhold som kan fortolkes. Dette meningsinnholdet er dels direkte skapt i intervjusituasjonen, men dels er det også minner og hendelser som huskes og formidles – dette siste igjen får samtidig litt av sin farge i intervjusituasjonen (Risjord, 2014: kap. 4.1). Dette spenningsforholdet mellom livet i hverdagen og meningen som skapes i selve intervjuet finnes alltid der i kvalitative undersøkelser basert på intervjuer. Et eksempel kan være sitatet «Jeg gir aldri opp» i oppgavens tittel. Dette er ikke en fortelling om fortiden, det er det informanten uttrykker der og da. Det skapes altså mening direkte i intervjuet, men vi må likevel samtidig som de anta at det de sier også avspeiler eller har en tilknytning til

⁵ Fenomenologisk-hermeneutikk er et komplisert begrep, men vi bruker det relativt enkelt om studier av det å skape mening i egen livsverden og utforske det gjennom intervjuer.

livene deres utenfor intervjusituasjonen. sier mye om det de husker. Det meningsinnholdet som skapes i intervjusituasjonen kan altså si noe om den verden de lever i, men det er ikke en objektiv fortelling om deres livsverden, da ingen har noen direkte tilgang til sin egen verden som noe objektivt (Risjord, 2014: kap. 4.1). Fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming framhever for eksempel at en erfaring av verden forutsetter en språklig fortolkning (Thomassen, 2020). Når informantene uttrykker sine levde erfaringer, er ikke målet å se disse opplevelsene som noe «faktisk» eller som historiske hendelser som trenger forklaring. Vi er interessert i selve meningsinnholdet i disse opplevelsene. For å få tilgang til betydningen av fenomener som for eksempel diskriminering, må mennesker fortelle historier som uttrykker deres opplevelser av slike fenomener. Disse fortellingene avslører betydningen av diskriminering i deres liv. Det er vår intensjon å forstå erfaringene fra møtet med det norske samfunnet uttrykt i intervjuene (Lindseth & Nordberg, 2004).

3.1.2 Dobbelt hermeneutikk

Anthony Giddens framhever at aktørene forstår verden i et førstehåndsperspektiv, det vil si en verden som allerede er fortolket av dem. Dette samsvarer med slik vi har framstilt fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming over. Vi undersøker aktørenes egen forståelse av sin verden. Men det må også sies at vi bringer dette inn i teoretiske rammer, nærmere bestemt teorier om anerkjennelse, mestring og akkulturasjon. Slik får førstepersonserfaringene et nytt lag av mening. Dette er kjernen i Giddens «doble hermeneutikk», og dette nye laget av mening gjør at førstehåndserfaringene trer fram i nye perspektiv (Jenssen, 2021). Det informantene forteller og dels skaper i intervjuene er altså deres allerede fortolkede verden, ikke en objektiv verden, som vi igjen fortolker i lys av teori. Tolkningen av informantens opplevelse i lys av våre teoretiske perspektiv blir et annenordens perspektiv. Et slikt annenordensperspektiv innebærer imidlertid ikke at aktørene er i villrede om sin verden. De forstår denne på en adekvat måte. Vår teoretisk forankrede tolkning er mer å oppfatte som å tydeliggjøre og bringe til et nytt nivå av forståelse. Dette har også vært Giddens intensjon med uttrykket dobbel hermeneutikk: samfunnsvitenskapen gjør noe mer enn bare å formidle aktørenes forståelse, men likevel uten å «degradere» deres forståelse.

Vi skal nå se på verktøyet vi bruker for å besvare forskningsspørsmålet med en fenomenologisk-hermeneutisk vitenskapsteoretisk tilnærming: kvalitativ metode.

3.2 Kvalitativ metode

Hva er kvalitativ metode og hvorfor er denne metoden hensiktsmessig for å besvare vårt forskningsspørsmål?

Aksel Tjora (2021) er opptatt av hvor viktig det er at valg av metode henger sammen med det man ønsker å finne ut av og at det må foreligge en god faglig begrunnelse for valg av metode. Kvalitativ forskning skiller seg fra kvantitativ forskning ved at den legger vekt på å forstå fenomener framfor å årsaksforklare dem. Den etterstreber en nærhet til fenomenene, er empiri-basert og fortolkende. Forskningsspørsmålet til dette prosjektet handler om informantenes egne opplevelse og forståelse av situasjonen, og krever derfor en nærhet til fenomenet og meningsdimensjonen hos informantene. Til et sånt perspektiv er det kvalitativ metode som gjelder.

Formålet med denne oppgaven er ikke å kunne generalisere til en hel populasjon, men å få fram et utvalg informanternes egne subjektive opplevelser og se dette i lys av teoretiske begrep. Fokuset innen kvalitativ forskning rettes mot menneskers erfaringer, opplevelser og dannelses av mening. Selv om kvalitativ forskning er fortolkende og har en nærhet til fenomener, er metoden preget av systematikk og begrunnelse i analysen, slik at man skal kunne si noe om forskningens pålitelighet og overførbarhet (Tjora, 2021).

3.3 Livsverdenintervju

Formålet med å gjennomføre et kvalitativt intervju er å få kunnskap som gjelder informantens eget perspektiv. Bruk av dybdeintervju med en fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming er en god måte for å få tak i hvordan individene selv forstår sin verden (Tjora, 2021). For å få data på dette må man snakke med de det gjelder, få tilgang til deres tankeverden. Studien ser bort fra reelle strukturer som stopper eller beforder planene deres og fokuserer på den subjektive komponenten. Samtidig må det understrekes at vi velger å tenke at det informantene forteller i intervjuene er deres oppriktige tolkning, og det tas ingen skritt for å fakta-sjekke deres fortellinger, da prosjektet handler om deres subjektive opplevelse av egen situasjon.

Formålet med et livsverdenintervju er at forskeren skal forsøke å forstå informantens liv og hverdag fra informantens eget perspektiv. Ifølge Kvale og Brinkmann (2015) skal forskeren etterstrebe å få informanten til å fortelle så fritt som mulig, blant annet ved hjelp av åpne spørsmål. Et åpent spørsmål kan for eksempel være «Kan du fortelle om livet ditt etter du kom til Norge?», mens et lukket spørsmål kan være «Synes du at du har blitt godt tatt i mot etter at du kom til Norge?» Det åpne spørsmålet er nøytralt og åpner for at informanten kan fortelle ganske fritt, mens det lukkede kan besvares med ja eller nei og kan være og oppleves som ledende, som i eksempelet over.

Så langt det har latt seg gjøre har vi forsøkt å ikke bli for preget av våre teoretiske perspektiver under intervjuene, slik at vi er åpne dersom intervjuene avdekker noe annet som kan være relevant. Samtidig er det teorien som har utformet intervjuguiden og intervjuguiden er igjen styrt av forskningsspørsmålet.

3.3.1 Utforming av intervjuguide

Formålet med en semistrukturert intervjuguide er på den ene side å ha klargjort noen temaer man styrer informanten mot, ofte ved bruk av ferdig nedskrevne forslag til spørsmål. Likevel er det ikke et fastlåst spørreskjema. Det er heller ingen åpen hverdagssamtale, da den til en viss grad er strukturert. Et semistrukturert intervju er åpent for forandring i rekkefølgen på temaer og spørsmål, men også for å følge nye retninger som melder seg under intervjuets gang og hvordan man stiller spørsmålene. Dette gjøres for å kunne følge tankerekken og fortellingen informantene kommer med. For å forstå verden ut fra informantens sitt perspektiv er det hensiktsmessig å la informantene få fortelle relativt fritt om sine opplevelser, i den rekkefølgen som faller seg naturlig for dem (Kvale & Brinkmann, 2015).

Denne fleksible tilnærmingen gjorde at informantene fikk rom til å fortelle ganske fritt, og de tok selv opp temaer som ikke var tenkt ut på forhånd. Det ble foretatt en kontinuerlig evaluering av intervjuguiden, som førte til at det var mulig å utvikle og forbedre den etter hvert som vi lærte av intervjuene og informantene. Samtidig opplevde vi at ved å legge til rette for frie fortellinger, kom informantene våre inn på de fleste av temaene som hadde blitt forberedt på forhånd. Det ble derfor lettere å tilpasse oppfølgingsspørsmål basert på noe de allerede hadde sagt og som var relevante for temaene. Hvor fritt informantene fortalte varierte, og det var derfor godt å ha forberedt noen konkrete spørsmål på forhånd.

Intervjuguiden ble delt inn etter temaer som igjen inneholdt noen konkrete spørsmål. Det gjorde det lettere å få oversikt over hvilke temaer som informantene dekket gjennom egen fri fortelling, samt konkrete spørsmål til de temaene informantene ikke tok opp selv. Det var viktig å formulere åpne spørsmål som la vekt på informantens egen opplevelse av det de ble spurt om. Noen av informantene uttrykte at det var vanskelig hvis spørsmålene var for vide, og da måtte spørsmålet konkretiseres noe. Informasjon om prosjektets tema og forskningsspørsmål kom fram både i informasjonsskrivet og ble presentert innledningsvis i intervjuet. Informantene var klar over at forskningen dreier seg om muligheter, begrensninger og overgangen til voksenlivet, men ingen av spørsmålene som ble stilt brukte disse begrepene.

Intervjuguiden begynner med spørsmålet “Hva tenkte du da du ble spurt om å delta på dette intervjuet?” Bakgrunnen for dette var en nysgjerrighet på hva som var informantenes egen motivasjon for å delta og deres refleksjoner rundt prosjektet. Spørsmålet kunne også være med på å avklare hvordan informantene så sin rolle i prosjektet og i hvilken grad informantene hadde forstått hensikten med prosjektet og intervjuene.

Noen av spørsmålene legger til rette for at informantene kan komme med fortellinger. For eksempel spørsmål som “Vil du fortelle litt om livet ditt i Afghanistan før du kom til Norge?” og “Hvordan opplevde du å bli møtt i Norge?” Gjennom slike spørsmål kan vi få informasjon om hvilke episoder som har hatt betydning for informantene, og hvilke sosiale strukturer og karakterer som trekkes fram (Kvale & Brinkmann, 2015). Hvilken rolle har de i sine egne fortellinger og hvordan har det preget dem? Intervjuguiden ble delt inn i hovedtemaene dagens situasjon, livet i Afghanistan, reisen til Norge, livet i Norge og fremtiden. Se den fullstendige intervjuguiden i vedlegg 2.

3.3.2 Utvalg

Basert på forskningsspørsmålet ble det foretatt en strategisk utvelgelse av hvem som skulle intervjues. Hvem var det hensiktsmessig å intervju for å kunne svare på forskningsspørsmålet? Det ble vurdert at intervjuer av enslige mindrerårigt i alderen 18-25 år ville kunne gi relevante data siden vi er interessert i deres erfaringer fra ungdomstiden og i overgangen til voksenlivet i Norge. De kan ha gjort seg refleksjoner basert på erfaringene de

har, samtidig som disse erfaringene er friskt i minne. Derfor har vi valgt å fokusere på de som har vært her i noen år – selv om de fortsatt er unge. Da hensikten med kvalitative studier er å gå i dybden på et fenomen og dets kontekst, ble det vurdert som hensiktsmessig å snevre inn utvalget til å gjelde ett land. Vi landet derfor på et relativt homogent utvalg informanter som har til felles at de kom til Norge som enslige mindreårige fra Afghanistan.

Vi har valgt å avgrense til Afghanistan fordi det er den største gruppen enslige, mindreårige flyktninger i Norge. Som beskrevet i innledningen er denne gruppen også de mest aktive når det gjelder jobb og utdanning blant enslige mindreårige flyktninger. Samtidig ser vi at andelen aktive synker seks år etter bosetting (SSB, 2020). Den utvalgte gruppen faller inn under denne statistikken, både med tanke på landbakgrunn og alder. Et homogent utvalg gir større grunnlag for å kunne avdekke erfaringer som er felles og ulike innenfor samme gruppe (Johannessen et al., 2016). Det gjør det også lettere å supplere med mer spesifikk statistikk for utvalget vårt.

Det empiriske materialet vårt består derfor av intervjuer med 13 menn mellom 18 og 25 år, opprinnelig fra Afghanistan, og som kom til Norge som enslige, mindreårige asylsøkere da de var mellom 11 og 16 år. Informantene er fra ulike deler i landet og alle har varig oppholdstillatelse. Utvalget har derfor god geografisk spredning. Alle informantene var under utdanning og/eller hadde jobb på tidspunktet de ble intervjuet.

3.3.3 Rekruttering

Rekrutteringsprosessen begynte med å søke etter ulike steder og organisasjoner hvor enslige mindreårige kan befinne seg. Mailer ble sendt ut til barnevernstjenester, omsorgstiltak, og organisasjoner som jobber med enslige mindreårige. Vi snakket også om prosjektet til kollegaer, medstudenter, venner og bekjente og spurte om de hadde kjennskap til noen som kunne være aktuelle informanter for masteroppgaven vår. Dette ga dessverre lite respons, og vi bestemte oss derfor for å skrive innlegg i Facebook-grupper for fagpersoner som kunne ha kjennskap til informantgruppen vår. Vi valgte ut fire lukkede Facebook-grupper, henholdsvis en gruppe for sosionomer, barnevernspedagoger og to grupper for de som jobber med eller identifiserer seg som enslige mindreårige flyktninger.

Disse innleggene ga god respons og det var flere personer som kjente aktuelle informanter som kommenterte på innleggene og/eller sendte oss meldinger og ønsket mer informasjon. Noen av disse sendte informasjonsskrivet vårt videre til aktuelle kandidater som vi fikk tillatelse til å kontakte da de hadde sagt til vår kontaktperson at de ønsket å delta. Noen informanter tok også kontakt selv, enten fordi de hadde lest innlegget vårt eller fordi andre hadde tipset dem om prosjektet. Flere ønsket å hjelpe andre som kom i samme situasjon som dem, men også oss som forskere. Noen informanter bidro selv med rekruttering av flere informanter. Dermed ble rekrutteringsprosessen en blanding av annonsering på internett og snøballmetoden (Johannessen et al., 2016).

Fordelen med å annonsere på slike grupper var å nå ut til mange ulike mennesker som kunne ha kjennskap til informantgruppen, i tillegg til informantgruppen selv. Man kan også tenke seg til at innleggene i de ulike gruppene i større grad appellerte til gruppe medlemmene som privatpersoner, framfor en mail som man mottar i kraft av sin stilling som for eksempel saksbehandler i barneverntjenesten. Det kan ha bidratt til at forespørselen om å delta kan ha blitt opplevd som mindre pliktbetont, både for kontaktpersonene til informantene, og for informantene selv. På den annen side er det mange av kontaktpersonene som kjenner informantene gjennom i utgangspunktet profesjonelle relasjoner og det kan derfor være vanskelig for informantene å skille mellom hvorvidt deres kontaktperson henvender seg til dem som privatperson eller som profesjonell hjelper.

3.3.3.1 Gavekort til informantene

Informantene mottok et universalgavekort på kr. 250,- som takk for at de stilte opp på intervjuet. Summen ble vurdert til å være såpass liten at det er lite sannsynlig at informanten takker ja til deltakelse utelukkende basert på gavekortet uten noen form for indre motivasjon. Det å belønne informanter for deltagelse er et omstridt tema, selv om denne praksisen har eksistert lenge. Et av hovedargumentene De nasjonale forskningsetiske komiteene har mot å tilby betaling er at informanten kan føle at hen har plikt til å levere godt nok, noe som kan komme i veien for et fullstendig samtykke og frivillighet. Samtidig påpekes det at det i noen tilfeller er avgjørende for å rekruttere tilstrekkelig med informanter og at det er en god måte å anerkjenne verdien til informanten. Gavekortet kan også ansees som en kompensasjon og sikre at informantene ikke lider noen økonomiske tap ved å delta (Hovland, 2014).

Vi valgte å gi informantene gavekort som et insentiv for å stille opp, da Covid-19 skapte utfordringer med rekruttering og det var behov for å rekruttere ganske mange på kort tid. I forkant av intervjuet ble det understreket at de ville motta gavekortet uavhengig av om de svarte på alle spørsmålene eller om de skulle ønske å avbryte intervjuet underveis. Tilbakemeldingene fra de som hjalp oss med å skaffe informanter har vært at gavekort oppleves positivt, fordi det sender et signal til informantene om at deres tid og erfaringer er såpass verdifulle at de får betalt for å delta. Samtidig opplevde vi at informantene erfarte at det å delta i forskningsprosjektet hadde en verdi i seg selv og 10 av 13 informanter sa på slutten av intervjuet at det ikke var nødvendig med gavekortet og at det ikke var derfor de deltok. Vi valgte da å understreke at gavekortet var en ekstra måte for oss å takke for deres tid på og at de ville motta gavekortet uansett. Informantene virket fornøyd med dette og vi opplevde at det ble en positiv avslutning på intervjuet, en ekstra tydelig måte å takke for deres tid på.

3.3.4 Gjennomføring av intervjuene

Innledningen av intervjuet var viktig for å bygge tillit hos informanten. Det var også viktig å få en forsikring om at informantene hadde lest godt igjennom informasjonsskrivet de mottok på forhånd, og om de hadde noen spørsmål eller om noe var uklart. I tillegg til dette ble informasjonen gjentatt muntlig før intervjuet startet. Brifingen ble derfor et ekstra ledd å skape en trygg ramme rundt intervjuet (Kvale & Brinkmann, 2015). Det ble deretter fortalt kort hvordan intervjuet ville foregå, hva det skulle snakkes om og personvern hensyn som at intervjuet ble tatt opp og deretter slettet. Vi la også vekt på at det var informantens opplevelse vi var opptatt av og derfor var ingen svar feil.

Underveis i intervjuene stilte noen av informantene spørsmål som allerede var besvart i informasjonsskrivet. Da ble intervjuet satt på pause og det ble tatt en ny grundig gjennomgang av informasjonsskrivet, før intervjuet fortsatte igjen. Dette skjedde ofte i forbindelse med at informantene kom inn på sårbare temaer og trengte å forsikre seg om at det de fortalte ble anonymisert. Når informantene igjen ble informert om de strenge kravene prosjektet må følge knyttet til konfidensialitet og anonymitet, opplevde vi at informantene ble beroliget og kunne gjenoppta sin fortelling.

Som Kvale & Brinkmann (2015) trekker fram, kan informanten ofte sitte igjen med en tomhetsfølelse etter intervjuet er ferdig og det kan oppstå en viss anspenhet. Derfor ga vi beskjed når vi nærmet oss slutten av intervjuet og gjennomførte en debriefing etter endt intervju. Vi takket for at informanten stilte opp og understrekte hvor mye vi hadde lært. Til slutt spurte vi om informanten hadde noen spørsmål eller om det var noen temaer informanten ønsket å snakke om. En del av informantene ville høre mer om intervjuets formål og hva vi skulle gjøre videre. Vi fortalte da mer om prosjektet og i noen av intervjuene førte det til at nye, interessante emner dukket opp.

Intervjuer av informanter er en krevende prosess, både på grunn av det den krever av intervjueren og den påfølgende transkriberingen av intervjuene (Kvale & Brinkmann, 2015). Det var likevel verdt arbeidet da man får tak i kunnskap direkte fra informantene, noe som var viktig for å svare på forskningsspørsmålet.

3.3.4.1 Begrensninger i gjennomføring av intervjuene

Det er ingen hemmelighet at Covid-19-pandemien har vanskeliggjort deler av prosjektet og det har derfor vært behov for å finne alternative løsninger. Ideelt sett skulle informantene blitt intervjuet på et mest mulig nøytralt sted som ivaretok informantenes anonymitet på best mulig måte, slik som for eksempel et grupperom på et bibliotek eller lignende. På grunn av restriksjoner, smittevern hensyn og stengte lokaler, var dessverre ikke dette noe alternativ. Halvparten av intervjuene ble derfor gjennomført i store grupperom på OsloMet for å imøtekomme smittevern på best mulig vis, sett i lys av situasjonen. For å kunne ivareta informantenes anonymitet og helse på best mulig måte ble intervjuene gjennomført når det var færrest mulig mennesker i lokalene. På grunn av avstand og reiserestriksjoner ble den resterende halvparten gjennomført via digitale videomøter. Rekrutteringen av informanter ble også utfordret av pandemien. Vi fikk ikke like mange informanter som vi hadde ønsket, da det ikke var alle som ønsket å bli intervjuet digitalt og/eller vi kunne intervjuer fysisk.

Digitale intervju har noen likhetstrekk med telefonintervju. Selv om vi så hverandre på skjermen, var det mindre mulighet til å observere og bruke kroppsspråk. Dermed forsvinner noe av samtaleaspektet. Likevel kan digitale intervjuer også oppleves som en trygghet for informanten, fordi man får en «avstand». Denne avstanden er ikke bare den åpenbart fysiske,

men også når man snakker om følsomme temaer. Informanten kan være hjemme hos seg selv og ha mulighet til å avbryte når som helst, uten at han fysisk må forlate rommet. Vi opplevde at de digitale intervjuene var kortere og at vi måtte bruke mer tid på oppvarmings spørsmål før informanten følte seg trygg nok til at vi fikk en flyt i samtalen. Ulik grad av erfaring og trygghet med bruk av digitale løsninger for å snakke sammen gjorde at vi også fikk særs korte svar fra enkelte informanter (Tjora, 2021).

Slik Tjora (2021) trekker fram, kan en kaffekopp og hyggelig stemning føre til at intervjuet varer lengre enn planlagt fordi de fleste trives i andres selskap. Dette var også noe vi erfarte i de fleste intervjuene vi gjennomførte fysisk. Det er mulig at restriksjonene som følge av pandemien også her kan ha hatt en påvirkning, positiv sådan. For de fleste har den ført til færre muligheter til å møtes og omgås andre mennesker. For noen kan det derfor ha vært fint å møte andre mennesker selv om det er for et intervju.

3.4 Analyse og transkribering

Vi har valgt å ta i bruk tematisk analyse som ramme for analyse av datamaterialet vårt, som er intervjuene vi har gjennomført. Tematisk analyse er en metode som går ut på å identifisere, analysere og avdekke mønstre eller temaer i datamaterialet. Denne analysemetoden organiserer og gir en rik beskrivelse av datasettet vårt. Siden tematisk analyse, i motsetning til mange andre metoder, ikke er bundet til et bestemt teoretisk rammeverk kan denne metoden brukes innen forskjellige teoretiske rammeverk (Braun & Clarke, 2006). Da vi kombinerer flere teorier som vi tar i bruk i analysen av datamaterialet vårt, passer en slik fleksibel tilnærming godt som analyseverktøy for dette prosjektet.

I en tematisk analyse samler man temaer som kommer fram i datamaterialet og som til sammen skal svare på forskningsspørsmålet. Temaer i denne sammenheng er betegnelse for kategorier der informantens svar blir gruppert ut fra fellestrekk. På denne måten blir datamaterialet vårt satt i system og det blir lettere å forstå samt identifisere fellestrekk mellom svarene. Tematisk analyse egner seg ikke bare godt for å finne svar, men også for å komme fram til forskningsspørsmål da den ikke forutsetter at man har dette klart før man går i gang med analysen. Det betyr at forskningsspørsmål kan bli til underveis som man kategoriserer datamaterialet og ser hvilke spørsmål dataene kan besvare (Johannessen et al., 2018).

Johannessen et al. (2018) forklarer gangen i tematisk analyse ved hjelp av fire steg: forberedelse, koding, kategorisering og rapportering. I analysen har vi fulgt denne oppskriften. Likevel er det viktig å trekke fram at analyse er en kreativ prosess og at stegene derfor sjeldent følger en lineær linje. Det har likevel vært nyttig å følge disse stegene for å kunne ha noen holdepunkter som sikrer en grundigere og mer systematisk prosess. Vi begynte forberedelsesfasen med å samle inn og få en oversikt over data, som består av 365 sider med transkriberte intervjudata. Intervjuene ble tatt opp med båndopptaker og transkriberingen av intervjuene ble gjennomført innen en uke etter gjennomført intervju da intervjuene fortsatt var friskt i minne, men også av personvern hensyn. Underveis i transkriberingen leste vi over intervjuene som en helhet og skrev notater, noe vi også gjorde med refleksjoner vi hadde umiddelbart etter gjennomført intervju. Det gjorde at vi begynte å gjøre oss noen tanker om hvilke temaer vi så i datamaterialet.

Etter forberedelsen gikk vi videre til steg to hvor vi kodet datamaterialet. Vi kodet for å få oversikt og framheve viktig innsikt i dataene våre, i tillegg til at vi gjennom dette gjorde oss klare for kategoriseringsfasen. Siden vi hadde et såpass omfattende datamateriale, valgte vi ut det som var mest fremtredende og gikk deretter grundigere til verks med dette materialet. Kodingen foregikk ved å markere viktige poeng og/eller skrive stikkordsoppsummeringer i margen til de transkriberte intervjuene. Kodingen foregikk i flere runder. Vi delte opp intervjuene mellom oss og grovkodet de hver for oss, før vi diskuterte funnene våre sammen. Da hadde vi også en dypere innsikt i teori som vi tok med oss når vi stilte spørsmål til dataene våre. Datamaterialet ble også lagt inn i kodeprogrammet NVivo som bidro med å sortere datamaterialet på en ryddig og oversiktlig måte. NVivo ga muligheten til å undersøke ord- og meningsfrekvensen, i tillegg til å kode datamaterialet og finne passende sitat som fremhevet temaene.

Deretter gikk vi videre til steg tre. Her kategoriserte vi dataene våre, det vil si at vi sorterte de under utvalgte temaer. Forskningsspørsmålet var utgangspunkt for hvilke temaer som ville være relevante: Hvordan forstår og mestrer enslige mindreårige fra Afghanistan sin situasjon i overgangen til voksenlivet i Norge? Temaene vi har valgt tar likevel også utgangspunkt i de tre teoretiske perspektivene vi presenterte i kapittel 2, samtidig som vi har sett an materialet i valg av teori. Vi kategoriserte i første omgang etter temaene: «bakgrunn», «akkulturasjon», «anerkjennelse» og «mestringsstrategier». Etter denne forhåndskategoriseringen ble underkategorier analysert frem basert i stor grad på det informantene fortalte under

intervjuene. Vi kategoriserte sitater og utsagn fra informantene inn i de ulike kategoriene. For å kunne avgjøre hvilket tema de ulike delene av datamaterialet skulle inn i, måtte vi sette noen kriterier til de ulike temaene. Under kategoriene var det også rom for uventede tema og vendinger. Disse kriteriene ble viktige, og avgjorde hva og hvordan vi plasserte det informantene sa. For eksempel da informantene ble spurt om de hadde opplevd diskriminering og rasisme, var det flere som sa at det kom an på hvordan man så på det. Det gjorde oss bevisst på at kategorier som diskriminering og rasisme heller ikke beror på én felles forståelse. Hvordan informantene kategoriserer diskriminering og rasisme er i seg selv interessant å diskutere, men i denne delen av prosessen bruker vi kategorier som analyseteknikk. Vi vil gå nærmere inn på dette når vi diskuterer og analyserer funnene våre i det siste steget, rapportering, i kapittel 4. I rapporteringen har det vært viktig for oss å bruke sitater fra alle informantene, og flere informanter er sitert flere ganger. Sitatene er skrevet om til korrekt bokmål slik at de framstår som lettere å lese, samtidig som meningsinnholdet består og informantens personvern blir ivaretatt.

3.5 Pålitelighet

Skal man ha tillit til forskningsfunn, må man kunne anse forskningen som pålitelig. Tradisjonelt sett vurderer man forskningens pålitelighet ved å se på reliabilitet, validitet og generaliserbarhet. Opprinnelig er disse begrepene tilknyttet kvantitativ forskning og det diskuteres om man burde ta i bruk andre begreper innen kvalitativ forskning. Thagaard (2013) argumenterer for at det er disse begrepene vi har enn så lenge. I denne studien vurderes det at pålitelighet er et dekkende samlebegrep for de kvantitative begrepene reliabilitet og validitet. Validitet ser på om studien måler det den skal, mens det i denne studien ikke foretas målinger. Det vurderes som mer passende for denne studien å undersøke om studien undersøker det den skal (Drageset & Ellingsen, 2011). Kvale og Brinkmann mener at reliabilitet handler om studiens pålitelighet og troverdighet, og det vurderes derfor som riktig å samle dette under begrepet pålitelighet. Påliteligheten til forskningen strekker seg fra valg av data, datainnsamling og hvordan dataene behandles i etterkant (Johannessen et al., 2016). Kvalitativ forskning kan ikke måles på samme vis, så hvordan forsikrer man seg om at den er troverdig (Kvale & Brinkmann, 2015)? Når man presenterer funn og konklusjoner må man være kritisk til om disse er til å stole på. Har vi samlet inn den dataen vi burde? Er disse dataene pålitelige? Kan funnene og konklusjonene ha en overførbarhet til andre forhold?

Dette vil gjøres rede for nå når oppgavens pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet skal vurderes.

3.5.1 Påliteligheten til metoden

Svarer vi på det forskningsspørsmålet spør om? Her er det viktig å se på hele forskningsprosessen, ikke bare resultatene man finner. Det å kunne vurdere forskningens pålitelighet knytter seg både til valg av metode, hvem forskeren er og forskerens moralske integritet (Kvale & Brinkmann, 2015). Kvale og Brinkmann hevder man burde gå bort fra å kun evaluere gyldigheten på slutten av forskningsarbeidet, til å heller la det gjennomsyre alle prosessene underveis. På den måten får man kontinuerlig kontrollert og eventuelt korrigert underveis i prosessen. Forskeren må undersøke om metoden og fasene i prosessen understøtter resultatene som blir presentert og om metoden er egnet til å forske på det den skal forske på.

En del av metoden handler om behandling av data. I denne studien er det gjennomført intervjuer som deretter er blitt transkribert ordrett. Det å transkribere ordrett kan bidra til at meningsinnholdet kommer godt fram, samtidig som det kan være utfordrende å lese muntlig språk lenge etter intervjuet. I tillegg kommer språkutfordringer, som kan føre til at noe av meningsinnholdet går tapt. Derfor var det viktig for oss å transkribere rett etter gjennomført intervju og skrive kommentarer underveis dersom noe framstod utydelig i det muntlige språket. Disse kommentarene er våre tolkninger av tonefall, kroppsspråk og kontekst og det er viktig å være bevisst på at det kan være vi misforstår i våre tolkninger. I gjengivelse av sitater i analysen har vi valgt å omskrive de muntlige utsagnene til korrekt bokmål. For å ivareta riktig meningsinnhold har vi tilstrebet å få med konteksten utsagnene ble sagt i.

Det å sjekke gyldigheten i kvalitativ forskning følger ingen fastsatt mal. Det vi har gjort er å gjennomgående analysere hvilke eventuelle feilkilder som kan føre til at fortolkningene ikke er gyldige (Miles & Huberman, 1994). Forskeren må forsikre seg om at resultatene er troverdige, sannsynlige og pålitelige (Kvale & Brinkmann, 2015). Da vi har benyttet intervju til datainnhenting er det ikke mulig å undersøke om det informantene forteller er den objektive sannheten, men informantene kan likevel bidra med viktig informasjon om det de selv oppfatter og opplever.

3.5.2 Påliteligheten til datamaterialet

Kan de resultatene vi kommer fram til repliseres av andre forskere på et senere tidspunkt? Vil informantene fortelle noe annet på et senere tidspunkt til en annen forsker? Ut fra det vi tidligere har sagt om intervjusituasjonen og det å skape mening, kan vi ikke hevde at studien kan nøyaktig reproduseres i den betydning at svarene ville bli like. Likevel vil det å gi en grundig redegjørelse for hvordan man har produsert data styrke reliabiliteten (Thagaard, 2013). Denne redegjørelsen er allerede presentert i dette kapittelet. Thagaard (2013) bruker begrepet reliabilitet når hun omhandler påliteligheten til forskningen. Videre peker hun på viktigheten av at det kommer tydelig frem hva som er informantenes perspektiver, og hva som er forskerens egne vurderinger og tolkninger. I analysen vil det legges vekt på å skille mellom informantenes egne tolkninger og våre tolkninger for å sikre påliteligheten til datamaterialet.

Påliteligheten til dataene avhenger også av hvilke informanter eller kilder man benytter seg av. Har vi fått tak i de rette informantene som kan si oss noe om det vi lurer på? Da vi forsker på overgangen til voksenlivet for enslige mindreårige afghanere vurderte vi at informanter som nylig har gjennomgått denne overgangen ville gi oss gode data på hvordan det opplevdes. Samtidig er vi kritiske til at vi antageligvis kun har fått informanter som man kan argumentere for at har klart seg bra. Ville informanter som ikke er i jobb eller aktivitet gi en annen fortelling om livet i Norge? Vi har også utelukkende intervjuet menn, som bunner i at flesteparten av de enslige mindreårige fra Afghanistan som kommer til Norge er menn. Samtidig tilstreber denne studien hovedsakelig å sette lys på deres erfaringer, og derfor vurderer vi at vårt utvalg passende for oppgavens fokus, da vi har informanter med mange fellestrekk som forteller sine egne subjektive opplevelser. Vi vurderer det også som at informantene har en tilstrekkelig nærhet til informasjonen de bidrar med, da de forteller om sine egne liv, som styrker gyldigheten til studien (Jacobsen, 2010). Studien tar også utgangspunkt i at det de forteller er sant, da det vi ønsker å undersøke er hvordan de selv forstår og opplever sin situasjon.

Det at flere forsker på det samme er også en metode for å teste pålitelighet (Johannessen et al., 2016). Derfor har studien presentert tidligere forskning som er gjort på enslige mindreårige og ungdommer som er under barnevernets omsorg og mottar ettervern, i foregående kapitler. I analysen og diskusjonen drøftes det om funnene i denne studien samsvarer med tidligere forskning.

Andre viktige elementer i forskningsprosessen er å kontrollere om man har forstått det informantene har fortalt. Da informantene i studien ikke har norsk som morsmål, var det varierende hvor lett det var å forstå alt de sa. Derfor var det viktig for oss å gjenta utsagnene de kom med dersom de var utydelige, for å bekrefte om vi hadde forstått dem rett. Formuleringen av oppfølgingsspørsmål ble gjort i tilknytning til det de allerede hadde sagt, for eksempel: «Du forteller at de ansatte i boligen bidro til at du følte deg trygg, kan du fortelle litt om andre mennesker som har bidratt til at du føler deg trygg?» Det kunne gi informantene en anledning til å korrigere dersom noe ble misforstått, og på denne måten en metode for oss å validere at dataene vi får er gyldige. Alle informantene har fått tilbud om å lese igjennom transkripsjonen i etterkant. De fleste informantene har også tilbudt oss å kontakte dem i etterkant dersom vi lurer på noe mer eller om noe var utydelig.

Jacobsen (2010) mener at en måte å validere funn på er å presentere noen av funnene for informantene i etterkant av datainnhenting, for å undersøke om informantene kjenner seg igjen i funnene. Etter noen av intervjuene var ferdige småpratet vi med informantene, da de var nysgjerrige på de andre informantene som har stilt opp og hva vi har funnet ut. Vi valgte da å presentere et par av de innledende funnene og fikk bekreftet fra informantene at dette kunne de kjenne seg igjen i. Ideelt sett skulle vi hatt en liknende samtale med alle informantene for å undersøke om de kjenner seg igjen i funnene og våre tolkninger.

I en intervjusetting ligger det en mulighet for at den intervjuede vil ønske å imponere eller stille seg selv i godt lys. Dette kan forstås som en vanlig mellommenneskelig dynamikk, men det vil prege informantens fortelling og dermed datamaterialet. Det at deler av datamaterialet blir skapt i intervjuet blir også preget av dynamikken mellom intervjuer og informant. Dette er noe vi har reflektert mye rundt, men som det selvfølgelig er vanskelig å identifisere og eventuelt fri seg fra. I de etiske refleksjonene rundt oppgaven har vi forsøkt å belyse noen av utfordringene knyttet til denne dynamikken.

3.5.3 Påliteligheten til forskeren

For å vurdere forskningens pålitelighet er det viktig å undersøke sin egen pålitelighet som forsker. Et virkemiddel for å undersøke dette er at man, så langt det lar seg gjøre, gjør seg bevisst hvilke forforståelser man har og reflekterer over om de baserer seg på egne erfaringer eller forskningsbasert kunnskap.

Hvem forskeren er, og forskerens moralske integritet, kan sees i lys av hermeneutikk. Filosofen Gadamer framhever at vi forstår noe og fortolker noe innenfor sosiale og kulturelle kontekster, og det er på bakgrunn av dette at noe gir mening for oss. Alle forskere bærer med seg ulike forforståelser som preger hvordan man ser verden (Kvale & Brinkmann, 2015). Disse forforståelsene dannes gjennom egne erfaringer, både i privatlivet og i det profesjonelle og akademiske livet. Vår forståelse og tolkning av våre informanternes opplevelser vil derfor fortolkes ut fra den før-oppfatningen vi har. Ikke alle før-oppfatninger er riktige eller positive, og i møte med informantene er det derfor viktig å forsøke å sette sine oppfatninger til side og stille med en åpenhet for det man møter på (Thomassen, 2020).

Bevisstheten om vår forforståelse tok vi med oss når vi utformet intervjuguiden og gjennomførte intervjuene, for å forhindre ledende spørsmål. I praksis er det ikke mulig å fri seg helt fra sin forforståelse, men det er viktig å være klar over og reflektere over så langt det lar seg gjøre (Risjord, 2014).

3.5.4 Generaliserbarhet

Nå som det er redegjort for studiens pålitelighet og gyldighet vil vi se på om funnene fra studien kun er relevant for våre informanter, eller om resultatene har en overførbarhet til andre individer, grupper og kontekster med mer. Funnene baserer seg på 13 unge menn sine fortellinger om egne liv – er dette nok til å kunne generalisere? Kvalitativ forskning får ofte kritikk for at funnene ikke kan generaliseres, da utvalget består av for få informanter (Kvale & Brinkmann, 2015). Studiens utvalg vurderes som representativt for den gruppen det forskes på. Samtidig er utvalget statistisk sett lite og basert på individer som relativt sett har gjort det godt i Norge, som tidligere nevnt. Hensikten med denne studien har vært å få fram subjektive erfaringer som kan være nyttige i videre forskning på dette temaet, ikke en universell generalisering av fenomener. Samtidig vurderes det at funnene kan falle inn under det Kvale og Brinkmann omtaler som analytisk generalisering. Dette innebærer at man presenterer funnene sine med grundige, kontekstuelle redegjørelser og så kan leseren selv vurdere om dette kan overføres eller generaliseres til andre situasjoner (Kvale & Brinkmann, 2015).

3.6 Etiske vurderinger

En del av forskerrollen er å vurdere etiske problemstillinger tilknyttet prosjektet. I vårt tilfelle gjelder dette særlig intervjuene av informantene. I de etiske vurderingene vedrørende intervjuene, må man ta vurderinger både med tanke på selve intervjusettingen, men også virkningene av forskning som springer ut fra intervju produsert kunnskap (Kvale & Brinkmann, 2015). Derfor var det viktig å utarbeide et grundig informasjonsskriv slik at informanten forstod hva han takket ja til, se vedlegg 1. Likevel vil det være vanskelig å kunne forsikre seg helt om dette på forhånd, i tillegg til at i et semistrukturert intervju vil mange av spørsmålene bli til underveis.

Kvale & Brinkmann (2015) trekker fram at man må veie opp potensielle fordeler av en studie mot risikoen for å skade deltageren. Vi brukte derfor mye tid på å reflektere over mulige konsekvenser av prosjektet, både for informantene som deltar og for enslige mindreårige flyktninger som gruppe. Med bakgrunn i at vi ønsket å ha fokus på et styrkeperspektiv kom vi fram til at betydningen av den oppnådde kunnskapen vi potensielt kunne få fra intervjuene ville veie tyngre enn mulige konsekvenser.

Som forsker besitter man makt i en asymmetrisk relasjon med informanten. Forskeren er den som bestemmer temaet, hvilke av informantens utsagn som skal rapporteres og hvordan det skal fortolkes (Kvale & Brinkmann, 2015). Vi skulle stille informantene spørsmål og gå inn på temaer som kunne vekke følelser og sette dem i en sårbar posisjon. Samtidig kan det for informantene oppleves godt å møte noen de ikke kjenner som vil høre deres historie og hvor de får en viktig rolle, uten at de må møte oss igjen. Både i forkant av intervjuene og underveis, samt i utformingen av intervjuguiden diskuterte vi mange ulike spørsmål. Hvordan ville vår rolle påvirke studien og intervjuet? Ville vårt kjønn påvirke hvordan informanten svarte? Ville informantene legge vekt på andre ting og fortelle ting på en annen måte om vi hadde vært menn? Skulle vi følge opp følsomme spørsmål?

Vi diskuterte også om vi begge to skulle være med på intervjuene. På den ene siden kunne det være fare for at informanten opplevde det som overveldende å bli intervjuet av to personer, samtidig vurderte vi det som viktig at vi begge to var like oppdatert og deltagende i produksjonen av datamaterialet vårt. Det ga oss også en mulighet til å diskutere funn og inntrykk sammen etter intervjuene. Kroppsspråk, stemning og lignende kan være utfordrende

å gjenskape i et transkribert intervju. Det at vi begge var med kan også være med på å styrke oppgavens pålitelighet. Vi bestemte oss derfor for at begge skulle være med under intervjuene.

En annen grunn til at vi anså det som en fordel å være to, var på grunn av den åpenheten og intimiteten som ofte kan oppstå i kvalitativ forskning. Kvale & Brinkmann (2015) skriver at intervjusettingen i noen tilfeller kan føre til kvasiterapeutiske relasjoner. Dette skyldes i stor grad den oppmerksomme lyttingen som forskningsintervjueren gjerne utøver i intervjuet og de personlige temaene man kommer inn på, gir en stemning som kan ligne den man finner i det terapeutiske rom uten at forskningsintervjueren nødvendigvis er utdannet til det. Samtidig som vi er forskere er vi også unge kvinner som skulle intervju unge menn. Vi anså det som mindre intimt om vi begge to var til stede under intervjuet, og at man derfor i større grad ville klare å holde rammene rundt intervjuet og opprettholde en profesjonell avstand. Av samme grunner og på grunn av at intervjuer er en tidkrevende prosess, vurderte vi det også som mest hensiktsmessig med ett lengre intervju framfor flere.

En av farene ved å intervju sårbare medlemmer av samfunnet er at man kommer inn på temaer eller opplevelser de ikke har hatt muligheten til å bearbeide tidligere eller det ikke har vært rom for å prate om andre steder. Det er også sannsynlighet for at man ripper opp i traumatiske erfaringer uten at man vet hvordan dette vil påvirke informanten. Dette kan komme overraskende på, både for oss som intervjuer og for informanten selv. Vi reflekterte sammen med noen av informantene rundt den spesielle atmosfæren et intervju kan skape. Under noen av intervjuene erfarte vi nettopp dette. Informantene fortalte om ting de ikke hadde fortalt til andre eller delte bekymringer som de opplevde her og nå. I disse tilfellene ble det derfor særlig viktig å trygge informanten om at han var anonym og at deltakelsen var frivillig. Vi tok også pauser underveis og gikk ikke dypere inn dersom vi opplevde at det for informanten ble tungt å prate om enkelte temaer. En av informantene sa i etterkant hvilke deler av intervjuet han ikke ønsket skulle være inkludert i masteroppgaven. Gjennom intervjuer av informanter får man et unikt innblikk og del av noens liv, og det er derfor viktig at man opptrår med varsomhet og respekterer informantens ønsker og behov.

Et annet etisk dilemma vi stod overfor var etter et intervju med en informant vi opplevde at hadde store utfordringer med å tilpasse seg livet i Norge og som virket svært ensom. Vi ble også usikre på om denne informanten hadde personer rundt seg som han kunne støtte seg på.

Det utfordret vår moralske integritet og empati, samtidig som vi hadde fått tilgang til denne kunnskapen fordi informantene hadde tillit til at det han sa ikke kom videre uten at han forble anonym. Dersom vi hadde gått videre med det, for eksempel ved å kontakte andre som kunne ivareta han, ville vi brutt tilliten til informantene og det ville fått andre etiske konsekvenser.

3.6.1 Søknad til NSD

Da denne studien innebærer intervjuer er vi i besittelse av data som kan knyttes direkte til informantene og det medfører at det må gjennomføres særskilte etiske forholdsregler. Data som kan knyttes direkte til informantene må oppbevares sikkert under prosjektperioden og slettes så fort prosjektperioden er over (Thagaard, 2013). Prosjektet faller inn under Personopplysningsloven og man har derfor plikt til å melde det. Prosjektet er innmeldt til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) og ble godkjent der. For å innhente denne typen data gjelder også prinsippet om informert og fritt samtykke. Informantene i prosjektet fikk tilsendt et informasjonsskriv de måtte lese før de eventuelt samtykket til å delta. Thagaard mener dette handler om at informantene skal orienteres grundig om hva det innebærer for den enkelte å delta, samt at de samtykker uten press utenfra (2013). Informasjonsskrivet ble skrevet etter NSD sin mal og ble vedlagt søknaden til NSD før det ble sendt til informantene. Dersom informantene ønsket å stille til intervju skrev de under på informasjonsskrivet og sendte det til oss i forkant. I informasjonsskrivet ble det vektlagt at deltakelsen er frivillig; informantene kan når som helst avbryte intervjuet eller trekke tilbake noe de har sagt og alle opplysninger som kan knyttes til dem blir behandlet konfidensielt og anonymt.

3.6.2 Konfidensialitet og anonymitet

Når man gjennomfører et forskningsprosjekt basert på intervjuer er prinsippet om konfidensialitet og anonymitet vesentlig. Konfidensialitet handler om at man kommer til enighet med informantene om hva forskeren kan gjøre med den dataen informantene bidrar med (Kvale & Brinkmann, 2015). Som forsker har man ansvar for at informantene blir anonymisert når resultatene fra prosjektet presenteres (Johannessen et al., 2016). Informantene skal kunne stole på at de ikke kan identifiseres, med mindre de har samtykket til dette på forhånd. For å følge prinsippet om konfidensialitet og anonymitet er lydfile og det

transkriberte materialet lagret på et sikkert sted hvor kun vi har hatt tilgang. Lydopptakene er utført med OsloMet sine egne lydopptakere. Kontaktinformasjonen som kan identifisere informantene er kodet og nøkkelen til koden er lagret et separat sted. Lydopptaket ble slettet så fort det ble transkribert og informanten er anonymisert i det transkriberte materialet.

Da vårt utvalg baserer seg på en relativt liten og avgrenset gruppe mennesker kan det gjøre det enklere å identifisere informantene og desto viktigere å gå langt i anonymiseringen for å følge prinsippet om konfidensialitet og anonymitet. For å anonymisere har vi unnlatt å ta med alle navn, spesifikke yrker og utdanning, bosted, familiesammensetning, alder, navn på institusjoner og alle andre opplysninger som kan gjøre det mulig å indentifisere informantene.

Vi vil nå bevege oss videre til å se på analyse og presentasjon av funn i neste kapittel.

Kapittel 4: Presentasjon og analyse av funn

I dette kapitlet vil funnene fra det analyserte datamaterialet presenteres i lys av teori om akkulturasjon, mestring og anerkjennelse, som ble framlagt i kapittel to. Analysen er inspirert av en fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming, da det er informantenes opplevelse og livsverden som skal analyseres. Etter å ha intervjuet, analysert og kodet de 13 intervjuene, satt vi igjen med et rikt datamateriale. Funnene som blir trukket fram er de som vurderes til å best belyse oppgavens forskningsspørsmål: Hvordan forstår og mestrer enslige mindreårige fra Afghanistan sin situasjon i overgangen til voksenlivet i Norge?

For å forstå informantenes utgangspunkt og konteksten de forstår og mestrer sin situasjon i, redegjør vi først for deres livsbetingelser – fra livet i Afghanistan fram til de deltok i dette forskningsprosjektet. Det vil også presenteres noe bakgrunnsinformasjon om Afghanistan og det informantene selv formidler om sine livsbetingelser. Dette gjøres for å gi et bilde av realiteten informantene står i, som er viktig å ha med seg inn i analysen av deres opplevelse og forståelse av egen situasjon.

Det vi er spesielt opptatt av, i tillegg til hvordan de forstår sin akkulturasjonsprosess og kampen for anerkjennelse, er hvordan de snur situasjonen på ulike måter til det bedre og utvikler konstruktive måter å se verden på. Vi vil likevel presisere at intervjuene ble gjennomført med åpenhet uten å legge større bindinger på hvordan informantene skulle svare og reflektere (jf. kapittel 3.3 om livsverdenintervju).

Vi deler inn funnene analytisk etter hovedtemaene akkulturasjon, anerkjennelse og mestring. Det første delkapitlet vil presentere bakgrunnsinformasjonen. Det neste delkapitlet vil først og fremst ha fokus på informantenes opplevelse av å være ung afghaner i Norge, og hvordan de forstår seg selv og sin historie i møte med det norske samfunnet. I det neste kapitlet analyserer vi fram hvordan kampen for ulike former for anerkjennelse trer fram i informantenes fortellinger. Det siste delkapitlet omhandler hvilke mestringsstrategier informantene tar i bruk. Vi trekker også inn hvordan anerkjennelse og deres syn på akkulturasjon kan forstås som mestringsstrategier.

4.1 Bakgrunn: Fra Afghanistan til Norge

Da informantene kom til Norge fra Afghanistan var de i alderen 11-16 år, og de hadde vært i Norge mellom 4 og 10 år da de deltok i dette prosjektet.

4.1.1 Afghanistan

Afghanistan er et av landene som troner på toppen av listen over verdens fattigste. De siste tiårene har landet hatt både indre og ytre konflikter. Størsteparten av Afghanistans innbyggere livnærer seg på enkelt jordbruk, men jordbruket er svakt utnyttet som et resultat av dårlig infrastruktur, krig og fattigdom. Dette har også påvirket utdanningssystemene, og analfabetisme er utbredt. Afghanere er opptatt av tilhørighet til de ulike etniske befolkningsgruppene, noe som minsker den nasjonale identiteten og skaper konflikter mellom gruppene. Siden 2001 har landet vært invadert av internasjonale styrker, som har deltatt i kampen mot Taliban. Taliban er en fundamentalistisk bevegelse som er tuftet på Islam og ble opprettet i 1994 for å overvinne borgerkrigen i landet. Talibans hærstyrker ble nedkjempet av USA og allierte i 2001, men de har siden den tid organisert seg igjen og er i dag en stor trussel mot et trygt og fredelig Afghanistan. Talibans angrep mot dagens regjering er ofte rettet mot storbyene og medfører store konsekvenser og lidelser for sivilbefolkningen (Johannessen, 2021; Stenersen et al., 2018).

4.1.2 Informantenes livsbetingelser i Afghanistan og flukten til Norge

Informantene forteller om et liv preget av krig og store utfordringer. Flertallet har vokst opp på landsbygda hvor de har drevet med jordbruk, muring, tømmerarbeid og husstell. Livet bestod hovedsakelig av hardt fysisk arbeid og mye ansvar i familien for å passe søsken, bidra med arbeidskraft og for noen også å gå på skole. En av informantene forteller: «I Afghanistan jobbet jeg i 18 timer hver dag i 5 år. Jeg var et barn på 10 år.» De er vant til et hektisk og til tider farlig liv. Skoletilbudet varierte fra svakt faglig utbytte på Koranskole til ikke-eksisterende. Flere av informantene forteller at de selv og/eller familien hadde et ønske om at de skulle få en bedre fremtid med flere og bedre muligheter, og at det var derfor de ble sendt på flukt. Det var stor risiko for unge menn i Afghanistan å bli rekruttert til Taliban, og flere informanter presenterer også dette som en viktig grunn til at de flyktet. Noen av informantene var rundt 11 år da de startet flukten og forteller at de ble sendt på flukt under tvang fra

familien. De som var litt eldre da de reiste, mellom 14 og 16 år, forteller at de selv var delaktige i planleggingen og beslutningen om å flykte.

De fleste informantene flyktet alene og et par med en bror. De flyktet mot Europa ved hjelp av menneskesmuglere; til fots, i store biler, i båt og med tog. De flyktet i større grupper og forteller at de som regel var den yngste i gruppen. Flukten til Norge tok fra noen uker til flere måneder. Noen ble også værende flere år i andre land før de tok seg videre til Norge. Flukten beskrives i detalj i intervjuene, og det er nærliggende å tro at dette er historier de har fortalt mange ganger før. Samtidig uttrykker de at de ikke snakker mye om de traumatiske opplevelsene, men at de vil dele disse med oss. Informantene forteller om en flukt preget av redsel, traumer, vold, overgrep, mord, usikkerhet, sult og utmattelser. De beskriver opplevelser som for de fleste nordmenn er en fjern realitet. Kan vi stole på fortellingene? Er de dramatiserte? Det er vanskelig å svare sikkert på. Men det at fortellingene er detaljrike og levende fortalt, styrker troverdigheten. Dette er også hendelsesforløp som er blitt beskrevet i presse og artikler, slik som i en artikkel fra Dagsavisen med tittelen «Gutta vi glemte» (Tollersrud, 2017). Det er i sum grunn til å tro at flukten var dramatisk og et mulig trauma for guttene.

Ingen av informantene planla å ende opp i Norge da de startet flukten. De forteller at de oppsøkte informasjon og råd underveis fra smuglere og medreisende. Målet da de la ut på flukten var å komme seg til Europa, og den endelige destinasjonen ble planlagt etter at de kom dit. Der fikk de råd om å reise til Norge da Norge ble ansett som et land med gode rettigheter og muligheter for mindreårige asylsøkere.

Da de ankom Norge, ble de først behandlet på lik linje som andre asylsøkere, fram til de fikk status som enslige mindreårige flykting med de samme rettigheter som norske barn. Barne-, ungdoms-, og familieetaten (Bufetat) har ansvar for de som er under 15 år, mens Utlendingsdirektoratet (UDI) har ansvar for de over 15 år. Det er kommunene som selv bestemmer hvordan de organiserer omsorgstilbudet til enslige mindreårige, og det varierer derfor om det er flyktingetjenesten eller barnevernstjenesten som har hovedansvaret. Enslige mindreårige gjennomfører intervjuer med politi og UDI som fatter beslutninger knyttet til alder, flyktingstatus og oppholdstillatelse. Etter dette følger en periode hvor de venter på svar på om de får innvilget oppholdstillatelse. For informantene varierte denne ventetiden fra én måned til to år. Mens de ventet på tildeling av kommune, bodde de på transittmottak. Det er egne transittmottak for mindreårige og de fleste bodde der, mens noen ble plassert med voksne (UDI, 2021). Plasseringen sammen med voksne skyldes at politiet mistenkte at de

oppgå feil alder. På transittmottaket bodde det mennesker med mange ulike etniske bakgrunner og i forskjellige aldre. De fleste av informantene fikk et skoletilbud straks de ankom Norge, mens noen måtte vente en stund. Etter at de fikk oppholdstillatelse, ble noen flyttet til bofellesskap med andre enslige mindreårige, mens to av de yngste ble plassert i fosterhjem. Bofellesskapene er institusjoner hvor ansatte skal ivareta ungdommenes praktiske og emosjonelle behov.

Informantene forteller at møtet med Norge var preget av mye stillhet og venting. De gikk fra en krevende og hektisk tilværelse til et stillesittende liv: «Så det var sånn at man stresset hele tiden i 6 måneder, men når du kommer til Norge så plutselig skjer det ingenting. Livet ble veldig stille.» De forteller om psykiske og fysiske plager de hadde med seg som følge av sin bakgrunn. Opplevelser som vold, overgrep, foreldre som blir drept, krig og redsel fører til en risiko for traumer. I tillegg kom prøvelsene under selve flukten. Plager som søvnvansker, hodepine og kroppslige smerter går igjen hos flere.

Etter at de ble tildelt kommune, fikk guttene et skoletilbud, enten på ungdomsskole eller videregående. Som en forberedelse til videregående har flere gått i egne klasser for innvandrere med ekstra oppfølging og et fokus på å lære norsk. De uttrykker at skolen var en prioritet for dem og at de lærte seg språket så raskt de kunne. For noen var skolehverdagen adskilt fra norske ungdommer, mens andre gikk i klasse med kun norske ungdommer. Etter fullført videregående har flere tatt fagbrev og et par har startet på høyere utdanning. Flere planlegger høyere utdanning når de har tjent nok ved å jobbe først.

Alle informantene vi har intervjuet er i jobb, flere i faste fulltidsstillinger. Yrkesvalgene er hovedsakelig innen helse og omsorg, enten det dreier seg om primærjobb eller ekstrajobb, slik som for eksempel å være støttekontakt. De velger seg gjerne jobber med et høyt tempo og forteller at det er fordi det da skjer noe hele tiden: «Jobben min er en stressende jobb som gjør at man blir sliten og da slipper man å tenke på annet. Så det å jobbe, jobbe hele tiden, gjør at du får til det du vil.» Noen av informantene er nå kollegaer med mennesker de tidligere har møtt gjennom ulike hjelpetiltak, blant annet ansatte på institusjoner, hjelpeorganisasjoner og saksbehandlere.

På fritiden har samtlige av informantene spilt fotball, og noen er fortsatt aktive. Noen har spilt på fotballag med kun innvandrere, mens andre har spilt med norske ungdommer. Flere er også aktive med annen trening, både på treningssenter og turer i naturen. Det er også flere informanter som har politiske verv og uttrykker et stort engasjement for å bidra til endring.

Andre viser sitt engasjement for endring gjennom annet frivillig arbeid og en informant er aktiv innen en miljøorganisasjon. Noen deltar også på aktiviteter som arrangeres av ulike hjelpeorganisasjoner, slik som hytteturer, spillekvelder og leksehjelp.

Med noen unntak, forteller informantene at de har store omgangskretser. Nesten samtlige har hovedsakelig venner som også er innvandrere. Flere har holdt kontakten med de vennene de fikk rett etter at de kom til Norge, venner som også kom som innvandrere. Det er likevel også en informant som forteller at han kun har norske venner. Men her er det en særlig grunn: Han ble flyttet til en kommune med få innvandrere, og da var det naturlig nok vanskelig å bli kjent med andre innvandrere.

De aller fleste har kontakt med familien sin i hjemlandet og to av informantene har fått innvilget familiegjenforening. Disse bor derfor med familien sin i Norge. Informantene som har familien sin i hjemlandet, forteller om varierende hyppighet i kontakt. Dette skyldes blant annet at flere av familiene selv er på flukt internt i landet. Noen av informantene har hyppig kontakt med voksenpersoner som har vært deres verge, jobbet på institusjon de har bodd på eller vært med på andre tiltak informantene har vært del av. Tre av informantene har reist og besøkt familien sin etter at familien har flyktet til tryggere områder, enten i Afghanistan eller i naboland. Ingen av dem har reist tilbake til stedet hvor de vokste opp.

Man kan undre seg over hvordan informantene mestrer overgangen til voksenlivet med sin utfordrende bakgrunn fra Afghanistan og flukten til Norge. Blir fortiden og de potensielle traumene vanskeligere å takle når de kommer til Norge og ser forskjellene mellom deres liv og norske ungdommers liv? Blir kontrastene enda tydeligere og deres erfaringer tydeliggjort i møte med andre uten samme erfaring? Flere av informantene sier at de måtte bli voksne tidlig som en konsekvens av at de forlot hjemlandet. Hvordan oppleves og mestres overgangen til voksenlivet i Norge for ungdommer som har vært på flukt og lagt bak seg alt de kjenner til?

4.2 Akkulturasjon: Å være ung afghaner i Norge

Enslige mindreårige skal finne sin plass i samfunnet og finne ut av hvem de er, som alle andre unge i overgangen til voksenlivet. I tillegg oppstår utfordringer i møte med en fremmed kultur. Alle informantene beskriver ulike former for endringer de opplever og tilpasninger i møte med det norske samfunnet. De er selv opptatt av å bli integrert.

Sam & Berry (2010) peker på at akkulturasjonsprosesser påvirkes av alder, kjønn og sosial støtte. Informantene var unge da de kom, og de fleste var innom institusjoner som botiltak og skole hvor de hadde regelmessig kontakt og innflytelse fra nordmenn. Som ungdommer er de trolig også lettere påvirkelige. De er trolig i større grad nødt til å forholde seg til, og bli eksponert for, norsk språk og kultur enn innvandrere som kommer til Norge når de er eldre.

4.2.1 Språk og vilje til å integreres

Språk er kanskje det første og mest grunnleggende elementet i en akkulturasjonsprosess. Informantene forteller at en av de første utfordringene de møtte i Norge var å lære seg norsk, og å bli kjent med nordmenn de kan praktisere norsk med. Det å ikke snakke samme språk skaper utfordringer når det gjelder å uttrykke behov og ønsker, snakke om det som er vanskelig og delta i andre hverdagslige aktiviteter. Informantene anser språket som selve inngangsporten til andre arenaer, og har derfor anstrengt seg for raskt å lære seg norsk. En av informantene forteller om det å lære norsk på en måte som antyder hvor viktig de anser dette for å være, i tillegg til å indikere ambisjoner for framtiden:

Jeg var liksom kjempegira, og jeg ville at språket skulle komme fort. For jeg visste at norsk språk er nøkkelen til å komme inn i samfunnet. Også tenkte jeg at hvis jeg ikke har språket så er det ikke lett å komme seg fram, så hvis jeg vil komme meg fram så må jeg lære meg språket.

Mange av informantene har ikke gått på skole, eller de har kun gått noen få år i Afghanistan. De opplever det naturlig nok som en stor overgang når de skal begynne på den norske skolen og at det nesten er forventet at de kan det de norske ungdommene allerede har lært. Flere kunne ikke skrive før de kom til Norge og lærer derfor ikke bare et nytt muntlig språk, men også å skrive for første gang på et skriftspråk som dessuten er annerledes enn morsmålet deres.

Skolen oppleves som viktig ikke bare for språklig og annen læring, men også for integrering og for å skape seg en bedre fremtid. Takknemlighet for å kunne gå på skole og mulighetene de har her, er noe en rekke av informantene belyser. De forteller at lærerne er snille og at de får mye hjelp. En informant sier: «Skole i Norge er veldig bra, jeg synes norske barn og norske ungdommer er veldig heldige som får så bra skoletilbud.» Skole i Afghanistan har for

de fleste informantene ikke vært et sted preget av godt læringsmiljø og flere har også blitt straffet fysisk der. De opplever at det i Norge er større rom for å gjøre feil og at de blir bedt om å prøve igjen dersom de ikke lykkes første gangen.

Alle informantene er på vei til å fullføre, eller de har fullført, videregående skole. De fleste av informantene har gått yrkesfaglig retning. En av informantene beskriver den viktige rollen yrkesfag har hatt for hans integreringsprosess, ved at han nå er i full jobb, snakker godt norsk og har blitt kjent med nordmenn på arbeidsplassen. Informanten forteller at han derfor oppfordrer andre han kjenner, som også kom til Norge som enslige mindreårige asylsøkere fra Afghanistan, til å velge yrkesfag: «Jeg sier til de: velg yrkesfag hvis du ikke gidder å gå på skolen. Du lærer deg språket, du lærer masse ting. Yrkesfag er best for oss [innvandrere], eller etter min mening, for vi kan ikke språket.»

Det er unektelig vanskeligere for en person som ikke snakker flytende norsk å fullføre norsk videregående skole. Informantene forteller at de derfor jobbet hardt for å fullføre videregående og at det er viktig for dem. En informant sier at han ble plassert i en egen klasse for minoritetsspråklige og at han trivdes svært godt. Informantene har forskjellige tanker om hvorvidt innvandrere burde gå i klasse sammen med andre innvandrere, eller bli plassert sammen med norske ungdommer. For noen har det å gå i klasse med norske ungdommer vært utfordrende, og de har opplevd utenforskap eller mobbing. De forteller at til tross for deres mange forsøk på å opprette kontakt, får de lite respons.

Andre uttrykker skuffelse og frustrasjon over at de blir adskilt fra nordmenn, og at deres mulighet til å bli integrert svekkes. Slik som denne informanten:

Det som er dårlig med, eller vet ikke om man kan si dårlig eller ikke, men det som er greia med det norske systemet: nordmenn vil at utlendinger blir integrert i norsk kultur, men utlendinger går på én skole og nordmenn på en annen. Utlendinger går på voksenopplæring og norske ungdommer går på barneskole. Vi er adskilt og de vil at utlendinger skal lære seg norsk og bli integrert, men når utlendinger ikke får være med nordmenn eller bli kjent med nordmenn og det norske språket, hvordan kan de da bli integrert? Hvordan skal de klare å lære seg norsk?

Informanten opplever at nordmenn har et sterkt ønske og forventning om at innvandrere skal bli integrert, men at denne forventningen ikke samsvarer med hva de enslige mindreårige tilbys av muligheter til integrering. Skolen er en arena der informantene kan ha mulighet til å lære

og praktisere ferdigheter de trenger for å mestre et hverdagsliv i en norsk kontekst. Mangel på slike ferdigheter og sosiale ressurser kan øke risikoen for akkulturativt stress, som oppstår når individet ikke kan tilpasse seg utfordringer ved å endre atferden sin (Sam & Berry, 2010).

Vi har nå sett på betydningen av språkopplæring og skolegang, og funnene antyder en viss frustrasjon over muligheten for integrering. Den store innsatsen informantene legger ned i å lære seg språk, samt takknemlighet for mulighetene til å lære blir også belyst. Vi kan også notere fra denne delen at informantene har vært svært opptatt av å bli integrert og at de virkelig har ambisjoner selv om å lykkes i det norske samfunnet. Vi skal nå gå over til andre sosialiseringarenaer som påvirker informantenes integreringsprosess.

4.2.2 Integrering gjennom sosialisering med nordmenn og fotballens betydning

Språk og mulighetsrommet som finnes på skolene, påvirker også muligheten til å bli kjent med nordmenn, noe som i seg selv er utfordrende ifølge informantene. Samtlige forteller at det er lettere å bli kjent med andre innvandrere enn nordmenn. De opplever at de i større grad har felles referanserammer med innvandrere. De fleste uttrykker et ønske om å bli kjent med norske ungdommer, men opplever det som vanskelig. De har opplevelser de tror få andre norske ungdommer kan relatere til, i tillegg til at de ikke snakker samme språk og har ulik kulturbakgrunn. Noen av informantene forteller at de ble mobbet av norske ungdommer på grunn av språk eller hudfarge. En av informantene beskriver her et ønske om å bli integrert, som blir utfordret:

Jeg ville komme inn i det norske samfunnet og være med i den norske kulturen. Jeg ville være med norske ungdommer for å raskt bli integrert, men det var ikke lett.

Tanken min var at jeg skulle bli venner med dem og være med dem hele tiden. Som en afghansk 15-åring så følte jeg ikke at jeg var 15 år, jeg følte meg litt mer voksen. Selv om jeg ikke var voksen så følte jeg at jeg var voksen. Så jeg valgte da å ikke være med de norske ungdommene, verken på skolen eller fritiden.

I dette sitatet leser vi et ønske om å høre til et fellesskap og bli integrert gjennom å være med norske ungdommer. Likevel velger han dem bort. Informanten beskriver seg selv som «en afghansk 15-åring» og mener med dette at han følte seg mer voksen enn andre 15-åringer. Det kan i seg selv ha bidratt til en svekket interesse for jevnaldrende. Hans valg om å ikke være

med norske ungdommer kan bunne i at det å være med norske ungdommer forsterket hans følelse av å være annerledes. Derfor kunne det være et tryggere og mer forutsigbart valg å velge å ikke være med norske ungdommer.

For å kunne bygge vennskap, fordres det at man finner noe felles. Alle 13 informantene sa som nevnt at de har spilt fotball. De trekker selv fram hvordan fotball har vært en stor og viktig påvirkningskraft for deres integreringsprosess og for å lære det norske språket. For flere av informantene har fotballen også vært en viktig arena for sosialisering med norske ungdommer, og for å forhindre ensomhet og utenforskap. Fotball er en måte å være sammen på som ikke krever at man snakker samme språk, og denne aktiviteten kan derfor være et av de første stegene i en integreringsprosess. En informant forteller at fotball og jobb har vært det viktigste for ham for å lære norsk:

Men det som hjalp meg mest med språket, det var jo jobb og fotball. Jeg har spilt med norske ungdommer. Det er det eneste som hjalp meg med språket, jeg husker ikke at jeg har gjort en lekse på skolen som hjalp. Jobben hjalp også, at jeg snakket med kollegaer også har jeg spilt fotball med dem og hang med dem.

Flere forteller hvordan det er vanskelig å ta kontakt med norske ungdommer ellers, men at det å spille fotball har muliggjort kontakt og skapt en felles møteplass. Fotball har også vært viktig for den sosiale læringen, ved at informantene har kunnet observere hvordan norske ungdommer oppfører seg og hvordan de er mot hverandre. Fotball har vært en bevisst integreringsstrategi for flere. Det har også vært en integreringsstrategi for representanter for velferdssystemet, slik som for eksempel ansatte på institusjoner. En informant forteller hvordan det ble lagt til rette for at han skulle lære norsk språk og kultur gjennom fotball: «Nei, i begynnelsen da jeg bodde på den institusjonen, hadde jeg fotballtrening med norske gutter ofte fordi institusjonen hadde som mål for meg at jeg skulle komme fort inn i den norske kulturen og lære meg norsk.»

Etter å ha trukket fram den store nytteverdien fotball har for integreringsprosessen, kritiserer en av informantene systemet for å ikke legge bedre til rette for integrering, og for å skille nordmenn og innvandrere. Han forteller at han ble oppfordret av barneverntjenesten til å begynne på et fotballag der det kun var andre afghanere. Fotballagene ble delt opp etter land og de spilte da kun med andre med samme landbakgrunn. Informanten mente at utsiktene til å lære norsk og få innpass i jobbmarkedet, ble svekket av slike segregerte tilbud.

I denne delen har vi sett på hvordan informantene nevner at veien til integrasjon kan gå gjennom å bli kjent med nordmenn og spille fotball. Fotball krever kun felles interesse og ser derfor ut til å være den enkleste måten å komme i kontakt med norske ungdommer på. I neste del vil vi se på hvordan informantene forstår sin plass i det norske samfunnet.

4.2.3 Fra Afghanistan til Norge: å finne sin plass

Akkulturasjonsprosessen stiller krav til stor grad av tilpasning fra informantenes side og de vil måttet ta stilling til ulike situasjoner som kan oppleves som motstridende. Verdiene og normene som råder i den norske kulturen vil i enkelte tilfeller stride mot hva informantene er vant til fra hjemlandet, for eksempel med tanke på kjønnsroller og levesett. Tilgang til og kunnskap om flere kulturer, åpner på den annen side for et mer komplekst standpunkt – dels kan det være en berikelse, men dels kan det også oppleves som en belastning. Skytte og Kjærum (2008) påpeker at innvandrere er nødt til å redefinere seg i sitt nye land. Informantene skal ikke bare redefinere sin identitet, men også danne seg en egen voksenidentitet. I møtet mellom sin egen kultur og den nye kulturen, tar innvandrere i bruk ulike strategier: assimilasjon, segregasjon, integrasjon og marginalisering. Den mest hensiktsmessige strategien, og som gjør at individet blir mest tilpasningsdyktig, er integrasjonsstrategien. Dersom individet opplever denne strategien som tilgjengelig og tar den i bruk, vil han kunne inneha kompetanse og benytte seg av ressurser innen begge kulturer (Sam & Berry, 2010). Hvordan forstår og opplever informantene kulturmøtet? Hvilke forskjeller er det og er disse forskjellene en berikelse eller en belastning?

Når informantene ble spurt om kulturforskjeller, trakk de fleste fram forskjeller mellom kollektivistisk og individualistisk kultur. Dette ser ut til å være den viktigste forskjellen, slik de oppfatter det. De forteller at de ser både positive og negative sider ved norsk og afghansk kultur. Flere forteller at de savner fellesskapet og samholdet de opplevde i hjemlandet, og at det i Norge er et større fokus på individet. En av informantene beskriver det slik:

I Afghanistan har vi store familier med fokus på fellesskapet i stedet for individet, mens her er det sånn at jeg gjør ting for meg selv og andre gjør ting for seg selv. Når barna vokser opp så begynner alle å gå sin vei og ha fokus på sitt eget. I vår [afghansk] kultur er det fellesskapet du tilhører. For meg er fellesskap viktig fordi jeg syns det gjør ting mye lettere når man er felles; man står sammen. På den måten er du mye

sterkere, du har folk i ryggen. I Norge er folk hver for seg og du har så mye press du føler fra alle kanter. Her er det sånn at du er alene, du må gjøre mye ting og det kan være en belastning.

Det individualistiske fokuset kan bidra til at informantene som er vant til et stort fellesskap, kjenner på ensomhet og at det forsterker opplevelsen av at de er alene. Informantene understreker at fellesskapet er viktig for dem, og at det gjør at de står sterkere. Det kan tenkes at når man er vant til at fellesskapet settes foran individet, kan det oppleves som egoistisk og forvirrende for individet å prioritere sine egne behov framfor gruppen sine behov. Den store overgangen fra å være en del av en større enhet der familien har stor innflytelse på dine framtidvalg, til de plutselige uendelige valgmulighetene (som man selv helt og fullt er ansvarlig for å finne ut av) kan oppleves som overveldende. En informant tydeliggjør dette: «jeg er fremmed i det moderne samfunn, det er for stor overgang.»

Den samme informanten beskriver overgangen fra afghanske til norske verdier som stor og brutal. Nevnte informant var den som virket mest sårbar i møtet mellom sin kultur og den norske. Han forteller at han ikke klarer å kjenne på glede og at han føler seg likegyldig til situasjonen, og har vanskeligheter med å finne mål og mening i livet. På spørsmål om han snakker med noen venner om følelsene sine, forteller han følgende:

Informant: “Men det miljøet jeg vokste opp i, i Afghanistan, det fører til sånne tanker som jeg har. Men jeg klarer å forstå situasjoner bedre.”

Intervjuer: “Prater du med han du bor med om dette?”

Informant: “Om dette? Hehe, nei, det er ikke så vanlig å prate om dette med en kompis.”

Intervjuer: “Ville det vært rart om du snakket med han om det?”

Informant: “Eh, ja, det er rart ja. Jeg sa jo, miljøet jeg vokste opp i, sant, at ære er viktig. Skammen er viktig. Vi anser det som en verdi.”

Sitatet illustrerer hvordan informantens oppvekst i Afghanistan har preget ham. Skammen han føler for de tingene han har opplevd og de tankene han har, er så dominerende at det ikke er rom for å snakke om disse tingene med en kompis. Det kan vitne om at han har vokst opp med en forventning om at det ikke er rom for å være sårbar og snakke om det som er vanskelig. Med tanke på at ære også påvirker familien, kan det ligge en frykt i det å blottlegge sitt indre liv, fordi det også bringer skam over familien. Det kan ligge en ytre eller indre forventning

om at han skal ha det bra nå som han er i Norge, og det å ikke oppfylle disse forventningene kan oppleves skamfullt. Videre forteller han at man må bare klare det og at sånn er livet. Informanten forteller også at han må være takknemlig for å være i Norge. I dette kan man kanskje også se en resignasjon for situasjonen, eller, mer positivt, en forsoning.

Som presentert tidligere, innebærer en tilpasning til nytt samfunn psykologiske og sosiokulturelle tilpasninger (Sam & Berry, 2010). Det fordrer at man har ferdighetene og verktøyene man behøver for å kunne tilpasse seg og trives. Det å ikke ha kjennskap til disse kan skape frustrasjon. En informant uttrykker hvordan mangel på dette gjør at det å bli en del av fellesskapet blir utfordrende: «Men for de guttene som ikke kan språk og ikke kan kjennetegn til kultur og ting så kan det være veldig vanskelig å komme seg inn og vise forståelse for ting.»

Informantene forteller at de prøver å bli kjent med nordmenn, og at de i starten tok kontakt ved å si hei eller sette seg ved siden av nordmenn på bussen. De opplevde at disse forsøkene på å ta kontakt ikke ble godt tatt imot og at de ble sett rart på. Informantene forteller at i Afghanistan snakker alle med alle og man er godt kjent med naboene sine. Flere informanter beskriver nordmenn som “kalde”. Det kan være et uttrykk for at de opplever nordmenn som reserverte og for hvordan de forstår kulturforskjellene.

Samtidig trekker flere fram at de verdsetter at det i Norge er likestilling, ytringsfrihet og ærlighet. Noen av informantene retter kritikk mot hjemlandets praksiser der for eksempel kvinner blir tidlig giftet bort og har liten innflytelse på eget giftemål. De forteller at de synes det er trist at jenter og gutter ikke har like rettigheter i Afghanistan, og synes det er bra at det er likestilling i Norge.

Flere beskriver en følelse av å stå med en fot i hver kultur, og at de verken føler seg helt norske eller helt afghanske. En av informantene som reiste på besøk til Afghanistan etter noen år i Norge, forteller at i møte med familien ble det tydelig at han skilte seg ut. Han forteller at han følte han hadde blitt for norsk. I det å bli for norsk legger han at han nå hadde en annen tankegang, og at han opplevde at hans egen familie kritiserte alt fra hvordan han spiste til hvordan han satt. Informanten trekker fram hvordan dette styrket hans opplevelse av å ikke ha full tilhørighet til verken norsk eller afghansk kultur og at han derfor blir stående i midten:

Da jeg dro dit [Afghanistan] følte jeg at jeg hadde blitt for norsk. Jeg hadde en annen tankegang, folk sensurerte meg hele tiden, hva jeg gjorde, hva jeg spiste, hvordan jeg satt, fra min egen familie, ja så det var veldig rart egentlig. Jeg følte at jeg ikke ble helt

afghaner og jeg ble ikke helt norsk. Hehe, så vi er i den gruppen der vi ikke hører 100 prosent til på noen side.

Andre informanter beskriver også følelsen av å stå mellom to kulturer. Noen av informantene belyser fordelene ved å ha kjennskap til to kulturer, og opplever det å være tokulturell som en fordel ved at de kan plukke ut det beste fra begge kulturer. Et sitat fra en informant belyser dette på en god måte: «Det som jeg tenkte var at ok, kultur; det er akkurat som klær. Det du ikke trenger kan du bare brette og legge tilbake i skapet.» Denne informanten ser ut til å ha funnet sin gyldne middelvei mellom de to kulturene, og har etablert et mer avspent forhold til kulturspørsmålet.

Alle informantene har som vi har sett et ønske om å bli en del av fellesskapet, men samtidig med at de ønsker å bevare deler av egen kultur. De fleste tar således i bruk det Sam & Berry (2010) kaller en integrasjonsstrategi, som er en strategi der man tilpasser seg en kultur uten at man forkaster sin egen. I likhet med sitatet over, illustreres dette godt gjennom sitatet:

Nei det er jo litt annerledes da [om å være midt imellom], men jeg begynner å bli vant til det. Når du kommer til et land så må du respektere dem og lære litt, du kan ikke bare si nei jeg har rett, du må bli integrert, så jeg er integrert da. Men man kan heller ikke glemme bakgrunnen sin helt da, språket, religion, og sånn. Men jeg er jo muslim og jeg respekterer kristne folk.

Én informant tilstrebet imidlertid å bli så lik den norske kulturen som mulig og distansere seg fra det afghanske. Det kan derfor synes som at informanten tok i bruk en assimilasjonsstrategi. Med denne strategien er målet å leve mest mulig i henhold til majoritetskulturens normer og verdier og gi avkall på sin egen kultur (Sam & Berry, 2010). Informanten forteller at han ble plassert et sted der det var få andre innvandrere og at han derfor var mest med norske ungdommer. Informanten opplevde å bli utestengt og kalt styggeting på grunn av at han var afghansk, og hadde et sterkt ønske om å bli norsk. Han forteller at han ble invitert med på hyttetur med nordmenn og at det var viktig for han å delta på det, fordi han knytter slike aktiviteter til det å bli integrert. Informanten uttrykker hvordan han strekker seg etter et ideal om å være norsk, samtidig som han opplever det som uopnåelig:

Altså man blir jo aldri norsk, men å komme til samfunnet og bli integrert er jo en helt annen ting enn å bli norsk, men av og til tenkte jeg at jeg mangler mye. Man må snakke norsk, perfekt norsk, blitt født og oppvokst her og ha norsk familie for å være helt norsk. Jeg var litt flau over å fortelle folk at jeg var afghaner av og til. Jeg tenkte

at de blir livredde for meg og at de ikke likte afghanere fordi alle vet at det er mye krig og sånn i Afghanistan.

Informanten har her en forståelse av at han aldri vil bli norsk fordi nordmenn aldri vil anerkjenne han som norsk. Sam & Berry (2010) trekker fram at individets valg av akkulturasjonsstrategi påvirkes av bosted og holdningene til majoritetssamfunnet rundt. Denne informanten opplevde at det å være afghansk ble knyttet til krig og andre negative assosiasjoner. Han beskriver hvordan det å være afghansk var flaut, og at han bekymret seg for om de andre ikke kom til å like han eller bli redd for han. Videre forteller informanten at det var vanlig med utbredt bruk av rusmidler i dette miljøet og at det sosiale derfor i stor grad var knyttet til rus. Informanten ville ha innpass i det sosiale fellesskapet og begynte derfor også å innta rusmidler, men i kombinasjon med de vonde opplevelsene han hadde fra hjemlandet ble rus etter hvert et middel for å håndtere de vanskelige tankene.

Den samme informanten forteller hvordan han senere har tatt tak i det som er viktig for ham og funnet en måte å kombinere de delene av kulturene han anser som gode: «Nå har jeg skjönt at jeg burde ha begge, kommer aldri til å bli norsk, kommer aldri til å flytte hjem til Afghanistan. Nei jeg beholder begge kulturer, jeg taper ingenting.» Her beskriver informanten en balanse mellom kulturene, og det kan synes som at han har akseptert at han ikke trenger å velge mellom afghansk og norsk kultur. I overgangen til voksenlivet er man på en utforskningsreise for å finne seg selv og hvilke verdier man synes er viktige, i tillegg til at man kanskje får mer forståelse for livet man har levd så langt.

Vi har nå analysert frem hvordan informantene forstår og ser kulturforskjeller. Vi ser at med unntak av én informant, tar alle informantene i bruk en integrasjonsstrategi på hver sin måte, hvor målet er å ta vare på sin egen kultur samtidig som de ønsker å bli en del av fellesskapet. Den ene informanten som i starten tok i bruk en assimilasjonsstrategi, gikk senere også over til å ta i bruk en integrasjonsstrategi. I neste del vil vi analysere informantenes forståelse av sin egen barndom.

4.2.4 En tapt barndom?

Når informantene blir kjent med norsk kultur, deriblant verdier og normer, får de også kunnskap om hva en norsk barndom innebærer. Noe som kan være utfordrende som enslig mindreårig fra Afghanistan, er det å se sin barndom i kontrast til en norsk barndom.

Informantene har fra tidlig av hatt ansvar og utført tungt arbeid som de fleste norske barn og ungdommer slipper. Barndommen i Afghanistan har for de fleste informantene ikke hatt klare rammer. En informant forteller: «I Afghanistan er man ikke barn vet du, de [afghanske myndigheter] har jo nettopp, for 2-3 måneder siden har de vedtatt en lov om at folk under 18 er som barn. Før var de ikke barn.»

I Norge står barnets rett til selvbestemmelse og autonomi sterkt. Å komme til Norge og bli kjent med hvordan synet på barndom er her, tvinger individene til å reflektere over sin egen barndom. Deres møte med andre forståelser av barndom røkkes ved det som er kjent og kan sette i gang en ny livskrise hos informantene. Flere av informantene har ikke hatt muligheten til å være barn, og har måttet være sin egne ansvarlige voksen fra tidlig av. Når de får tilgang til en alternativ barndom, er det allerede for sent å ta igjen den tapte tiden. En informant uttrykker her det savnet som flere av de andre informantene også kjenner på:

Jeg måtte være barn da jeg var barn. Jeg måtte være ung da jeg var ung. Ble veldig fort voksen. Tankene er litt gamle. Jeg vet ikke hvordan jeg skal forklare det. Tankene er litt.. Jeg fungerer ikke som et barn. Jeg leter etter det jeg savnet, jeg manglet å gjøre barnslige ting. Det er noe som kanskje mangler fra før.

Det å bli tidlig voksen og at det har vært lite rom for å være barn, slik vi forstår barndom i Norge, er noe de fleste informantene uttrykker. For noen av informantene blir dette enda tydeligere i møte med for eksempel skolesystemet. En av informantene forteller om da han lærte om barnarbeid på skolen:

Når jeg tenker på det, jeg begynte jo å arbeide da jeg var 7 eller 9 år. Så når noen snakker om barnarbeid, ser jeg med et annet perspektiv på det. Jeg var jo et barn som arbeidet og var en del av barnarbeid. Så det er veldig normalt for meg. Det er jo hardt arbeid. Derfor tror jeg at de tankene som en voksen person har, jeg har fått de veldig tidlig i livet.

Noen informanter forteller at de bruker mye tid på å tenke på det de har opplevd i barndommen, og de urettferdighetene de har blitt utsatt for. Det kan synes som at det i dette ligger en sorg over en tapt barndom og for at de var nødt til å vokse opp fortere enn andre barn, da man kun har en sjanse til å være barn. Flere stiller seg selv eksistensielle spørsmål, som illustrert i dette sitatet: «Hvorfor ble jeg født i Afghanistan? Hvorfor meg? Hvorfor måtte jeg jobbe så hardt da jeg var barn?» Det kan tenkes at nettopp den flerkulturelle erfaringen gjør disse eksistensielle spørsmålene mulig å stille, da de ser sine erfaringer i et nytt lys.

Vi har nå tatt for oss hvordan informantenes forståelse av sin egen barndom blir forstått på nytt i lys av ny kunnskap om norsk barndom. De har som følge av sin barndom blitt tidlig voksne, og det kan derfor oppstå en sorg når det nå er for sent å ta igjen den tapte tiden. Men de har som følge av møtet med en ny kultur også reflektert over hva barndom er og en evne til å stille spørsmål. Videre vil vi se på informantenes opplevelse av diskriminering og rasisme.

4.2.5 Forståelse og opplevelse av diskriminering

Følelsen av urettferdighet kan også bunne i opplevelse av diskriminering og rasisme. Da informantene ble spurt om de har opplevd diskriminering og rasisme i Norge, svarte de ulikt. Noen forteller at de ikke har opplevd noe, mens andre forteller at de har blitt kalt stygge ting, for eksempel på arbeidsplassen eller på skolen. «Både på videregående og andre skoler har jeg opplevd at noen har mobbet meg på en rasistisk måte, sagt at muslimer er sånn og sånn. Så ja, det er masse ting som er vanskelig for en utlending.» Non-verbale tegn som kroppsspråk, blikk og utestenging er også noe flere forteller at de opplever. Det er også noen informanter som har opplevd at de har blitt behandlet annerledes enn sine etnisk norske jobbkollegaer, slik som denne informanten forteller: «Det var liksom sånn at vi jobbet mye, men jobben vår var ikke like mye verdt som en etnisk norsk kanskje. Så det var litt vanskelig, vi var kanskje litt undervurdert.» En annen informant forteller også at han ble forskjellsbehandlet på jobben og ikke fikk de samme mulighetene til å utvikle seg som sine kollegaer.

Vanskeligheter med å få jobb på bakgrunn av at de er innvandrere er også noe enkelte trekker fram som større konsekvenser av diskriminering:

Jeg synes man skal ignorere når det er småtteri [rasisme], men det er et problem at man ikke får jobb hvis man er utlending. Det kan være fordi arbeidsgiver har et problem med navnet ditt. Jeg har søkt på hundrevis av jobber, men ingen har gitt svar.

Rasisme og diskriminering kan høyne risikoen for akkulturativt stress, da det er lite individet selv kan gjøre for å endre situasjonen. Likevel er det flere av informantene som forteller at det de har opplevd av diskriminering og rasisme har liten betydning for dem. Flere av informantene sammenligner det de har opplevd med erfaringer fra hjemlandet eller andre land hvor de har opplevd verre. Dette vil undersøkes nærmere i delkapittelet om mestring.

Sammenfatning

Til nå har vi lagt fram funn som kan sies å handle om akkulturasjon. Hva har vi funnet? Informantene formidler et sterkt ønske om å bli integrerte og bli en del av fellesskapet. Vi ser at integrasjon krever en del innsats, som informantene legger ned i å lære seg norsk og i forsøk på å bli kjent med nordmenn. Enkelte informanter opplever at deres muligheter til dette blir begrenset av systemet som ikke legger godt nok til rette for møteplasser mellom innvandrere og nordmenn. Samtidig ser vi at informantene savner afghansk kultur, og at de forstår sine erfaringer i et nytt lys når de blir kjent med norsk kultur. I dette møtet opplever de fleste at det er en fordel med kjennskap til flere kulturer, og de blir svært reflekterte om en del spørsmål som følge av den flerkulturelle erfaringen.

I neste del vil vi se på om informantene kjemper for anerkjennelse.

4.3 Kampen for anerkjennelse

Opplever informantene at de kjemper for, eller søker, anerkjennelse? Og i så fall, hvordan er det for dem? Hva er viktig for dem når det gjelder dette? Honneth mener at «mennesket er avhengig av å erfare anerkjennelse for å kunne være menneske» (Honneth, 2008). Hvordan forstås og oppleves anerkjennelse, og eventuelt mangel på anerkjennelse, for enslige mindreårige? I dette delkapittelet vil vi utforske hvordan informantene opplever sin kamp for eller søken etter de tre ulike anerkjennelsesformene som er framsatt i Honneths teori: kjærlighet, rettigheter og solidaritet. Først vil deres opplevelser analyseres innenfor den private sfære (emosjonell anerkjennelse), deretter den rettslige sfæren (rettslig anerkjennelse og realisering av rettigheter) og avslutningsvis den solidariske sfæren (solidaritet og sosial anerkjennelse). Informantene ser ikke seg selv i lys av Honneths tre former, men vi kan gjenfinne disse i deres førstehåndserfaringer.

4.3.1 Emosjonell anerkjennelse

Emosjonell anerkjennelse finner man i den private sfære som består av trygge omsorgspersoner, altså relasjoner hvor det er rom for å være seg selv (Ellingsen & Skjefstad,

2015). Kjemper informantene for emosjonell anerkjennelse? Vi vil se på hvordan de eventuelt gjør dette hos seg selv, deretter familie og avslutningsvis hos venner.

4.3.1.1 Først anerkjenne seg selv

En vesentlig side ved emosjonell anerkjennelse er at man har noen som lytter, noen man kan snakke med. Det varierer i hvilken grad informantene opplever at de fikk hjelp i overgangen fra ungdom til voksen. Flere påpeker at de fikk hjelp til det praktiske, men at de ikke hadde noen å snakke med dersom det var nødvendig. Når de ble spurt om de hadde noen de kunne snakke med eller spørre hvis ting ble vanskelig, var det flere som avkrefte dette og fortalte at de lærte seg å ordne ting selv. Flere fortalte at de mistet kontakt med ansatte og medbeboere da de ble ferdig med tiltaket. De måtte stå på egne ben med manglende støtte. En informant uttrykker det slik:

Man blir flinkere etter hvert til å finne ut av ting selv veldig fort, om det finnes en vei eller ikke.. Ingen har hjulpet meg med noen ting, jeg måtte klare alt selv. Fordi jeg visste at de jeg kjente, jeg får ikke så mye hjelp av dem hvis jeg skal snakke om det. Eller de har ikke tid, eller hadde ikke så mye som er tilpasset meg. Så måtte jeg bare gå videre og gjøre det jeg vet og ikke vet.

Flere forteller, på ulike måter, at det å oppleve mye traumatisk alene i livet fører til at man på et vis må anerkjenne seg selv. Dette kan være et resultat av at informantene manøvrerer i et usikkert farvann hvor de har utviklet det vi kunne kalle overselvstendighet, samtidig som de kjemper for å oppnå emosjonell støtte. En kan tenke seg at det å anerkjenne seg selv kanskje er den første formen for anerkjennelse de opplever og at de etterstreber denne formen i situasjoner der de ikke har andre å henvende seg til. Andre vil kanskje argumentere for at det er den siste formen for anerkjennelse, når ingen av de andre er til stede. Det å anerkjenne seg selv kan knyttes til utsagn som «men det går bra» som blir gjentatt opptil flere ganger av samme informanter. Utsagnet kommer ofte rett etter informanten tar opp noe som har vært eller er utfordrende. Denne frasen kan ha flere funksjoner og blant annet oppfattes som en bekreftelse til seg selv om at dette klarer du, jeg har troen på deg, vi har klart det før. Det å bekrefte overfor seg selv at ting går bra kan ses som et forsøk på å anerkjenne overfor seg selv at man er god nok – i mangel av at noen andre gjør det. Samtidig anerkjenner de sin egen

innsats i noe de har opplevd som stressende og vanskelig, og gir på denne måten seg selv anerkjennelse i form av egenkjærlighet. Det kan være en måte å utøve omsorg og støtte til seg selv. Det kan forstås som at noen av informantene ble sin egen trygge omsorgsperson for en periode som førte til at deres selvtillit ble utviklet, da de tidlig måtte lære seg å klare seg på egen hånd. For Honneth er anerkjennelse fra den andre, den man har å bryne seg på og vende tilbake til. Kanskje dette ikke kan sees på som genuin anerkjennelse, men kanskje snarere en forenklet form for anerkjennelse, en kompensasjon for manglende støtte hos andre.

4.3.1.2 Anerkjennelse fra nære relasjoner

Flere informanter forteller om ensomhet og hvor utfordrende det er å ikke være omgitt av familie. De uttrykker at de opplever trygghet knyttet til den praktiske hjelpen de får fra velferdsstaten, men at dette ikke er nok. En av informantene uttrykker dette tydelig ved:

Her i Norge er det på en måte ikke noe vanskelig akkurat nå fordi jeg har mat, boplass og alt det der. Men man føler seg fortsatt alene, og man føler at det er noe jeg mangler, det er noe mer jeg trenger. Som jeg sa i sted at når jeg er lei meg snakket jeg med pappa. Selv om vi hadde den dårlige tiden der nede, vi hadde familie, vi hadde noen rundt oss som kunne bry seg om oss, som kunne skaffe et bedre liv for oss.

Med dette utsagnet understreker han at som menneske har man behov for nærhet, omsorg og støtte og at dette er essensielt for å komme seg gjennom en krevende livssituasjon. Denne informanten finner anerkjennelsen han trenger i sin familie over telefon, mens andre har skapt det vi må kalle en ikke-biologisk familie i Norge. Denne nye «familien» har de ofte funnet i ansatte ved institusjonen og skolen, fosterhjem, venner eller gjennom andre hjelpetilbud. De forteller at den gir støtte og omsorg. En forteller at han fant det han kaller en «ekstra familie» i en ansatt på skolen og sier: «Vi hjalp hverandre også begynte vi å bli kjent og det er 2 år siden så nå har sånn veldig sterkt bånd.» Flere forteller at de opplevde gode relasjoner til for eksempel de ansatte på institusjonen de bodde på. Samtidig var det tydelige begrensninger til relasjonen til de aller fleste ansatte som ikke strakk relasjonen ut over det profesjonelle. De som dannet relasjoner som beveget seg ut over det profesjonelle forteller at dette er mennesker som allerede forstår deres bakgrunn og det kan gjøre det lettere for informantene å være seg selv i relasjonen.

Etter at informantene kom til Norge er det flere som har fått seg nære venner å støtte seg til. Som tidligere nevnt, har de fleste av informantene flest venner som selv har innvandrerbakgrunn. De begrunner dette med at det er lettere å bli kjent når man har liknende referanserammer, interesser og kultur. En kan tenke seg at det er lettere å oppnå anerkjennelse og kjærlighet i den nære sfæren dersom man har venner som kan forstå den bagasjen man har. Noen informanter har også fått seg kjæreste i Norge og forteller at vedkommende fyller behovet for nær støtte og anerkjennelse gjennom kjærlighet.

Vennskap er ikke alltid uproblematisk. En av informantene uttrykker at han bevisst velger vennskap som kan holde seg overfladiske ved at vennene ikke stiller for inngående spørsmål om hvem han er. Han har en forestilling om at dersom vennene får vite hvem han egentlig er, vil dette føre til at de ikke lenger vil være hans venn. Han forteller at:

I begynnelsen holdt jeg alt for meg selv, jeg ville ikke åpne meg for andre, jeg ville ikke at andre skulle bli plaget av hvordan jeg hadde det og jeg ville ikke at de skulle vite hvordan jeg egentlig hadde det.

Dette kan tolkes som at frykten for krenkelse og fravær av anerkjennelse resulterer i at han velger å skjule den han er. I sammenheng med dette uttrykker han en lav selvtillit og selvfølelse, som samsvarer med det Skjefstad og Ellingsen (2015) poengterer: fravær av anerkjennelse i nære relasjoner påvirker utviklingen av selvtillit.

Andre har kjent på fravær av anerkjennelse i møte med nordmenn:

Hehe ja, det er sånn det er mye lettere å bli kjent med folk som er ikke etniske norske fordi i andre kulturer som fra Midtøsten, Afghanistan og rundt der, de likner på hverandre. Dersom man har litt kjennskap til hverandres kultur, går ting mye fortere. Særlig med alle utlendinger fra samme områder føler du den samme energien, mens nordmenn er liksom litt, nordmenn er fine folk og snille hyggelige, men de er litt «vi vil ha space», de vil ikke bli kjent så fort.

Her understreker informanten at vennskapet etableres raskere når man har liknende bakgrunn. Det å poengtere at innvandrere har samme energi kan forstås som at den væremåten han anser for mer typisk for innvandrere ikke blir anerkjent av nordmenn på samme måte som av innvandrere. Hans opplevelse er at nordmenn har behov for større avstand og med det kanskje ikke setter pris på måten han forsøker å bli kjent med dem på. Den private sfæren er en viktig læringsarena for sosiale relasjoner, og dersom man gang på gang ikke oppnår nærhet, omsorg

og støtte hos nordmenn er det naturlig å lete etter dette et annet sted (Ellingsen & Skjefstad, 2015).

Analysen av informantenes kamp for emosjonell anerkjennelse viser at de blir tidlig ansvarlige, kanskje til og med for tidlig. Det er også vist til at de søker å gi seg selv støtte, samt at de manøvrerer i et usikkert landskap med vekslende nærhet og støtte hvor det er usikkert hvem de kan stole på. Felles for dem alle er likevel at de er opptatt av temaet. Det er viktig for dem med støtte, eller anerkjennelse i form av nærhet i uformelle relasjoner, men det er et område med mye usikkerhet og tvetydige erfaringer.

4.3.2 Rettslig anerkjennelse og realisering av rettigheter

Hva tenker informantene om rettslig anerkjennelse og realisering av sine rettigheter? Hva gjør de for å oppnå dette? Rettslig anerkjennelse handler om å bli respektert som individ ved å ha en rettsstatus i det samfunnet man lever i (Ellingsen & Skjefstad, 2015). Det er vanskelig å respektere seg selv dersom man ikke opplever respekt fra omverdenen.

Samtlige informanter nevner at de skulle ønske de hadde bedre tilgang på informasjon. Dette går også igjen i et nylig forskningsprosjekt ved NTNU. Forskerne fant at de fleste enslige mindreårige opplever å få for lite informasjon om rettigheter, og konsekvensene dette medfører er ofte en vanskeligere overgang til voksenlivet og integrering i det norske samfunnet (Paulsen et al., 2020).

Flere informanter forteller at etter at de kom til Norge, har de vært avhengige av å selv orientere seg om de rettighetene som kan omfatte dem, da de ikke opplever å bli møtt på en adekvat måte på systemnivå. De har gjentatte ganger opplevd å enten få for lite, feil eller ingen informasjon om sine rettigheter. Over halvparten forteller om en følelse av urettferdighet og at det er store variasjoner i hjelpetilbud på landsbasis og avhengig av alder. En informant trekker fram et eksempel ved å fortelle at han takket nei til fosterhjem da han ble tildelt kommune, fordi han ikke forstod hva det innebar: «Sånt fosterhjem, men jeg sa nei selv fordi jeg visste ikke hvordan det var i starten, å bo med en norsk familie. Hvordan man lever og sånn her.» I ettertid reflekterte han over at den første tiden i Norge kanskje kunne vært lettere hvis han hadde takket ja til denne muligheten:

Men nå som jeg vet så mye om de tingene der [fosterhjem] som jeg har opplevd, nei, jeg vil si at det kunne blitt forklart bedre. Så kunne jeg bodd der et år eller seks måneder og kanskje de ville hjulpet meg med mer ting og tang enn bofellesskapet. Hadde jeg fått mer informasjon kunne jeg sagt ja, men jeg fikk ikke mye informasjon.

Han foreslo at enslige mindreårige burde bli informert om muligheter og rettigheter av mennesker som selv har den samme bakgrunnen og derfor har opplevd det selv. Han mente dette ville være et tiltak for å sikre unge innvandreres rettsstatus i Norge. Samtidig forteller andre informanter om en takknemlighet for å bo i bofellesskap med kunnskapsrike ansatte som kunne hjelpe de med det de trengte. Selv om flere uttrykker at de har vært fornøyd med hjelpen de har fått, er nesten samtlige enige i at dette endrer seg etter de fylte 18 år, da ettervernstiltakene ofte ikke var tilstrekkelige.

En informant illustrerte utfordringen med at rettighetene endrer seg drastisk når de fyller 18 år og ansees som voksne ved å si: «Jeg bodde der [bofellesskap] til jeg fylte 18 år og plutselig sa de til meg at du må flytte ut og bo alene. Jeg måtte da plutselig klare meg alene og hadde ikke noe valg.» Han uttrykker her en form for avmakt ved at hans rettigheter endret seg, uten å ta hensyn til hans behov. Videre forteller informanten at det føltes urettferdig; For en norsk ungdom er ikke dette skillet like tydelig, da de fleste norske ungdommer ikke mister retten til å bo hjemme når de fyller 18 år. En annen informant er opptatt av at norske ungdommer kan bli tipset av sine foreldre om ulike ting de har rett på og informanten opplevde derfor at han gikk glipp av rettigheter fordi han ikke ble informert om de. Det å gå glipp av rettigheter fordi de ikke ble opplyst om muligheten, har blitt gjentatt av flere. Samtidig uttrykker de forståelse for at det ikke er mulig å forvente full rettferdighet. Tjenester og systemet aldri vil treffe 100 prosent, noe som også gjelder for norske ungdommer. De erkjenner at de formelle rettighetene er på plass og at systemet følger dem. Samtidig peker de på at det å være etnisk norsk kan ha sine fordeler på et mer uformelt nivå, som gjør at rettsikkerheten eller rettsstatus i praksis kan være ulik.

Misvisende råd og informasjon om skoletilbud, som fører til dårligere muligheter i for eksempel arbeidsmarkedet, er gjentagende hos mange. Mangelen på informasjon bunnet både i manglende kommunikasjon fra lærere og at lærerne selv ikke var godt nok opplyst. Med formuleringen «Man må velge riktig, eller det er ikke alltid deres [lærerne] feil heller, for de får jo sikkert ikke riktig informasjon» uttrykker informanten en forståelse for at utfordringen ligger på systemnivå, at det er manglende opplæring av fagpersoner som kan stå til hinder for hans rettigheter. En annen informant bekrefter det samme ved å uttrykke «For det er liksom,

hvordan skal han stakkars læreren vite det, han har jo gått på lærerskolen og der lærte han det sånn. Det er derfor ikke hans feil heller.» De har en opplevelse av at lærerne, som de kjenner godt, gjør sitt beste, men at det finnes utfordringer på systemnivå som etter deres oppfatning bør endres.

En form for krenkelse i rettighetssfæren er diskriminering og marginalisering av grupper og at man ikke får tilgang på de rettighetene man har krav på. Flere forteller om generelle forestillinger om innvandrere som kan føre til begrensninger i skoletilbudet. Dette baserer seg for eksempel på tilbakemeldinger fra lærere om at innvandrere burde gå yrkesfag da det blir for vanskelig for dem å gå et studiespesialiserende løp. En av informantene satte ord på dette:

Det var en del lærere og rådgiver som nektet at jeg skulle søke påbygg fordi de mente at jeg med liksom utenlandsk bakgrunn hadde kanskje litt vanskelig for å komme videre, de sa at det er veldig mange norske ungdommer som heller ikke klarer å fullføre den klassen så det er best for deg at du heller går en annen vei som helsesekretær, apotektekniker eller noe annet.

Flere har opplevd dette som krenkende. De uttrykker at de på lik linje med annen ungdom har fritt skolevalg og dersom man selv har en motivasjon for høyere utdanning på sikt, må man gis muligheten: «Mange sa til meg: du er ny her, du burde gå yrkesfag. Jeg bare nei, det skjer ikke. Selv om jeg kunne veldig lite norsk. Jeg sa nei, jeg har ikke lyst. Hehe, jeg visste at jeg ikke var yrkesfag-personen.»

En annen informant uttrykker derimot frustrasjon over det store fokuset i Norge på at man kan bli hva man vil, og har rett på og anledning til å prøve hva som helst. Han mente dette fører til at mange innvandrere tar dette bokstavelig og ikke reflekterer over hvor krevende høyere utdanning er, og da spesielt hvis man ikke er god i norsk. Han forteller at: «så det er liksom alle utlendinger skulle bli lege.» Dette forteller han at for mange fører til at man setter seg urealistiske høye mål og at han derfor er opptatt av å kommunisere til bekjente om fordelene med yrkesfag og ulike typer studieløp. Han forteller at han ved en tilfeldighet kom over muligheten til et alternativt studieløp med lite undervisning og mye praksis. Dette er en rettighet få blir opplyst om, men som kan gagne mange som møter utfordringer med et ordinært skoleløp. Han forteller blant annet:

Ja, det er faktisk veldig mange veier å gå. Med alt. Men det er ikke mange som får vite alt dette. Også han læreren, eller han/hun som jobber på det norskkurset, gidder ikke å gi så mye informasjon, gidder å gi så mange valg eller bruke så mye tid på dette. Så

sitter de i regjeringen også sier de at det er så mange gærninger som ikke blir integrert, alt det der, og kommer hele tiden med nye regler og lover. Det er mange som ikke lykkes, fordi de har valgt feil vei å gå, eller ikke feil nødvendigvis, men de kunne valgt en annen vei og det hadde gått bra til slutt. Hadde vi bare fått litt mer informasjon og alt.

Som vi ser, opplever informantene strukturelle utfordringer i sin kamp for rettslig anerkjennelse. Flere nevner mangel på informasjon om rettigheter knyttet til utdanning og integrering som den mest fremtredende utfordringen.

4.3.3 Solidaritet og sosial anerkjennelse

Kampen for sosial anerkjennelse foregår i ulike fellesskap og handler om å få anerkjennelse for prestasjoner, det man yter og for den man er og det spesielle man tilfører fellesskapet.

Vi har tidligere nevnt fotball som ett av fellesskapene som går igjen hos flere. Alle informantene har spilt organisert fotball etter de kom til Norge. Fotballen kan forstås som en arena ikke bare for å få kontakt med den nye kulturen og sosial kontakt, men også for å få anerkjennelse som en del av et fellesskap, og i kraft av hva man tilfører, av prestasjoner. Fotball samler på denne måten opp i seg flere av temaene vi analyserer. Informantene uttrykker at det oppleves spesielt viktig at anerkjennelsen på fotballbanen kommer fra nordmenn. Anerkjennelsen har i seg selv hatt stor verdi selv om den ikke også førte til vennskap utenfor fotballbanen.

Samtidig har fotballen for noen blitt opplevd som en arena for krenkelse, da de har opplevd å bli ekskludert fra det sosiale på bakgrunn av at de er innvandrere. En informant forteller at han trivdes på fotballtrening, men at det opplevdes vondt når han møtte på andre fra laget utenom fotballen og de ikke sa hei en gang. Selv om noen arenaer av fotballen på ett vis er lukket og avgrenset for informanten, anser han det som bedre enn ingenting.

Flere har opplevd støtte i fellesskap gjennom ulike hjelpeorganisasjoner som for eksempel arrangerer spillekvelder, leksehjelp, ulike turer og andre sosiale arrangementer. Der opplevde de et samhold. De møtte andre i samme situasjon, som resulterte i gjensidig støtte, vennskap og følelse av tilhørighet. Her opplevde de å bli anerkjent for den de er, og den unike livserfaringen de kunne dele med andre. En annen arena som gir rom for dette er politiske

verv og engasjement. Verdien av å møte likesinnede og jobbe for noe i fellesskap blir trukket fram som noe av det viktigste. De fremstår som stolte over det de presterer i gruppene og fokuserer på at de får mange positive tilbakemeldinger fra andre i de ulike politiske miljøene. Flere opplevde at de fikk positive tilbakemeldinger på at de, som har en utfordrende bagasje med seg, valgte å jobbe for at andres rettigheter. De opplevde at de erfaringene de har med seg kunne brukes til noe og at det ble verdsatt av fellesskapet. Dette blir både arenaer for anerkjennelse, utvikling og integrering:

Vi lagde en demonstrasjon, det var om afghanske flyktninger. Vi kom sammen og jeg ble kjent med mange afghanske ungdommer som studerer og som er flinke folk så der ble jeg kjent med kanskje ti stykker så det er på en måte et veldig stort sosialt nettverk.

Noen setter også lys på utfordringer knyttet til å være en del av fellesskapet «innvandrere». De forteller om opplevelser av krenkelse og stigmatisering på bakgrunn av at de er innvandrere, at den egenverdien de kan bidra med blir oversett fordi de ikke blir sett på som individer, men som en gruppe. Informantene har ved flere anledninger opplevd å bli undervurdert i arbeids- og skolesammenheng fordi de ikke klarer å uttrykke seg godt nok på norsk. Flere av informantene er opptatt av at kunnskap og intelligens ikke er knyttet til språkferdigheter, da det er mulig å ha mye kunnskap om et tema selv om man ikke kan uttrykke dette på norsk. Han uttrykker dette ved å si:

Og folk undervurderer kanskje litt utenlandske folk når de kommer til Norge. Innvandrere er ikke nødvendigvis dumme eller ikke kan ting, de kan bare ikke språket. Språket og kunnskap er to forskjellige ting. Det å vite noe handler ikke om språket, språket er bare et middel for å uttrykke seg selv.

Han er også opptatt av at innvandrere sitter på mye viktig kunnskap som de som gruppe ikke blir anerkjent for i Norge, noe han opplever som vanskelig: «Så det var litt vanskelig og vi var kanskje litt undervurdert.» Det at de opplever å bli undervurdert kan bunne i at enslige mindreårige regnes som en spesielt sårbar gruppe.

Sammenfatning

Hva har så analysen av kampen for anerkjennelse funnet? I hovedtrekk har den vist at informantene opplever en usikkerhet til nære relasjoner og ulik likebehandling når det gjelder informasjon og rettigheter. De blir til dels undervurdert og holdt utenfor når det gjelder

prestasjoner. Samtidig opplever de noe anerkjennelse på fotballbanen og ikke minst i miljøer med innvandrere og andre i liknende situasjoner gjennom for eksempel politisk eller frivillig arbeid.

Hva er det de gjør for å håndtere det stresset de opplever og har opplevd? Og hvordan opplever de at de mestrer overgangen til voksenlivet?

4.4 Mestringsstrategier

Vi har sett at informantene befinner seg i en situasjon preget av kulturelle forskjeller (del 1). Deres syn på kulturforskjeller kan forstås som en mestringsstrategi i lys av Antonovskys teori om opplevelse av sammenheng. De forsøker - og lykkes ofte med - å skape orden og mening i situasjonen sin. Videre har vi analysert kampen for anerkjennelse. Denne siste kan også sees på som en mestringsstrategi. Det handler på ulike måter om å vinne selvrespekt gjennom relasjoner til andre og seg selv, en overlevelsesaktivitet. I datamaterialet er det likevel en rekke andre mestringsstrategier som blir synlige. Hvordan opplever informantene at de mestrer overgangen til voksenlivet i Norge? Hvilke strategier tar de i bruk?

Mestringsstrategier forstås her som de metodene informantene tar i bruk for å håndtere stressende krav og situasjoner (Samdal et al., 2017). I denne delen søker vi å analysere disse. Vi identifiserer flere forsøk på å holde unna tidligere erfaringer, ved å undertrykke vonde følelser eller søke distraksjon. Men også hvordan informantene på konstruktive måter (re)definerer sin forståelse – for eksempel ved å se fortiden som en ressurs, og til sist også hvordan de aktivt arbeider med seg selv og velger yrker som innebærer å arbeide for å hjelpe andre.

Formålet her er ikke å vurdere hvor hensiktsmessige informantenes mestringsstrategier er, men å belyse og analysere deres opplevelse av situasjonene, i den grad den kan forstås som en mestringsstrategi. Denne analysen vil heller ikke kunne si noe om de mestringsstrategiene informantene tar i bruk fungerer over lengre tid, som Lazarus og Folkman (1984) mener er et av kriteriene for å måle om en mestringsstrategi er hensiktsmessig eller ikke. En strategi kan være effektiv på kort sikt, men den samme strategien kan over tid virke uhensiktsmessig.

Før de kommer til Norge har enslige mindreårige vært på flukt gjennom flere land og opplevd ting de færreste norske ungdommer kan relatere til. Man kan derfor argumentere for at deres overgang til voksenlivet begynner når de legger ut på flukt, og at de da må lære seg

mestringsstrategier som gjør at de kommer seg gjennom flukten. Vi ønsket å vite mer om hva de gjorde for å takle utfordringer de har møtt på underveis, og spurte derfor informantene om hva de har gjort for å håndtere vanskelige situasjoner eller tanker. Ut fra intervjuene har vi identifisert flere måter informantene mestrer situasjonen sin på, og vi vil her presentere de mest fremtredende mestringsstrategiene. De strategiene vi identifiserer er følgende: undertrykke følelser og søke distraksjon, overselvstendighet, omdanne fortiden fra å være en belastning til å bli en styrke, omdefinering av erfaringen med å bli diskriminert, rette fokus mot motivasjon for et bedre liv, være takknemlig og gripe mulighetene, vektlegging av det gode i situasjonen, arbeid med seg selv og å hjelpe andre.

4.4.1 Undertrykke følelser og søke distraksjon

En mestringsstrategi identifisert av Raghallaigh og Gillian (2010) i en studie på enslige mindreårig, er det å undertrykke følelser og søke distraksjon. Det å holde seg opptatt er kanskje den mest fremtredende mestringsstrategien som identifiseres i intervjuene av våre informanter. Dette kan nok for noen fungere som en måte å unngå eller undertrykke vonde følelser. Flere forteller også at det er viktig for dem å holde seg opptatt for å slippe å tenke og forholde seg til det som er vondt. Dersom de sitter mye alene og ikke har noe å gjøre forteller de at de tenker mye. Det er grunnlag i materialet for å forstå informantenes behov for å holde seg opptatt som en mestringsstrategi, en metode for å håndtere de vanskelige erfaringene de har med seg fra barndommen og fra flukten.

Som tidligere beskrevet, er en setning flere informanter gjentar at «det går bra nå». Denne setningen kommer ofte etter at de har fortalt om vonde opplevelser de har. Dette kan både forstås som egenomsorg, som beskrevet i delkapittelet om anerkjennelse, men også som at informantene har en styrket selvreguleringsevne og at miljøet de nå tilhører er med på å dekke behov de har. På en annen side kan det å overbevise seg selv og andre at man bare må gå videre og at det nå går bra, gi lite rom for å bearbeide hendelsene som har vært. Som trukket fram i teorikapittelet, impliserer enhver form for fornektelse en hjelpeløshet overfor å kunne endre den objektive situasjonen (Lazarus & Folkman, 1984, s. 136).

Det er en balanse mellom å akseptere at man ikke får endret på fortiden og det å fortrenge det som har vært. Flere av informantene forteller at de ikke snakker om de vanskelige hendelsene med andre og at det er noe de bare må akseptere. Samtidig forteller de om psykiske vansker

som blant annet søvnproblemer, ensomhet og lite glede over små eller store hendelser i hverdagen (Bufdir, 2020). Det kan derfor virke som det å undertrykke følelsene sine er en mestringsstrategi som tar stor plass hos flere av informantene:

Jeg vet at det er ingenting som kan forandre på det nå. Det var som det var der og da. Derfor vil jeg for det meste prøve å ikke tenke på det fordi den barndommen jeg har opplevd.. Hvis du opplever det samme i Norge, det er veldig fælt. Jeg har bare gått videre med det, ting som har skjedd, har skjedd tenker jeg. Jeg tenker at jeg hadde ikke kontroll over det uansett. Jeg visste ikke hva jeg skulle gjøre med det og tenkte at det kanskje er mange som hadde det enda vanskeligere enn meg og.

Flere informanter søker distraksjon gjennom å tilbringe mye tid med andre mennesker: «Møte mennesker hele tiden, det var noe av det jeg fikk tankene av, det hjelper mine tanker og sånn.» En annen informant forteller at han ønsket å bo i bofellesskap framfor fosterhjem fordi han da alltid var omringet av andre mennesker.

Ut fra analysen av intervjuene kommer det fram at jobb er svært viktig for informantene og alle er aktive i arbeidsmarkedet, enten gjennom deltidsjobb ved siden av studiene eller i fulltidsjobb. For de fleste av informantene er det å holde seg opptatt en viktig faktor for å jobbe. Noen av informantene har flere jobber og tilbringer mye tid på jobb. Jobb blir på denne måten en mestringsstrategi som gjør at de ikke får like mye tid til å tenke, samtidig som det er en arena for mestring, integrering og økonomisk trygghet - og en stor mulighet for anerkjennelse gjennom disse. Flere nevner at de foretrekker å være på jobb framfor å ha fri. En informant forteller om hvordan han selv oppsøkte NAV for å få en ubetalt praksisplass. Informanten er vant til å holde seg opptatt, og beskriver hva som skjer hvis han ikke jobber:

Jeg liker å jobbe og dersom jeg ikke jobber blir jeg syk. Det kan virke rart for dere, men hvis jeg ikke jobber føler jeg meg syk. Jeg må derfor gjøre noe, fordi kroppen min er vant til å gjøre noe. Når jeg bare sitter hjemme får jeg vondt i hodet eller noe sånt så jeg må jobbe.

Det kan forstås som at informanten både er på jobb for å stilne vonde tanker, samtidig som han er vant til å være aktiv fra ung alder. Det blir derfor blir for tomt uten denne distraksjonen. Informanten viser en stor evne til å mobilisere sine ressurser, da han selv ber om å få jobb.

Lazarus og Folkman (1984) mener at ingen mestringsstrategier er overlegent bedre enn andre. Likevel kan enkelte mestringsstrategier være mindre bærekraftige enn andre. En slik mestringsstrategi kan være det å undertrykke følelser og søke distraksjon. Denne mestringsstrategien kan ha vært nødvendig for å mestre tilværelsen, men kan i den nye hverdagen bidra til at de vanskelige følelsene ikke får mulighet til å bearbeides. Noen av mestringsstrategiene kan også forverre problemene som oppstår. Ikke alle mestringsstrategier er bærekraftige på lengre sikt.

Kan det å ta med seg den bagasjen de har også føre til at man må stå på egne ben tidligere enn mange andre?

4.4.2 Overselvstendighet

Noen av informantene forteller om flukten som lærerik og at det gjorde at de tidligere ble modne enn sine jevnaldrende som ikke har lignende opplevelser. Hos flere av informantene tolkes deres opplevelse av økt modenhet som preget av ambivalens. På en side har det bidratt til at de har blitt selvstendige og kjent hvordan det er å ikke ha ting som de fleste norske ungdommer tar for gitt, som igjen kan forstås som en form for takknemlighet eller økt forståelse for der de er i dag. På en annen side, som nevnt i akkulturasjonsdelen, kjenner flere på en sorg over at de fikk en kortere barndom enn det norske ungdommer har fått og at det ble vanskelig å relatere til jevnaldrende, norske ungdommer fordi de opplevde seg selv som mer modne. Slik en av informantene sier: «Jeg føler jeg har vært litt annerledes enn de andre, bare det at jeg var litt mer moden i hodet. Når folk begynte å være skikkelig barnslige, tenkte jeg at det orker jeg ikke.»

Det å referere til sine jevnaldrende som barnslige kan også være en måte å mestre utenforskap på, ved å gjøre verden litt mer begripelig. Det at de andre er barnslige blir begripelig fordi informanten selv er blitt mer moden som følge av erfaringer de andre ikke har. Hvis vi forstår det på denne måten, kan man tenke at denne holdningen er et forsøk på å skape orden i situasjonen sin. Likevel, som vi har sett, kan det at noen av informantene sier at de er mer modne enn sine jevnaldrende også være en riktig observasjon.

Det å bli tidlig voksen er noe alle informantene forteller at de har blitt. De lærte tidlig at de må ta ansvar for seg selv, og at de må være selvstendige. Flere uttrykker at det å bli tidlig

voksen ikke skjedde først da de kom til Norge, men som en måte å mestre utfordringene livet i Afghanistan medbragte. Dette belyses av en informant med sitatet:

Jeg ble født som en voksen person, voksen i hodet på en måte. Jeg skjønnte etter noen år, da jeg ble sånn 5-6 år gammel, at det er noe vi mangler i livet her [livet i Afghanistan], vi mangler noen som kan forsørge oss.

Det å bli tidlig voksen er et resultat av at det ikke har vært andre alternativer, slik som denne informanten illustrerer:

Det jeg tenkte når vi kom her: de fleste har mor og far og andre som passer på dem, men her blir du veldig fort selvstendig. Hvis du ikke vil, er det ingen som kan gjøre noe for deg. Så da er det du selv som må stå på og ikke gi opp. Ellers er det ikke noen som hjelper deg. Du kjenner at det ikke er lett å gå videre, men du må gjøre det. Så du blir veldig fort voksen.

Dette kan forstås som en mestringsstrategi flere har tatt i bruk siden barndommen, og som har fulgt dem videre inn i livet i Norge. Det å oppleve seg selv som tidlig voksen kan både ha vært en forutsetning for flukten de la ut på og en konsekvens av flukten. Samtidig kan man stille seg spørsmålet om de hadde noen andre valg enn å bli selvstendige?

Flukten stiller i likhet med voksenlivet store krav til at de må klare seg på egen hånd.

Selvstendighet presenteres som et ideal av flere informanter. Flesteparten av informantene mobiliserer først de ressursene de har i seg selv, før de ber om hjelp fra andre:

Jeg ville ikke være avhengig av folk og spørre om de kunne hjelpe, men hvis det var store ting og jeg ikke kunne gjøre det selv så tenkte jeg alltid at jeg prøver selv.

Liksom det å prøve det er ikke dårlig, man lærer ting. Så jeg var sånn at jeg prøver og da lærer jeg ting. Hvis jeg feiler første gang, så neste gang kan jeg det.

Flere informanter forteller at de ikke vil være avhengige av andre og at de ønsker å klare seg selv, da de er vant til at anerkjennelsen kommer innenfra. Deres sosiale virkelighet er i stor grad preget av at de har klart seg selv. Da de tidlig måtte lære seg å klare seg på egen hånd, krever det at de mobiliserer ressurser innenfra som kan komme i form av egenomsorg. I ulik grad har andre mennesker hjulpet dem på veien. På den annen side har de objektivt sett vært avhengige av menneskesmuglere og andre flyktninger for å komme seg videre. Det kan tenkes at det å være sårbar og legge sin tillit hos andre er noe informantene har opplevd som risikabelt. Det å være selvstendig gir frihet. Samtidig opplever noen informanter denne

friheten som utfordrende, det å kun ha seg selv å svare til. Det er gjentakende at de setter høye krav til seg selv og sin selvstendighet, som igjen kan bevege seg over til stadig dårlig samvittighet dersom de ikke mestrer alt de ser for seg at de burde mestre. Dette illustreres av en informant som sier: «Jeg får dårlig samvittighet om jeg ikke får gjort noe en dag. Det er en god måte å få ting gjort på, fordi jeg ansvarliggjør meg selv.»

Det å bli tidlig voksen og selvstendig kan for noen være en måte å bruke fortiden sin som en styrke. Det vil nå gås nærmere inn på hvordan informantene opplever at deres fortid, og den bagasjen informantene har med seg til Norge, bringer med noen positive effekter.

4.4.3 Omdanne fortiden fra å være en belastning til å bli en styrke

Slik Lazarus & Folkman (1984) argumenterer for, kan det å ha vært gjennom kriser i livet bidra til at individet lettere håndterer nye utfordringer og bringe fram ressurser i individet. Flere av våre informanter sier at flukten har gjort dem sterkere og beskriver det vi tolker som en mestring av flukten. Et sitat fra en informant om hvordan han håndterer det som er vanskelig illustrerer dette godt:

Ja, jeg sier den reisen har kanskje skapt den personligheten jeg har, fordi nå synes jeg ikke noen ting er vanskelig fordi jeg har vært gjennom så mye, og jeg tenker at jeg klarte det så når jeg har noen problemer her så tenker jeg: kom igjen, det er ikke så vanskelig som det her [flukten], det får du gjort. Så det har gitt meg en litt sterk personlighet. Jeg liker at jeg er litt tøff når det kommer til et problem og jeg tenker at alt løser seg, det er ikke et problem.

Her beskriver informanten hvordan flukten har bidratt til å gjøre han til den han er. Det kan synes som at informanten er stolt over at han har klart seg gjennom det som har vært vanskelig, og at han trekker linjer til flukten når han står overfor nye utfordringer.

Informanten har fått erfart at han tidligere har mestret vanskelige utfordringer, og at han derfor vil klare å løse utfordringer som sammenlignet med flukten er betydelig mindre.

Samdal et al. (2017) skriver om at mestringsforventninger er individets vurdering av sine evner til å gjennomføre visse oppgaver. Mestringserfaringen informantene har fra flukten kan derfor påvirke deres oppfatning av nye situasjoner, og bidra til at informantene setter seg høye mål og er motiverte for å oppnå disse målene.

En annen informant beskriver hvordan det å komme seg gjennom vanskelige og stressende opplevelser i livet kan bidra til at man finner metoder som hjelper en å takle senere utfordringer:

Men dem som klarer å håndtere det dem klarer å takle veldig mye annet stress i livet og tenker jeg, hvis man har vært i en periode hvor man har kanskje opplevd depresjon en periode og da finner man metoder til åssen man kan håndtere ting så klarer man å håndtere andre ting i livet veldig enkelt fordi da vet man det.

Noen av informantene som har søkt eller fått innvilget familiegjenforening, forteller at de tror det er lettere for dem enn familien å tilpasse seg og kombinere norsk og afghansk kultur. De begrunner dette med at de har lært mye gjennom å være på flukt. Gjennom flukten har de møtt forskjellige mennesker, med ulike kulturer og språk. De har vært nødt til å tilpasse seg og anpasse sin atferd for å mestre de kravene de har møtt fra ulike hold. Den norske kulturen blir således ikke den første fremmede kulturen de møter, men den siste destinasjonen.

Informantene kan derfor sammenligne med andre situasjoner de har vært gjennom. Siden de kommer hit som enslige mindreårige kommer de inn under statens omsorg, og er da også innom flere offentlige institusjoner enn innvandrere for øvrig. Familien som kommer hit på familiegjenforening slipper å gå gjennom den samme reisen, og informantene forteller at det er mye å sette seg inn i for familien. Flukten blir på denne måten en slags pragmatisk tilpasningsøvelse.

Informantenes perspektiv på flukten og fortellingen om hvordan den har gjort dem sterkere, viser at de mestrer å snu fortiden sin fra å være en belastning til å bli en styrke. Det å omdefinere sine erfaringer er en strategi de også tar i bruk når de reflekterer over diskriminering, slik vi vil se i neste del.

4.4.4 Omdefinering av erfaringen med å bli diskriminert

Kan det være at informantene med sin fortid også ser andre aspekter av livet i et annet lys? Som beskrevet i delkapittelet om akkulturasjon, har flere av informantene opplevd diskriminering og rasisme. Flere av informantene sammenligner disse opplevelsene med det de har opplevd i andre land. De vurderer derfor det de opplever i Norge som uvesentlig i forhold til det de opplevde der. De trekker fram hendelser som de sammenligner med tidligere

opplevelser i andre land, og flere av dem beskriver det de har opplevd i Norge som lite i forhold til hva de har opplevd tidligere. Perspektivet «Det kommer an på hvordan man ser på det», samt «jeg ser begge sider», går igjen hos flere av informantene. Det kan tyde på at de har et tankesett der de forsøker å fokusere på hva de kan gjøre med situasjonen og forsøker å skape orden i sin livsverden, som er noe av det Antonovsky (2012) vurderer som kjennetegn ved sterk opplevelse av sammenheng.

Det å oppleve diskriminering kan påvirke hvordan vi oppfatter oss selv. Diskriminering er en form for krenkelse og det motsatte av anerkjennelse (Ellingsen & Skjefstad, 2015). Ved å ikke anerkjenne det som utad kan forstås som diskriminering har de heller ikke blitt utsatt for en krenkelse og det blir dermed ikke påvirkende på deres selvforståelse. En informant svarte slik da han ble spurt om han hadde opplevd diskriminering:

Jeg synes diskriminering eksisterer over alt og liksom rasisme kan man oppleve, men det som er greia er at hvis man tar ting, hvis man pirker på småtteri da begynner man å få følelse at ja det er for mye. Men jeg synes det beste på en måte er å ignorere det kanskje.

Informantenes tolkning av hva de anser som diskriminering kan også forstås som en form for pragmatisk mestringsstrategi i form av at de ikke ser på seg selv som offer for diskriminering. Dersom de ikke lar seg affisere av diskriminering, kan det heller ikke påvirke dem og på denne måten kan det bli lettere for informantene å mestre tilværelsen. At de ikke anser den diskrimineringen de blir utsatt for som diskriminering, kan også handle om at de ønsker å distansere seg og ikke ønsker å se seg selv som et offer.

Lazarus og Folkman (1984) mener at en sentral faktor når det gjelder trivsel, er forholdet mellom forventinger til og utfallet av situasjonen. En måte å justere forventinger på er ved hjelp av såkalte positive sammenligninger. Ved å sammenligne med tidligere hendelser vurderer informantene for eksempel diskrimineringen de opplever her som mindre enn andre steder. Dette perspektivet kan være til hjelp for informantene i opplevelsen av stress. Man kan også tenke seg at når informantene forteller at de har opplevd verre diskriminering i andre land, er det dette de er vant til og forventer. Når det de da opplever blir mindre i forhold til tidligere er dette også en form for positiv sammenligning. Bruk av sammenligninger er fremtredende for flere av informantene, slik som denne informanten:

Men jeg tok det [rasisme] ikke så veldig nært til meg, jeg tenkte bare at folk kanskje har litt mindre kunnskaper om ting, kjenner veldig lite til, men på en annen måte jeg kjenner veldig godt til og. Jeg tenker ikke bare ensidig, jeg tenker på begge sidene.

Flere av informantene vedkjenner at de har blitt utsatt for diskriminering, eller at andre ville tenkt at de det utsettes for er diskriminering. I situasjonen tenker de at det er rasisme, men så tenker de seg om og sammenlikner med tidligere erfaringer og konkluderer da med at i forhold til tidligere opplevelser er det lite: «Så i Norge, når jeg ser at, jeg kommer ikke til å legge veldig vekt på rasismen her. Det er veldig liten dose i forhold til det jeg opplevde. Den dosen er veldig liten her.»

En av informantene forteller at han ikke har opplevd noen form for diskriminering, og utbroderer med at det handler om hvordan man velger å tolke ulike situasjoner:

Vi har faktisk et uttrykk som man sier i Afghanistan; tenk 100 ganger før du sier én ting, ikke tenk én gang før du sier 100 ting. For det er liksom, folk snakker med en og når man snakker så har man liksom tolket det forskjellig og alle er forskjellige, sant.

På denne måten regulerer han den emosjonelle responsen til problemet, som er en form for følelsesfokusert mestring.

I denne delen har vi analysert fram et perspektiv på diskriminering der informantene omdefinierer det de opplever i Norge på bakgrunn av det de omtaler som mer alvorlige hendelser i andre land og i hjemlandet. Det kan tenkes at motivasjonen for flukten og bakgrunnen påvirker hva informantene velger å vektlegge og ikke. Vi vil derfor nå gå nærmere inn på motivasjonen deres for flukten.

4.4.5 Rette fokus mot motivasjon for et bedre liv

Hva motiverer informantene og hvilken funksjon har denne motivasjonen eller fraværet av motivasjonen på deres opplevelse av å mestre? Samtlige informanter forteller om motivasjon og mange kommer inn på tema allerede når de snakker om livet i Afghanistan. Da informantene ble spurt om årsakene til at de flyktet, svarte flere informanter at det var på grunn av et ønske om å få et bedre liv eller muligheter som de ikke hadde i Afghanistan. Vissheten og håpet om at det ventet et bedre liv, motiverte dem til å fortsette flukten. Informantene opplevde at det var få muligheter for et bedre liv i Afghanistan, og noen

forteller at de stod i fare for å bli forfulgt og drept. Flere forteller at foreldrene sendte dem på flukt slik at de skulle få trygghet og en bedre framtid. Et sitat fra en informant beskriver motivasjonen for flukten godt:

Grunnen var at jeg rett og slett skulle få et bedre liv. Vi var positive da vi forventet å en dag få en lysere fremtid. Samtidig tenkte pappa at hvis jeg kommer meg fram så kanskje jeg får et bedre liv, kanskje jeg studerer og kanskje etter hvert jeg kan hjelpe familien også.

Sitatet viser hvordan informanten selv hadde et ønske og motivasjon om et bedre liv, men også at det hviler et ansvar for familien på hans skuldre. Det viser også at familien har hatt stor påvirkningskraft på informantens motivasjon for flukt og et liv i Europa. Denne forventningen fra familien kan påvirke hvordan stresset oppleves for informanten, og i dette tilfellet kan det ha en positiv effekt på stress og motivasjon (Samdal et al., 2017).

Informantene forteller at nå som de de har lykket med å komme fram til Norge venter neste mål; skape seg en bedre fremtid. Slik som informanten i sitatet over, føler flere på et kollektivt ansvar for familien. Noe av drivkraften til informantene for å lykkes kan ligge i at det ikke bare er de selv som er avhengig av det, men også familien i hjemlandet. Flere av informantene sender penger hjem og hjelper med det de kan. Lazarus og Folkman (1984) mener at mestring påvirkes av forpliktelser. Forpliktelsene til familien ser ut til å være en motiverende faktor som opprettholder informantenes mestring.

I denne delen ser vi at motivasjonen for flukten bunnar i mulighetene for å skape en bedre og trygg framtid for seg selv og for familien. Videre vil vi se på hvordan denne motivasjonen påvirker de valgene de velger å foreta seg.

4.4.6 Være takknemlig og gripe mulighetene

Det er nærliggende å tro at motivasjonen for et bedre liv og forpliktelsene til familien er insentiver for å benytte seg av de mulighetene de får i Norge. Flere informanter er opptatt av motivasjon og beskriver fokuset på motivasjon som en mestringsstrategi for å klare det de ønsker. Noen omtaler livet i Norge som en mulighet de er gitt og som de derfor må utnytte til det fulle. En informant uttrykker at: «Jeg har satt mye pris på det samfunnet og de tingene jeg har fått i Norge.» Takknemlighet for livet i Norge og mulighetene de har her er gjentagende

hos flere. Takknemligheten kan sees på som både indre og ytre motivasjon for å gjøre det beste man kan i den situasjonen man befinner seg i:

Min erfaring er at vi [innvandrere] gir ikke opp så lett som andre, eller vi takler den vanskelige tiden bedre fordi vi vet at her får vi en sjanse. Den sjansen må vi ikke misbruke, vi må gjøre det beste ut av det. Jeg tenker at jeg ikke ville hatt muligheten til å lære alt jeg kan hvis det ikke var for at jeg reiste til Norge.

Informanten uttrykker at han i Norge kan utnytte sitt potensiale og at dette bunner i motivasjonen for et bedre liv og innstillingen han velger å ha. Denne innstillingen til livet er gjentakende hos flere av informantene og oppleves som en «vi gir ikke opp nå som vi har kommet så langt»-innstilling og at flere derfor retter fokuset fremover. Flere snakker om at det er viktig å ha et hovedmål og sette seg delmål underveis. Dette forstås som en strategi for å holde på motivasjonen. Flere uttrykker at de ikke har et annet valg enn å fortsette fremover og at det derfor er lurt å konkretisere fokuset til delmål, slik at man opplever mestring og fremgang på veien mot hovedmålet. Det å sette seg mål kan bidra til at informantenes hverdag blir mer begripelig. Dette kan styrke deres opplevelse av sammenheng.

Samtidig ser noen på dette som en mulighet de har kjempet seg til og at de derfor både fortjener og har krav på mulighetene de finner i Norge. En informant uttrykker sin takknemlighet med sitatet:

Jeg synes at når man får muligheter må man gripe dem og jobbe hardt. Det som er bra med Norge er at uansett hvem du er så kommer du langt. Hvis du jobber hardt nok så kommer du langt uansett, så det er kanskje det fineste ved å komme til Norge.

Det kan forstås som at de retter fokuset mot at så lenge de selv aktivt jobber for å få det bedre, vil det faktisk bli bedre. De er selv handlende objekter som skaper endring og mening i eget liv, muliggjort av en sosial mobilitet de har i Norge. Man kan også tenke at det ligger en iboende forventning om at de burde føle seg takknemlige. Denne forventningen kan stamme fra at familien har ofret mye for å sende dem på flukt og at de derfor må gjøre det beste de kan med muligheten de har fått. De fleste informantene presenterer denne takknemligheten som noe positivt, mens noen fremstiller det som om de har en takknemlighetsgjeld de må betale. I flere tilfeller når informantene kommer inn på utfordringer de opplever ved livet i Norge følger frasen om at «men jeg er heldig som er her og det går bra.» Kan dette bunne i skam over å oppleve utfordringer i Norge når de ifølge både seg selv og familien er heldige og burde føle seg takknemlig? Kan dette påføre en skam over å ikke mestre livet i Norge som

hindrer noen fra å be om hjelp til vanskelige ting? Kan det være at denne mestringsstrategien også bringer med seg noen utfordringer på sikt?

Noen av informantene som har vært flere år i Norge forteller at de nå kjenner lite glede i livet og har mindre motivasjon enn de har hatt tidligere. De beskriver en opplevelse av nummenhet, at nesten ingenting betyr noe. Samtidig presenterer de ikke noe alternativ handlingsmåte til å fortsette fremover. De begrunner dette med at de har fått denne sjansen og burde være heldige som har fått reise til Norge. Det kan forstås som at de opplever at de skylder familien å lykkes her og derfor fortsetter med familien som primære motivasjonskilde. Man kan spørre seg om denne nummenheten skyldes at livet har vært hektisk og utfordrende i mange år, mens de nå på et vis begynner å lande i Norge og innser at det er her de skal være. Kan det være at når tempoet senker seg noe, vil de vonde erfaringene man kanskje ikke har bearbeidet innhente en og påvirke livsgleden? En informant snakker om hvordan det oppleves å ikke klare å fri seg fra, eller bearbeide vonde erfaringer og beskriver da en følelse av nummenhet:

Når du har det veldig vanskelig i livet, du får en del tanker, vonde tanker. Du tenker på det du ikke har fått eller klart. Og etter hvert, når du ser at det er for sent eller at du ikke kommer til å klare og bearbeide det, så begynner du å få en følelse av at ting ikke er nøye for deg. Det er også litt hat i meg på grunn av urettferdigheten. Jeg har veldig vondt i hjertet, fordi jeg har opplevd så mye rasisme i Iran for eksempel.

I denne delen har vi sett på hvordan informantene opplever at de er heldige og har muligheter til å skape seg et bedre liv i Norge, som de selv aktivt jobber for å oppnå. Samtidig kan vi ane en bakside av medaljen, der det kan bli utfordrende å ta tak i det som er vanskelig fordi de skylder seg selv og familien å være takknemlig og lykkes. Samtidig flytter de fleste av informantene fort fokuset tilbake til at det er de selv som er ansvarlige for å få et godt liv og at denne motivasjonen derfor driver dem videre, slik vi vil se i neste tema.

4.4.7 Vektlegging av det gode i situasjonen

Viktigheten av å fokusere på framtiden istedenfor fortiden er et tema som går igjen.

Informantene forteller at de prøver å ikke tenke så mye på fortiden, fordi det uansett ikke er

noe de får gjort noe med. De forteller at de «må bare gå videre med det». Det fokuseres på de positive aspektene ved livet, sånn som dette sitatet illustrerer:

Når jeg tenker på de vonde opplevelsene gråter jeg bare, spesielt når jeg husker de tingene jeg har sett. Men nå tenker jeg at det er helt greit fordi livet mitt nå er bra, jeg jobber, går på skole og har det ikke så vanskelig lenger. Derfor tror jeg det vil gå bra med meg.

Noen av informantene forteller at de ikke kan snakke med venner eller andre om det de har opplevd, da det ikke er vanlig der de kommer fra. Samtidig erkjenner de at det er tungt å bære på de vanskelige tankene alene. Det å fortelle seg selv at det går bra og at de er heldige kan derfor være et alternativt forsøk på å oppnå en opplevelse av sammenheng, gjennom meningsfullhet. Meningsfullhet er en av de tre kjernekomponentene i Antonovskys (2012) teori om opplevelse av sammenheng. Å oppleve sammenheng kan være utfordrende dersom de bærer på mange av de tunge tankene alene. Et forsøk på å mestre dette kan ligge i det å finne mening gjennom for eksempel å fortelle seg selv at man er heldig.

Det å fokusere på positive sider ved situasjonen sin er også en av mestringsstrategiene som Raghallaigh og Gillian (2010) fant. Dette synspunktet og mestringsstrategien uttrykkes gjennom å fokusere på muligheter de har her og være takknemlig for det, fremfor det de ikke kan gjøre noe med. Slik som denne informanten uttrykker når han forteller om ventetiden på oppholdstillatelse:

Men jeg prøvde alltid, være liksom, kanskje man kan kalle det å lure seg selv. Jeg skal ikke tenke på papirer nå, jeg skal ikke tenke på opphold. Jeg skal begynne å lære ting. Så fra dag én, jeg begynte å lære norsk og prøvde å gjøre mye bra på skolen. Det fikk meg til å ikke tenke så mye på oppholdet. Og det samme gjorde jeg hele veien, så jeg bare leverte papirene og bare: ok, glem det også bare jobber du. Bare lær nå, for uansett om du lærer noe er det bare bra, for ingen kan ta fra deg det du har lært. Så jeg bare fortsatte å lære ting. Så jeg fortsetter å bruke den metoden.

Informanten forteller hvordan det å skifte fokus til å lære norsk og gå på skole gjorde at han tenkte mindre på oppholdet, og at han fortsetter å bruke denne metoden. Det å leve med usikkerhet knyttet til oppholdstillatelse kan medføre et høyt stressnivå. Ved å klare å benytte seg av skolen som en mestringsressurs kan informanten selv bidra til å redusere sin opplevelse av stress (Cohen & Wills, 1985; Samdal et al., 2017).

Flere av informantene fokuserer på hva de kan gjøre for å endre situasjonen sin, og ser ut til å finne mening i det at de selv kan påvirke viktige områder i livet sitt. Samtidig er de klar over at det er visse ting som gjør at det kan være utfordrende for dem. Likevel forstås ofte dette også som noe positivt, at de klarer det til tross for at det er vanskelig og at det derfor er en enda større mestringsbragd, slik som denne informanten belyser med dette sitatet:

Fordi min opplevelse er at det kanskje er mer vanskelig for meg og hvis jeg klarer det, da blir jeg enda ekstra glad for det. Fordi jeg vet hvor mye jeg har jobbet for det, ikke sant. Det har vært mer vanskelig for meg enn andre, da blir jeg mer glad for det og.

Til tross for utfordringer og vanskelige tanker, ser det ut til at informantene klarer å se det positive i situasjonen sin og fokuserer på det. Å tenke positivt blir derfor en viktig mestringsstrategi for informantene. Videre vil vi se på andre måter de jobber med seg selv på.

4.4.8 Arbeid med seg selv

Informantene presenterer også konkrete ting de gjør når de opplever vanskelige tanker. Det å skrive ned vanskelige tanker er gjennomgående hos flere, og da spesielt de som ikke snakker med sine nære om det som er vanskelig. Nyttene ved å skrive ned det vanskelige blir illustrert i følgende sitat:

Så det jeg gjorde var at når jeg er veldig lei, sur eller helt skuffet over alt så tok jeg fram en skrivebok og skrev ned alt som var vondt inni meg på papiret. Det hjelper meg ved at det ble en trening i å skrive og det hjelper ved at alt det vonde ble på en tatt ut av hodet gjennom skrivingen og til slutt brant jeg det arket.

Det å skrive blir for denne informanten både en måte å trene på norsk skriftspråk, samt en form for selvterapi ved å lufte det som er vanskelig for senere å kvitte seg med det ved å brenne arket med tankene på.

Andre løfter fram nytten ved å distrahere seg fra de vonde tankene gjennom musikk eller å lese bøker. Noen tok i bruk denne strategien for å komme seg gjennom flukten og har fortsatt med det samme for å håndtere de vanskelige tankene som kommer i Norge. En av informantene hadde kun med seg én bok på flukten som han leste om og om igjen, og denne er fortsatt en trygghet og distraksjon den dag i dag. Han forteller at «Jeg hadde en bok med

meg som jeg kjøpte i Iran. Da jeg aldri hadde reist alene leste jeg i boken når det ble vanskelig og det gjør jeg fortsatt.»

Da vi spurte informantene om hvordan de taklet det når vanskelige tanker oppstår, svarte flere at de håndterte det ved å trene. En informant forteller at han sliter med å sove, og at han derfor prøver å være aktiv om dagen slik at han blir sliten og det blir lettere for han å sove.

Det er vanskelig for informantene å vite hvem de kan stole på og noen vil heller ikke dele for mye personlig med andre, i frykt for at de belaster andre, skremmer dem bort eller at de ikke forstår. Noen av dem forteller at det derfor er bedre å være for seg selv med tankene sine. En informant sier at når han tenker mye på de vanskelige tingene, drar han ut i naturen og går tur. Naturen kan for flere være et fristed og et sted som ikke krever at de forholder seg til noe annet enn naturen der og da. Andre treningsformer som styrke og fotball trekkes også fram som positive strategier for å håndtere vanskelige tanker. Trening kan på denne måten gi informantene muligheter til å mestre.

Flertallet bearbeider de vanskelige tankene ved å snakke med noen fra den private sfære, det være seg familie, venner, psykolog eller gjennom bønn. Det var ikke alle som opplever dette som en trygghet eller mulighet, men for noen oppfattes denne strategien som vesentlig. Flere kontaktet nære i forbindelse med søvnutfordringer: «Hvis jeg fortsatt ikke fikk sove brukte jeg mobiltelefonen for å høre på musikk for eksempel. Eller jeg valgte å be en bønn og hvis noen av mine venner var våkne så kanskje jeg ringte dem og snakket med de». Det å be om hjelp og støtte fra nære kan redusere informantens opplevelse av stress knyttet til vanskelige tanker (Samdal et al., 2017). Dette ga rom for å få utløp for det vonde og bli møtt på dette.

Flere informanter forteller om hvor godt det føltes å kunne gråte og få ut følelsene, som kan illustreres ved sitatet «vi utagerer eller gråter for å slippe ut det vi har i hjertet.» En kan tenke seg at det er de mest ressurssterke som klarer å be om hjelp, slik som informanten som forteller «jeg søkte selv og gikk flere ganger til psykolog. Det hjalp faktisk veldig mye.» Han forteller også at for å få hjelp til å mestre det vanskelige måtte han bli gjort oppmerksom på at dette er en rettighet han har. Denne rettigheten mener han burde fremmes i mye større grad, da skam og ære hindrer mange fra å benytte seg av rettigheten.

Her ser vi hvordan informantene har ulike aktiviteter som de benytter seg av for å håndtere det som er vanskelig, og hvordan de på denne måten jobber med seg selv. Videre vil vi se på hvordan det å hjelpe andre også er en arena for mestring.

4.4.9 Hjelp andre

Alle informantene snakker om at de ønsker å hjelpe andre på en eller annen måte. Også her har jobb en sentral rolle. Flesteparten jobber eller utdanner seg til å jobbe innen helse- og omsorg. En informant som har søkt på utdanning innenfor sosialfag sier dette:

Jeg vil jobbe, jeg vil hjelpe de menneskene fordi jeg har opplevd det jeg har opplevd. Jeg har opplevd asylmottaket for barn, jeg har opplevd barnevernet, jeg har opplevd visse ting som jeg husker selv. Jeg kan gjøre annerledes for noen andre som er på samme sted.

En annen informant sier dette om sitt valg av yrkesretning:

Jeg var veldig usikker da jeg skulle velge helse og sosial, men så etter hvert fant jeg ut ting i meg selv jeg ikke så i andre. Jeg fant ut at jeg bryr meg veldig mye om folk som har det vanskelig, jeg har lyst til å hjelpe til. Jeg fant i meg at jeg er glad i å jobbe med mennesker, klarer å bry meg og klarer å oppføre meg. Fordi det er sånne styrker man finner i seg selv, hvis man ikke har det så klarer man ikke det.

Informanten reflekterer over hva som trengs for å jobbe innenfor helse og omsorg, og trekker fram kvaliteter han innehar som gjør at man klarer jobben. Han beskriver en form for mestringsforventning, i det at han har styrker som ikke alle innehar, og som gjør at han vil mestre denne jobben. Det å hjelpe andre identifiseres som en sterk motivasjon.

De som ikke jobber innenfor helse og omsorg, har valgt yrker eller studier der de kan hjelpe mennesker på andre måter. En informant som jobber innenfor håndverkerbransjen, forteller at han kan hjelpe til med å bygge hus. Tre av informantene som ikke har sin primærjobb innenfor helse og omsorg, har likevel deltidsjobber innenfor denne sektoren. Flere av informantene er også aktive i frivillig arbeid eller er med i politiske organisasjoner som de begrunner med et ønske om å hjelpe.

Motivasjonen for å stille opp som informanter for dette prosjektet ble også begrunnet med at de ønsker å hjelpe andre i samme situasjon. Antonovsky (2012) mener at en avgjørende faktor for sterk opplevelse av sammenheng (OAS) er at individet har aspekter ved eller aktiviteter i livet som er viktige. Dette handler om meningsfullhetskomponenten i OAS. Det å hjelpe andre kan bidra til informantene opplever at deres innsats er viktige for andre. Dette kan gi indre tilfredstillelse, samtidig som man kan trekke inn Honneths tredje sfære av anerkjennelse: solidaritet. Ved å tilby fellesskapet egenskaper og ressurser gjennom arbeidet

sitt eller andre måter å hjelpe på, kan de oppleve at de får anerkjennelse og tilknytning til fellesskapet (Ellingsen & Skjefstad, 2015).

Informantene kommer fra kulturer hvor de er vant til å hjelpe hverandre og fellesskapet settes foran individenes behov. De er vant til å bo med flere generasjoner under samme tak, mens i Norge bor de eldre i større grad separat fra familien. Som trukket fram i delkapittelet om akkulturasjon, savner informantene fellesskapet de opplevde i hjemlandet. Derfor kan det tenkes at de finner igjen noe av dette i de institusjonaliserte omsorgs- og hjelpetilbudene. På den måten er de del av noe større enn dem selv, og har tilhørighet i et sosialt felleskap som Cohen & Wills (1985) trekker fram som en form for mestringsressurs som kan bidra til å redusere opplevelsen av stress.

En av informantene gir her en beskrivelse av sin motivasjon for å jobbe innenfor helse- og omsorg:

Jeg jobber på sykehjem fordi jeg har interesse for det, fordi jeg liker å hjelpe en del mennesker så samtidig så er det en jobb for meg. Jeg tenker både og, samtidig jeg hjelper noen som trenger hjelp. Så det er to måter å tenke på, du bare gjør det fordi det er jobb eller du gjør det fordi du har interesse for det og.

Informanten beskriver hvordan han kan dekke flere områder i livet gjennom jobb. På en side er jobb en arena for å hjelpe andre. På en annen side er informantene nødt til å jobbe fordi de ikke har foreldre som støtter dem økonomisk, og de er under offentlig omsorg. Som tidligere beskrevet er selvstendighet viktig for informantene. Jobb gir økonomisk frihet og trygghet, og bidrar på denne måten til at informantene kan oppleve å mestre gjennom å forsørge seg selv. Kanskje kan det derfor også være strategisk å velge yrker hvor etterspørselen etter arbeidskraft historisk sett har vært stor, og hvor det er spådd en økning i etterspørselen (Hjemås et al., 2019). Samtidig kan jobb være en faktor som styrker informantenes opplevelse av sammenheng, da jobb blir en ressurs som styrker deres muligheter til å takle voksenlivets krav og utfordringer.

Sammenfatning

For å sammenfatte, har vi nå sett på hvordan informantene opplever og forstår sin situasjon. Vi har trukket fram ulike mestringsstrategier de tar i bruk, der det å holde seg opptatt er den mest fremtredende. Samtidig viser informantene en evne til å snu en utfordrende bakgrunn til

en styrke og på denne måten holde motivasjonen oppe og fortsette fremover. De tar i bruk konkrete aktiviteter for å bearbeide og mestre vonde opplevelser, og opplever mening ved å hjelpe andre gjennom jobb eller frivillighetsarbeid.

Kapittel 5: Diskusjon og konklusjon

Vi vil nå diskutere funnene fra denne studien og se de i lys av tidligere forskning som vi har presentert i kapittel en og to. Deretter presenterer vi oppgavens praktiske implikasjoner og anbefalinger for videre forskning.

5.1 Oppgavens utgangspunkt og tilnærming

Studien startet med følgende forskningsspørsmål: Hvordan forstår og mestrer enslige mindreårige fra Afghanistan sin situasjon i overgangen til voksenlivet i Norge? Vi intervjuet 13 afghanske menn mellom 18 og 25 år som kom til Norge som enslige mindreårige asylsøkere. Intervjuene ble transkribert og analysert ved hjelp av tematisk analyse, med en fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming. Etter å ha skissert en bakgrunn så vi på tre hovedtema i analysen: akkulturasjon, anerkjennelse og mestringsstrategier. Dette er ting de er opptatt av, men som blir formulert i studien på et litt mer abstrakt nivå og som de i større grad uttrykker på sine måter. Vi kaller deres opplevelser for kampen for anerkjennelse, mestrings- og akkulturasjonsstrategier, men har søkt å bevege oss innenfor informantenes egne erfaringer.

Vi vurderer at de tre teoretiske perspektivene utfyller hverandre og hadde vi brukt bare en av teoriene ville vi fått et annet bilde av deres situasjon. Akkulturasjon handler om den spesielle situasjonen de befinner seg i og sier derfor noe om forutsetningene de har i Norge. Kampen for anerkjennelse er viktig for alle mennesker, men det mulighetsrommet og de forutsetningene informantene har for anerkjennelse skiller seg ut og må sees i lys av den akkulturasjonsprosessen de går gjennom for en helhetlig forståelse. Alle mennesker benytter seg av mestringsstrategier, og for å forstå enslige mindreårige flyktnings strategier er det vesentlig å se strategiene i forbindelse med den spesielle situasjonen de befinner seg i. Denne spesielle situasjonen blir belyst ved bruk av teori om akkulturasjon og anerkjennelse, og slik komplementerer de tre teoretiske perspektivene hverandre.

Så hva har vi funnet og hvordan står dette seg i forhold til tidligere forskning?

5.2 Informantenes forståelse og mestring av sin situasjon i overgangen til voksenlivet

Vi har vært opptatt av overgangen til voksenlivet, og hvordan informantene mestrer og forstår denne situasjonen. Informantene har gjennom flukten fått erfaringer som har merket dem for livet. Deretter har de kommet til et nytt land hvor de befinner seg i en radikalt annerledes situasjon enn i hjemlandet, samtidig som de skal bli voksne. Den nye virkeligheten gjør at de ser sin egen barndom i et annet lys og blir konfrontert med det – som igjen gjør at de kan stille seg eksistensielle spørsmål.

Vi har forsøkt å bygge en forståelse som er mer helhetlig enn mange andre har gjort, ved hjelp av de tre teoretiske perspektivene vi har valgt, en strategi som viser kompleksiteten i situasjonen til informantene. De flykter for et bedre liv, men det koster.

Informantene har objektivt sett hatt en vanskelig situasjon, men viser hvordan de evner å mobilisere indre og ytre ressurser på tross av dette. De forsøker å finne fotfeste i ny kultur, søker mestring og anerkjennelse og er ikke villige til å gi opp, selv om oppgaven er stor. Vi identifiserer en sterk vilje til å lykkes og ambisjoner om et godt liv. I likhet med rapporten fra NTNU samfunnsforskning fant vi også at enslige mindreårige blir påvirket, på godt og vondt, av forventninger fra familien i hjemlandet (Svendsen et al., 2018). På den ene siden kan det fremme motivasjon for å gjøre det bra på skolen og i jobb, men på en annen side kan forventningen om å lykkes bli for krevende å leve opp til. Svendsen et al. (2018) påpekte et behov for forskning på enslige mindreåriges vei inn i voksenlivet, spesielt i lys av minoritetsbakgrunn og integreringsprosessen. Paulsen et al. (2020) har forsket på enslige mindreåriges overgang til voksenlivet. Våre funn støtter opp om deres funn som viser at det er behov for en anerkjennende praksis i denne overgangen. Ved bruk av teori om akkulturasjon finner vi også at det kan være et behov for å ta i betraktning de kulturelle aspektene som preger denne gruppens overgang. Kulturelle verdier som ære står sterkt hos flere av informantene og det er også noe de selv setter klare ord på. Dersom de ikke lykkes, har det ikke bare konsekvenser for dem, men også for familien. Hos mange er dette en viktig motivasjon for å lykkes, og de er opptatt av det kollektive. Derfor kan det også være lite rom for å gi uttrykk for at ting blir vanskelig, og frykten for å miste ære kan for enkelte bli en hindring i å oppsøke hjelp til å bearbeide tidligere erfaringer. De uttalte kulturelle utfordringene vi finner i vår analyse, svarer til behovet for forskning som etterspørres i rapporten til Svendsen et al. (2018). Så vidt vi vet er det ikke i like stor grad forsket på enslige mindreåriges akkulturasjonsprosess i overgangen til voksenlivet, og hvordan den oppleves

med deres egne ord. Våre funn viser at de selv er aktivt opptatt av å bli integrert og at de forsøker å forene og tilpasse deler av afghansk og norsk kultur i sin norske hverdag. De fleste konkluderer med at det er en fordel å ha inngående kunnskap til flere kulturer. Forståelsen av dette er i seg selv et element i mestring av tilværelsen.

Samtlige av våre informanter har opplevd manglende tilgang på informasjon om tilbud og rettigheter, noe studien til Paulsen et al. (2020) trekker fram som et av de viktigste områdene å arbeide anerkjennende på for å bedre integreringen. Flere av informantene retter kritikk mot systemet for å ikke legge bedre til rette for muligheter til å bli integrert.

Informantene opplever ulik behandling og uttrykker en frustrasjon over å bli undervurdert på bakgrunn av at de mangler språk, bli holdt utenfor fellesskap og mangel på anerkjennelse for prestasjoner. På tross av dette kjemper de en tydelig kamp for å få økt anerkjennelse i de ulike anerkjennelsessfærene. I kampen for anerkjennelse opplever de en usikkerhet knyttet til nære relasjoner. Flere av informantene opplever sosial støtte i familien i hjemlandet, men den er begrenset. Dette støtter oppunder funn fra tidligere forskning, som i en artikkel av Paulsen (2018). Hun fant at mangelen på støtte i uformelle nettverk blir ekstra utfordrende i overgangen til voksenlivet, hvor den formelle støtten også avsluttes når eventuelle hjelpetiltak endres eller opphører. Nesten samtlige av informantene i denne studien trekker frem viktigheten av vennskap som sosial støtte, noe Paulsen (2018) også fant i sin studie. Dette ser ut til å skyldes at vennskapene blir med dem videre, mens den formelle støtten fra for eksempel barnevernet trekker seg ut. Samtidig er det flere av våre informanter som også vektlegger viktigheten av de formelle relasjonene som endres til uformelle relasjoner ved at de holder kontakten etter at omsorgstilbudet opphører. Dette blir spesielt viktig da ettervern ikke dekker det emosjonelle aspektet, men i større grad er opptatt av det praktiske.

Slik de irske forskerne Raghallaigh og Gillian (2010) påpeker, eksisterer symptomer på stress og mestringsstrategier parallelt, da mestringsstrategier er forsøk på å håndtere nettopp stress. Informantene har fortalt om vanskelige opplevelser og utfordringer, samtidig med at de tar i bruk ulike strategier for å mestre disse. I likhet med Raghallaigh og Gillian (2010), fant vi også at enkelte av strategiene handler om å holde vonde tanker på avstand ved å holde seg opptatt eller undertrykke følelser. Det gjøres for eksempel gjennom jobb eller ved å fortelle seg selv og andre at det går bra.

Svendsen et al. (2018) trekker også fram at enslige mindreåriges stemme og et styrkeperspektiv savnes i forskningen, gjerne samtidig med de psykososiale belastningene.

Styrkeperspektivet setter lys på at samtidig som informantene er i en krevende situasjon, viser også analysen hvordan informantene på konstruktive måter (re)definerer sin forståelse ved at de for eksempel omgjør forståelsen av fortiden til å bli en iboende ressurs de kan bruke når de møter på utfordringer i Norge. På mange måter er en av de største ressursene de har deres forståelse av og perspektiv på sin situasjon. Analysen har også vist hvordan informantene tar aktive valg for å jobbe med seg selv for å få det bedre, samt hvordan flesteparten også jobber aktivt for at andre skal få det bedre. Det at samtlige har valgt seg yrker innen helse- og omsorg er påfallende. Siden de mangler den støtten norske ungdommer har, må informantene i større grad velge strategisk og de opplever selv at det er mindre rom for å feile på grunn av manglende sikkerhetsnett. Helse- og omsorgsykker er områder der man er tilnærmet sikret jobb, samtidig med at det er en arena der informantene kan mestre og være en del av et fellesskap. Denne tilsynelatende veloverveide begrunnelsen for valg av yrke er ikke noe vi har sett utforsket i tidligere forskning på enslige mindreårige.

Lidén et al. (2020) fant i sin studie at enslige mindreårige opplever overgangen når de fyller 18 år som en stor forandring. Ofte blir de nødt til å flytte fra bofellesskapene fordi de da regnes som voksne, og dette kan oppleves krevende og ensomt. Vår studie støtter oppunder det, da informantene har uttrykt hvor brå denne overgangen oppleves. Samtidig er det flere av informantene som har pekt på at de på det tidspunktet allerede er blitt såpass selvstendige, eller «overselvstendige», at de opplever å mestre dette på en god måte. Likevel avdekkes også et savn etter å få lov til å være barn. Det kan tenkes at andre også oppfatter dem som selvstendige og at deres behov blir underkommunisert både av dem selv og av andre. Studien vår har også pekt på viktigheten av anerkjennelse fra et støttende nettverk, som Lidén et al. (2020) i sin forskning kaller viktige suksessfaktorer.

Vår studie har ikke funnet at enslige mindreårige har en opplevelse av at ettervern er et av de mest effektive tiltakene, slik som kunnskapsoppsummeringen til NTNUs samfunnsforskning peker på (Svendsen et al., 2018). Det praktiske er på plass, men de emosjonelle og relasjonelle behovene er vanskeligere å dekke. Det skal nevnes at dette ikke var et fokusområde under intervjuene, og at en form for ettervern også kan finne sted i mer uformelle relasjoner. Det som derimot samsvarer med våre funn er deres funn som viser at gruppen enslige mindreårige er mer motstandsdyktige, på tross av at de ansees som en mer sårbar gruppe.

Nå som vi har sett på de teoretiske implikasjonene for studien vår, vil vi ta for oss de praktiske implikasjonene og anbefalinger for videre forskning.

5.3 Studiens praktiske implikasjoner og anbefalinger

Vi håper denne studien kan øke kunnskapen om og forståelsen for enslige mindreåriges opplevelse av livet i overgangen til voksenlivet i Norge, og hvordan de mestrer denne situasjonen. Forståelsen for hva de selv anser som utfordrende og de mestringsstrategiene de velger å ta i bruk, kan være nyttig i utformingen av omsorgstilbud. Ut fra analysen kan det se ut til at flesteparten av informantene bruker det å holde seg opptatt og undertrykke følelser som en mestringsstrategi. Når de mister mye av det formelle støtteapparatet i overgangen til voksenlivet og det for noen oppleves som skamfullt å be om hjelp, kan denne allerede sårbare gruppen i overgangen til voksenlivet bli enda mer sårbar. Samtidig viser våre funn og tidligere forskning til at dette er en gruppe som har mange iboende ressurser. For å støtte opp om disse kan det være ønskelig at tiltak som informantene selv uttrykker behov for, implementeres i arbeidet med enslige mindreårige, både i ankomstfasen og kanskje spesielt i overgangen når de fyller 18 år og ansees som voksne. Vi ser at informantene uttrykker et behov for hjelp som ikke bare er av praktisk art, og noen kommer også med forslag til tiltak for å forbedre integrering og tilværelsen for enslige mindreårige.

Vi håper at denne oppgaven kan være med på å belyse hvordan flyktninger kan forstås som en ressurs og hvordan det oppleves å tre inn i voksenlivet samtidig som man skal navigere i en annen kultur med andre normer og sosiale koder. Kunnskap om hvilke utfordringer enslige mindreårige har, og hvilke mestringsstrategier som tas i bruk, kan bidra til å avdekke hva de trenger hjelp til. Som nevnt i innledningen viser statistikken at andelen aktive (i utdanning eller arbeid) enslige mindreårige fra Afghanistan synker seks år etter bosetting, og at det ser ut til å skyldes at de som avslutter utdanningen sin ikke går ut i arbeid. Kan det ha en sammenheng med at de fortsetter i høyt tempo under utdanning, og når de stopper opp blir det vanskelig uten distraksjoner og uformell støtte? Eller er det et resultat av diskriminering i arbeidsmarkedet? En anbefaling for videre forskning kan derfor være å forske på de som er under utdanning og de behovene de har. Kanskje man kan finne løsninger som kan være forebyggende, slik at flere går rett ut i jobb eller høyere utdanning?

En potensiell svakhet ved studien kan være at det ikke ble fokusert på forskjeller i omsorgstilbudet de fikk da de kom til Norge, med et skille på over eller under 15 år. Samtidig har vår studie fokusert på opplevelser og mestringsstrategier for informantene som en helhetlig gruppe og har ikke identifisert store forskjeller som kan forklares med alder. Det kunne vært interessant og forsket videre på dette, da Norge får kritikk fra FNs

menneskerettighetskomite for den praksisen som nå er lovfestet. Hvilke praktiske konsekvenser har det at UDI har ansvaret for de mellom 15 og 18 år, og ikke barnevernet?

En Fafo-rapport fra 2018 pekte på store mangler i omsorgstilbudet for de mellom 15 og 18, som UDI har ansvar for, både når det gjelder kosthold, søvn, opplevd trygghet og sikkerhet og relasjonsarbeidet som de enslige mindreårige opplever (Sønsterudbråten et al., 2018). Det stilles andre krav til faglighet, bemanning og tilsyn, da UDI selv fører tilsyn på sine ansvarsområder, mens barnevernet blir ført tilsyn med av Statsforvalteren. En forskrift som utdyper hvilke krav det skal være til omsorgen i UDI sitt tilbud er under utvikling. Denne forskriften vil legge føringer for behandlingen av enslige mindreårige flyktninger mellom 15 og 18 år. Vi tenker dette er et viktig fokus i fremtidig forskning på enslige mindreårige flyktninger. Her kan man stille spørsmål om enslige mindreåriges flyktningstatus veier tyngre enn deres status som barn.

Et annen interessant innfallsvinkel for videre forskning, er å forske på om de enslige mindreåriges sterke vilje til å lykkes handler om kulturelle trekk eller om det er en bivirkning av de erfaringene de har gjort seg. Kanskje kunne man intervjuet enslige mindreårige fra flere ulike kulturer og sett på forskjeller og likheter i deres opplevelser og motivasjon. For videre sammenligningsgrunnlag kunne man intervjuet etniske norske ungdommer om deres opplevelse av overgangen til voksenlivet – hva skiller dem fra enslige mindreårige?

Med tanke på videre fokus på kultur, opplevde vi i flere av intervjuene at informantene selv nevnte at de tilhørte ulike folkegrupper, som for eksempel Hazara. Hazaraene er en gruppe som i Afghanistan har blitt diskriminert, og politisk og økonomisk marginalisert (Landinfo, 2017). Det kan tenkes at dette har hatt påvirkning på hvordan de forstår seg selv og sin situasjon. Vi har ikke vært systematisk opptatt av hvilke etniske grupper informantene tilhører, men forskning på dette kunne bidratt til å avdekke om det er sammenhenger mellom folkegruppertilhørighet og hvilke perspektiver de har på verden.

En siste anbefaling er å analysere opplevelsene til enslige mindreårige ved bruk av teori om posttraumatisk vekst. Den økte opplevelsen av modenhet etter traumatiske erfaringer vitner om det samme Glad et al. (2013) fant i sin forskning på ungdommer med ulike traumatiske erfaringer, hvor økt modenhet var det mest fremtredende funnet. Her forstås økt modenhet som posttraumatisk vekst og som en positiv bieffekt av traumatiske erfaringer. Kan dette bidra til å forstå hvorfor noen flyktninger klarer seg såpass godt etter flukten?

Litteraturliste

- Antonovsky, A. (2012). *Helsens mysterium: den salutogene modellen* (A. Sjøbu, Overs.). Gyldendal akademisk. (Opprinnelig utgitt i 1987).
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2). <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bufdir. (2018, 5. september). *Æresrelatert vold*. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/Negativ_sosial_kontroll_tvangsekteskap_og_aresrelatert_vold_en_veileder_til_barnevernstjenesten/Fenomenforstaelse/Aresrelatert_vold/
- Bufdir. (2020, 28. august). *Ungdom og psykiske vansker*. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. https://www.bufdir.no/Foreldrehverdag/Ungdom/Ungdom_og_psykiske_vansker/
- Cohen, S. & Wills, T. A. (1985). Stress, Social Support, and the Buffering Hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310-357. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.98.2.310>
- Dalgard, A. B. (2016). *90 prosent fra Afghanistan i arbeid og utdanning etter fire år* [Statistikk]. Statistisk sentralbyrå. https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/90-prosent-fra-afghanistan-i-arbeid-og-utdanning-etter-fire-ar?fbclid=IwAR29nE5R5kDAACMI3BH417B_8yQ8vmfSb1k7QPmO7MMOdEiyOG84e-4qn78
- Drageset, S. & Ellingsen, S. (2011). Å skape data fra kvalitativt forskningsintervju. *Sykepleien forskning (Oslo)*, (4), 332-335. <https://doi.org/10.4220/sykepleief.2011.0027>
- Ellingsen, I. T. & Skjefstad, N. S. (2015). Anerkjennelse, myndiggjøring og brukermedvirkning. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid : en grunnbok* (s. 97-111). Universitetsforlaget.
- Eriksen, T. L. (2017). Frantz Fanon: Hvor kommer de gode teoriene fra? - Om frigjøringskamp, radikal empati, revolusjonær humanisme og avkolonisering av samfunnsteorier. *Agora*, (1), 6-68.
- Fjørtoft, K. (2009). Nancy Frasers kritikk av Axel Honneths anerkjennelsesteori. *Agora*, 27(4), 61-77. http://www.idunn.no/agora/2009/04/nancy_frasers_kritikk_av_axel_honneths_anerkjennelsesteori

- Glad, K. A., Jensen, T. K., Holt, T. & Ormhaug, S. M. (2013). Exploring self-perceived growth in a clinical sample of severely traumatized youth. *Child Abuse Negl*, 37(5), 331-342. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2013.02.007>
- Hjemås, G., Holmøy, E. & Haugstveit, F. (2019). *Fremskrivninger av etterspørselen etter arbeidskraft i helse- og omsorg mot 2060* (12). SSB. https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/_attachment/386122?_ts=16a9b1eef68
- Honneth, A. (2008). *Kamp om anerkjennelse: om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk* (L. Holm-Hansen, Overs.). Pax. (Opprinnelig utgitt i 1992).
- Hovland, B. I. (2014, 10. oktober). Betaling av forskningsdeltakere. *Forskningsetisk bibliotek*. <https://www.forskningsetikk.no/ressurser/fbib/personvern/betaling-av-forskningsdeltakere/>
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. (2016, 16. desember). *Hjelp til enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger*. IMDI. <https://www.imdi.no/hjelpeflyktninger/hjelpe-enslige-mindrearige/>
- Jacobsen, D. I. (2010). *Forståelse, beskrivelse og forklaring : innføring i metode for helse- og sosialfagene* (2. utg.). Høyskoleforlaget.
- Jensen, T. K., Skar, A.-M. S., Andersson, E. S. & Birkeland, M. S. (2019). Long-term mental health in unaccompanied refugee minors: pre- and post-flight predictors. *Eur Child Adolesc Psychiatry*, 28(12), 1671-1682. <https://doi.org/10.1007/s00787-019-01340-6>
- Jenssen, D. (2021). Kapittel 5: Den kritiske tilnærminga - under publisering. I *Vitenskapsteori i sosialt arbeid*.
- Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P. A. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Abstrakt.
- Johannessen, B. (2021, 6. april). *Afghanistan*. Store Norske Leksikon. Hentet 17. april 2021 fra <https://snl.no/Afghanistan>
- Johannessen, L. E. F., Witsø Rafoss, T. & Børve Rasmussen, E. (2018). *Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Universitetsforlaget.
- Kirkeberg, M. I. & Lunde, H. (2019, 21. januar). *Tre av fire enslige mindreårige flyktninger i arbeid eller utdanning*. <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/tre-av-fire-enslige-mindrearige-flyktninger-i-arbeid-eller-utdanning>
- Kirkeberg, M. I. & Lunde, H. (2021, 3. mai). *Store inntektsforskjeller blant enslige mindreårige flyktninger*. SSB. <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/store-inntektsforskjeller-blant-enslige-mindrearige-flyktninger>

- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (T. M. Anderssen & J. Rygge, Overs.; 3. utg.). Gyldendal akademisk.
- Landinfo. (2017). *Afghanistan: Hazaraer og afghansk opprørsbevegelse*. <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2018/03/Afghanistan-Hazaraer-og-afghansk-oppr%C3%B8rsbevegelse-03102016.pdf>
- Lazarus, R. S. & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping* (S. Folkman, Red.). Springer Pub. Co.
- Lidén, H., Aasen, B., Seeberg, M. L. & Staver, A. B. (2020). *Fra bosetting til voksenliv: Den kommunale tjenestekjeden for enslige mindreårige flyktninger* (1). I. f. samfunnsforskning. <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmllui/bitstream/handle/11250/2641091/Fra%2bbosetting%2btill%2bvoksenliv.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Lindseth, A. & Norberg, A. (2004). A phenomenological hermeneutical method for researching lived experience. *Scand J Caring Sci*, 18(2), 145-153. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6712.2004.00258.x>
- Meld. St. 13 (2018–2019). *Muligheter for alle — Fordeling og sosial bærekraft*. Finansdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-13-20182019/id2630508/?ch=1>
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis : an expanded sourcebook* (2. utg.). Sage.
- Møller, L. (2008). *Anerkendelse i praksis : om utviklingsstøttende relationer*. Akademisk forl.
- NKVTS. (2009-2024). *Enslige mindreårige asylsøkere: Kartlegging av traumeerfaringer og psykisk helse*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Hentet 6. mai fra <https://www.nkvts.no/prosjekt/enslige-mindrearige-asylsokere-kartlegging-av-traumeerfaringer-og-psykisk-helse/>
- NOAS. (2017). *En gjennomgang av midlertidig opphold til enslige mindreårige asylsøkere*. https://www.noas.no/wp-content/uploads/2017/10/EMA-notat_web.pdf
- Paulsen, V. (2018). Et anerkjennelseperspektiv på oppfølging av ungdom i barnevernet i overgangen til voksenlivet – fra teori til praksis. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 95(4), 224-237. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2018-04-02>
- Paulsen, V., Riise, A. & Berg, B. (2020). Enslige mindreåriges vei inn i voksenlivet – behov for anerkjennende praksis. *Fontene forskning*, 13(2), 21-43.

- Raghallaigh, M. N. & Gilligan, R. (2010). Active survival in the lives of unaccompanied minors: coping strategies, resilience, and the relevance of religion. *Child & family social work*, 15(2), 226-237. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2009.00663.x>
- Risjord, M. (2014). *Philosophy of Social Science: A Contemporary Introduction*. London: Taylor and Francis. <https://doi.org/10.4324/9780203802540>
- Sam, D. L. & Berry, J. W. (2010). Acculturation: When Individuals and Groups of Different Cultural Backgrounds Meet. *Perspect Psychol Sci*, 5(4), 472-481. <https://doi.org/10.1177/1745691610373075>
- Samdal, O., Wold, B., Harris, A. & Torsheim, T. (2017). *Stress og mestring* (IS-2655). Helsedirektoratet. https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/stress-og-mestring/Stress%20og%20mestring.pdf/_attachment/inline/11df8af9-831e-4535-aaef-43178fa9b389:faf7b30a63b6004ff91eb7d4bbf2c6a89c4d4718/Stress%20og%20mestring.pdf
- Skytte, M. & Kjærum, H. (2008). *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid* (2. utg.). Gyldendal akademisk.
- Soest, T. & Hyggen, C. (2013). Psykiske plager blant ungdom og unge voksne – hva vet vi om utviklingen i de siste årtiene? I T. Hammer & C. Hyggen (Red.), *Ung voksen og utenfor: mestring og marginalitet på vei til voksenliv* (s. 88-109). Gyldendal Akademisk.
- SSB. (2020). *Enslige mindreårige flyktninger 1996-2018* [Statistikk]. <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/enslige-mindrearige-flyktninger-1996-2018>
- Stenersen, A., Gursli-Berg, G., Filseth, G. & Johannessen, B. (2018). *Taliban*. Hentet 17. april fra <https://snl.no/Taliban>
- Studsrød, I. & Tuastad, S. (2017). *Barneomsorg på norsk : i samspill og spenning mellom hjem og stat*. Universitetsforlaget.
- Svendsen, S., Berg, B., Paulsen, V., Garvik, M. & Valenta, M. (2018). *Kunnskapsoppsummering om enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger*. N. Samfunnsforskning. <https://samforsk.no/Publikasjoner/2018/Kunnskapsoppsummering%20om%20enslige%20midreårige%20asylsøkere%20og%20flyktninger%20WEB.pdf>
- Sønsterudbråten, S., Tyldum, G. & Raundalen, M. (2018). *Et trygt sted å vente - omsorgspraksiser på asylmottak for enslige mindreårige*. Fafo.

- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitativ metode* (4. utg.). Fagbokforlaget.
- Thomas, N. (2012). Love, rights and solidarity: Studying children's participation using Honneth's theory of recognition. *Childhood (Copenhagen, Denmark)*, 19(4), 453-466. <https://doi.org/10.1177/0907568211434604>
- Thomassen, M. (2020). Fenomenologiens mange ansikter. I D. Jenssen, M. Kjørstad, S. Seim & P. A. Tufte (Red.), *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag* (s. 103-133). Gyldendal.
- Tjora, A. H. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (4. utg.). Gyldendal.
- Tollersrud, E. (2017). Gutta vi glemte. *Dagsavisen*.
<https://www.dagsavisen.no/helg/reportasje/2017/05/07/gutta-vi-glemte/>
- UDI. (2021). *Ulike typer asylmottak*. Hentet 6. mai fra <https://www.udi.no/asylmottak/ulike-typer-asylmottak/>
- Utlendingsdirektoratet. (2020, 25. august). *UDI 2012-008 Visumpraksis for rød gruppe*. UDI Regelverk. <https://www.udiregelverk.no/rettskilder/udi-retningslinjer/udi-2012-008/>
- Valenta, M. & Garvik, M. (2019). Enslige mindreårige asylsøkere. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 22(2), 126-145. <https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2019-02-03>

Oversikt over vedlegg

Vedlegg 1: Informasjonsskriv til informantene

Vedlegg 2: Intervjuguide

Vedlegg 3: Godkjenningsbrev fra NSD

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet: «Unge, afghanske flyktninger om å komme til Norge»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å *få kunnskap om hvilke muligheter enslige mindreårige asylsøkere opplever at de har i Norge*. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Vi er to studenter ved master i sosialt arbeid på OsloMet som skal skrive masteroppgave sammen. Formålet med forskningsprosjektet er å undersøke hvordan enslige mindreårige flyktninger opplever livet i Norge. Vi ønsker å få tak i kunnskap om hvem enslige mindreårige flyktninger er, hvilke mestingsstrategier de har og hvilke ressurser de har tilgjengelig.

Vår problemstilling er:

Hvilke muligheter og utfordringer ser unge, afghanske flyktninger, som kom til Norge som enslige mindreårige asylsøkere, i møte med det norske samfunnet og i overgangen til voksenlivet?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

OsloMet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Våre utvalgsriterier er flyktninger mellom 18-30 år som har kommet til Norge som enslige mindreårige asylsøkere fra Afghanistan og nå er bosatt i Norge. Vi ønsker å skaffe ca. 15 informanter som fyller disse kriteriene.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det et intervju på maks 1 time med Eline og/eller Natalia som er studentene ansvarlig for prosjektet. I intervjuet vil vi spørre deg litt om bakgrunnen din fra Afghanistan, flukten fra Afghanistan til Norge og om livet ditt i Norge.

Alle spørsmål er helt frivillige å svare på. Intervjuet vil bli tatt opp på diktafon, transkribert og deretter slettet.

- Du vil motta et universalgavekort på kr. 250,- som takk for din tid, og eventuelle reisekostnader dekkes etter avtale.
- Med hensyn til Covid-19 vil intervjuet bli tilrettelagt etter gjeldende smittevernregler.

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det er kun veileder Dag Jenssen og studenter Eline Berg Brekke og Natalia Line Harstveit som har tilgang til opplysningene.
- Navnet og kontaktopplysningene dine vil erstattes med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Når intervjuet er transkribert, vil teksten anonymiseres og lydopptaket slettes.
- Hvis masteroppgaven skal publiseres vil deltakerne ikke kunne gjenkjennes, da alle personopplysninger bortsett fra etnisitet vil anonymiseres.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene som fremkommer i intervjuet anonymiseres når intervjuet transkriberes rett etter og lydopptaket slettes deretter. Når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er 15. juni, vil kontaktinformasjonen og alt av personopplysninger slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra OsloMet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- OsloMet ved:
- Dag Jenssen: dag.jenssen@oslomet.no, tlf.: [REDACTED]
- Eline Berg Brekke: s338710@oslomet.no, tlf.: [REDACTED]
- Natalia Line Harstveit: s314312@oslomet.no, tlf.: [REDACTED]
- Vårt personvernombud:
- Ingrid Jacobsen: ingrid.jacobsen@oslomet.no, tlf.: 993 02 316

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Dag Jenssen
(Forsker/veileder)

Eline Berg Brekke og Natalia Line Harstveit

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Unge, afghanske flyktninger om å komme til Norge», og har fått anledning til å stille spørsmål.

Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles fram til prosjektet er avsluttet.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Dagens situasjon

- Hva tenkte du da du ble spurt om å delta på dette her?
- Fint om du kan fortelle litt om din livssituasjon i dag. Da tenker vi på alder, hva du driver med? Hvor bor du (alene/sammen med andre)?

Livet i Afghanistan og reisen til Norge

- Vil du fortelle litt om livet ditt i Afghanistan før du kom til Norge?
 - Bosted, familie, venner og skole
 - Hva slags hobbyer, hva gjorde du hvis du ville ha det gøy?
 - Hadde du noen plikter (noe du måtte gjøre) eller ansvar? (familie, religion og venner)
- Hvor gammel var du da du flyktet?
 - Hvorfor flyktet du?
- Kan du fortelle om reisen din fra Afghanistan til Norge?
 - Hva skjedde på veien? Hvem møtte du? Hvem flyktet du med?
 - Hva visste du om Norge før du kom hit?

Livet i Norge

- Hvordan var det å komme til Norge? Hvordan ble du møtt i Norge?
- Kan du fortelle om livet ditt etter du kom til Norge?
- Mottak, ventetid, uvisshet
 - Hva gjorde du da?
 - Oppfølging barnevern/NAV
 - Skoletilbud/jobb
 - Hvordan synes du oppfølgingen fra barnevern/NAV/kommune har vært?
- Vi vil gjerne høre litt om det sosiale livet ditt – da tenker vi på venner, familie, kontaktpersoner, hvem er viktige i livet ditt?
 - Hvem er du i kontakt med (hvordan er disse relasjonene?)
- Asylsøkere sier ofte at de møter forskjellige utfordringer når de kommer til Norge, kan du si noe rundt dette? (Er det noe du kjenner deg igjen i?)
- Hva har vært vanskelig? Og hvordan har du taklet det? “Hva gjorde du da?”
- Hva gjør du når vanskelig situasjoner/tanker oppstår?

- Er det noe du prater med noen om?
- Opplever du at du får den hjelpen du trenger og at du har noen å spørre?
- Har du opplevd diskriminering eller rasisme?
- Har du opplevd at du har blitt behandlet annerledes fordi du er innvandrere?
 - Har du et eksempel?
- Har du merket deg noen forskjeller mellom Afghanistan og Norge? Har du noen eksempler du har lagt merke til?
- Har du merket noen kjønnsforskjeller, hvordan man ser på menn og kvinner? Har du noen tanker om det?

Fremtiden

- Hvilke tanker har du om fremtiden?
- Er det viktig for deg å lykkes?
 - Hvordan ser du for deg dette?
- Har du noen drømmer eller mål?
 - Hva kommer/vil du gjøre for å få det til?

Avslutning

- Hva gir deg glede og mening i livet?
- Er det noe mer du ønsker å fortelle oss eller noe du lurer på?
- Dersom du kommer på noe mer du ønsker å si eller prate om i etterkant er det bare å ta kontakt med oss på telefon eller e-post.

Vedlegg 3: Godkjenningbrev fra NSD

6.5.2021

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Masteroppgave i sosialt arbeid

Referansenummer

439791

Registrert

21.10.2020 av Eline Berg Brekke - s338710@oslomet.no

Behandlingsansvarlig institusjon

OsloMet – storbyuniversitetet / Fakultet for samfunnsvitenskap / Institutt for sosialfag

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Dag Jenssen, Dag.Jenssen@oslomet.no, tlf: [REDACTED]

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Eline Berg Brekke/Natalia Line Harstveit, s338710@oslomet.no/s314312@oslomet.no, tlf: [REDACTED]

Prosjektperiode

01.11.2020 - 15.06.2021

Status

25.11.2020 - Vurdert

Vurdering (1)

25.11.2020 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet 25.11.2020 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om

<https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/5f801641-578c-4c4d-9545-b5af89677462>

1/3

hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet behandler særlige kategorier av personopplysninger om rasemessig eller etnisk opprinnelse og helse, og alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 15.06.2021.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen er dermed den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a, jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Marita Ådnanes Helleland
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

6.5.2021

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

<https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/5f801641-578c-4c4d-9545-b5af89677462>

3/3